

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ТАЙЛАН 2013

Улаанбаатар хот
2014 он

Хаяг:	Засгийн газрын III байр, Улаанбаатар-20 а, Монгол Улс
Утас:	322424, 326414, 261523, 265543
Факс:	(976-11) - 324518
Цахим хаяг:	nso@magicnet.mn, information@nso.mn
Веб хаяг:	http://www.nso.mn

ГАРЧИГ

БҮЛЭГ I. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, ХАМРАХ ХҮРЭЭ, АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛААТ	1
1.1 Нийтлэг зүйл	2
1.2 Судалгааны зорилго	3
1.3 Судалгааны хамрах хүрээ	3
1.4 Судалгааны түүвэрлэлт	3
1.5 Судалгааны зохион байгуулалт.....	5
1.5.1 Судалгааны асуулгын хуудас.....	5
1.5.2 Мэдээлэл цуглуулалт	6
1.5.3 Мэдээлэл боловсруулалт	6
1.6 Ойлголт, тодорхойлолт.....	6
БҮЛЭГ II. ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	13
2.1. Нийтлэг зүйл	14
2.2. Өрх хүн амын тоо, байршил, бүс нутгаар	14
2.3. Хүн амын нас, хүйсийн бүтэц	17
2.4. Хүн ам зүйн ачаалал	17
2.5. Гэрлэлтийн байдал	18
2.6. Боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэг	18
БҮЛЭГ III. ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ	23
3.1 Нийтлэг зүйл.....	24
3.2 Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал	25
3.3 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин	26
3.3.1 Насны бүлэг дэх оролцооны түвшин	26
3.4 Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	29
БҮЛЭГ IV. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	31
4.1. Тухайн үеийн ажиллагчид.....	32
4.2. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар	34
4.3. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар.....	36
4.4. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар	37
4.5. Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэрээр	39
4.6. Давхар хөдөлмөр эрхлэлт	40
4.7. Бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт.....	41
4.7.1. Тухайн үед бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлсэн 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн ам.....	41
4.7.2. Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан шалтгаан.....	45

БҮЛЭГ V. АЖИЛГҮЙДЭЛ	47
5.1. Нийтлэг зүйл	48
5.2. Ажилгүй иргэдийн тоо.....	48
5.3. Ажилгүйдлийн түвшин.....	50
5.4. Ажилгүй иргэдийн боловсролын түвшин	51
5.5. Ажилгүй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа шалтгаан	53
БҮЛЭГ VI. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	55
6.1 Нийтлэг зүйл	56
6.2 Ойлголт, тодорхойлолт, арга зүй	56
6.3 ХАА болон ХАА-н бус салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлт	58
6.4. Албан бус сектор дахь ажиллагчид.....	59
6.5. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар	62
6.6. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар..	64
БҮЛЭГ VII. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЫ УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ	67
7.1. Нийтлэг зүйл	68
7.2. Хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдал	68
7.3. Ажиллагчид	69
7.4. Ажилгүй иргэд	72
БҮЛЭГ VIII. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ 2011, 2012, 2013 ОНЫ СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ҮР ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ	75
8.1. Нийтлэг зүйл	76
8.2. Хүн амын эдийн засгийн идэвхийн байдал	76
8.3. Ажиллагчид	77
8.4. Ажилгүй иргэд	80
БҮЛЭГ IX. ТҮҮВРИЙН АЛДАА	81
9.1 Түүвэрлэлт	82
9.2 Түүврийн алдаа	85

Хүснэгт, зургийн жагсаалт

Хүснэгт 1.1	Ажиллах хүчний судалгааны түүвэр, түүврийн анхан шатны нэгж (ТАШН), өрхийн тоо, судалгааны бүлэг тус бүрээр	4
Хүснэгт 2.1	Өрх, хүн ам, өрхөөс гадуур байгаа хүн амын тоо, бүсээр	14
Хүснэгт 2.2	6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур байгаа гишүүдтэй өрхийн тоо, хот, хөдөө, бүсээр	15
Хүснэгт 2.3	Өрхийн бүтэц, ам бүлийн тоо, байршил, бүсээр, хувиар	16
Хүснэгт 2.4	Нийт өрхөд эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь, ам бүлийн тоо, байршлаар	16
Хүснэгт 2.5	Хүн ам зүйн ачаалал, байршил, бүсээр	17
Хүснэгт 2.6	18 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, хот, хөдөө, бүсээр	18
Хүснэгт 2.7	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, байршил, бүс, хүйсээр	19
Хүснэгт 2.8	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, насны бүлэг, байршил, хүйсээр	19
Хүснэгт 2.9	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо, боловсролын түвшин, байршил, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	20
Хүснэгт 3.1	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, байршил, хүйсээр	25
Хүснэгт 3.2	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршил, хүйсээр	27
Хүснэгт 3.3	15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, идэвхгүй байгаа шалтгаан, хүйс, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар	29
Хүснэгт 4.1	Ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр	32
Хүснэгт 4.2	Ажиллагчид, аймаг, нийслэл, хүйсээр	33
Хүснэгт 4.3	Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйсээр	34
Хүснэгт 4.4	Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хариуцлагын хэлбэрээр, байршлаар	39
Хүснэгт 4.5	Сүүлийн 7 хоногт давхар хөдөлмөр эрхэлсэн хүн ам, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр	41
Хүснэгт 4.6	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн ам, байршил, бүс, хүйсээр	42
Хүснэгт 4.7	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн ам, ажил хайсан хэлбэр, байршлаар	44
Хүснэгт 4.8	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн амын бүтэц, боломжтой байсан хугацаа, байршил, бүсээр	44

Хүснэгт 4.9	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан хүн ам, шалтгаанаар	46
Хүснэгт 5.1	Ажилгүй иргэдийн тоо, ажилгүйдлийн түвшин, байршил, бүс нутаг, хүйсээр	48
Хүснэгт 5.2	15, түүнээс дээш насны хүн амд ногдох ажилгүй иргэд, бүсээр	49
Хүснэгт 5.3	Ажилгүй иргэд боловсролын түвшнээр, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	51
Хүснэгт 6.1	ХАА болон ХАА-н бус салбарт тухайн үед ажилласан, 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, байршил, бүс, хүйсээр	58
Хүснэгт 6.2	Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, хүйс, байршил, бүсээр	59
Хүснэгт 6.3	Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, аймаг, нийслэл, бүс, хүйсээр	61
Хүснэгт 6.4	Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хүйсээр	62
Хүснэгт 6.5	Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар	63
Хүснэгт 6.6	Албан бус сектор ажиллагчид, хүйсээр, ажил мэргэжлийн ангиллаар	64
Хүснэгт 7.1	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвх	68
Хүснэгт 7.2	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, улирлаар	70
Хүснэгт 7.3	15 ба түүнээс дээш насны ажилгүй иргэдийн тоо, ажилгүйдлийн түвшин, хүйс, байршлаар, улирлаар	73
Хүснэгт 8.1	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвх, судалгааны оноор	76
Хүснэгт 8.2	15 ба түүнээс дээш насны ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтээр	78
<p>.....</p>		
Зураг 2.1	Хүн амын насны бүтэц, АХС-ны сүүлийн 3 жилийн дүнгээр	17
Зураг 2.2	15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, боловсролын түвшнээр, дүнд эзлэх хувиар	20
Зураг 3.1	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, байршил, хүйсээр	26
Зураг 3.2	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр	28
Зураг 3.3	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршлаар	28
Зураг 3.4	15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын бүтэц, шалтгаанаар, хувиар.....	30
Зураг 4.1	Ажиллагчдын тоо, байршил, хүйсээр	33
Зураг 4.2	Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, дүнд эзлэх хувиар	35

Зураг 4.3	Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар	36
Зураг 4.4	Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр	37
Зураг 4.5	Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хувиар	38
Зураг 4.6	Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хүйсээр	38
Зураг 4.7	Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, бүсээр, дүнд эзлэх хувиар	40
Зураг 4.8	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой ч эрхлээгүй шалтгаан, хувиар	43
Зураг 4.9	Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан ажиллагчдын тоо, хүйс, байршил, бүсээр	45
Зураг 5.1	Ажилгүй иргэдийн насны бүтэц, хүйсээр, хувиар	50
Зураг 5.2	Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр	51
Зураг 5.3	Ажилгүйдлийн түвшин, боловсролын түвшин, хүйсээр	52
Зураг 5.4	Ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр	53
Зураг 5.5	Ажилгүй иргэд, хөдөлмөр эрхлээгүй шалтгаанаар, хувиар	54
Зураг 6.1	Албан бус сектор дахь ажиллагчид, байршил, бүсээр, хувиар	60
Зураг 6.2	Албан бус секторт ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, хувиар	63
Зураг 6.3	Албан бус секторт ажиллагчдын сэтгэл ханамжийн байдал	65
Зураг 7.1	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр	69
Зураг 7.2	Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар, улирлаар	71
Зураг 7.3	15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршлаар, улирлаар	71
Зураг 7.4	Ажилгүйдлийн түвшин, хүйсээр, улирлаар	72
Зураг 8.1	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр, судалгааны оноор	77
Зураг 8.2	Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчдын бүтэц, хувиар, судалгааны оноор	79
Зураг 8.3	Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын бүтэц, 2012, 2013 оны байдлаар	79
Зураг 8.4	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршлаар	80
Зураг 8.5	Ажилгүйдлийн түвшин, хүйсээр, судалгааны оноор	80

БҮЛЭГ I

СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО,
ХАМРАХ ХҮРЭЭ, АРГА ЗҮЙ,
ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

1.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсын “Статистикийн тухай” хуулийн дагуу тус хорооноос Ажиллах хүчний судалгааг улирал бүр зохион байгуулан явуулдаг бөгөөд 2013 оны нэгдсэн үр дүнг танилцуулж байна.

Ажиллах хүчний судалгаа нь олон улсад мөрдөж буй нийтлэг тодорхойлолт, арга зүйн дагуу хүн амын эдийн засгийн идэвхийг сүүлийн 7 хоногийн буюу тухайн үеийн, сүүлийн 12 сарын буюу байнгын идэвхийн аргачлалаар тооцох замаар хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлыг тодорхойлон, хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний шалгуур үзүүлэлтүүдийг үндэсний хэмжээнд, бүс нутаг, хот, хөдөө, аймаг, нийслэл, дүүрэг, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, ажил мэргэжлийн ангилал, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар улирлын нөлөөллийг тусган тооцож гаргагдгаараа чухал ач холбогдолтой юм.

Ажиллах хүчний судалгааны 2013 оны тайлан нь дараах 9 бүлгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- 1-р бүлэгт судалгааны зорилго, хамрах хүрээ, арга зүй, зохион байгуулалтын талаар,
- 2-р бүлэгт хүн ам зүйн болон өрхийн үзүүлэлтийн талаар,
- 3-р бүлэгт ажиллах хүч, ажиллах хүчний оролцооны түвшин, эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй хүн амын талаар,
- 4-р бүлэгт тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, давхар болон нэмэлт ажлын талаар,
- 5-р бүлэгт ажилгүй иргэд, ажилгүйдлийн түвшин, ажилгүй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа шалтгааны талаар,
- 6-р бүлэгт 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар,
- 7-р бүлэгт ажиллах хүчний улирлын хэлбэлзлийн талаар,
- 8-р бүлэгт сүүлийн 3 жил буюу 2011, 2012, 2013 онд явуулсан судалгааны үндсэн үр дүнгийн харьцуулалтын талаар,
- 9-р бүлэгт түүврийн алдааны талаар тус тус дурдсан болно.

1.2 СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

Монгол Улсын “Статистикийн тухай” хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэх, хөдөлмөрийн статистикийн суурь мэдээллийг баяжуулж, хөдөлмөр эрхлэлтийн хэв шинжийг бүрэн хамруулсан дүн шинжилгээ хийх, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулахад чиглэгдсэн Засгийн газраас хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар баримтлах бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулах, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд хяналт, шинжилгээ хийх, үнэлэлт дүгнэлт өгөх, хөдөлмөрийн зах зээлийг зөв төлөвшүүлэн хөгжүүлэхэд бодлого боловсруулагчид, шийдвэр гаргагчид, бизнес эрхлэгчид, шинжлэн судлаачид, төр захиргааны ажилтан хэн бүхэнд гарын авлага, тогтмол мэдээллийн эх сурвалжийг бий болгоход судалгааны зорилго оршино.

1.3 СУДАЛГААНЫ ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Ажиллах хүчний судалгаагаар хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх бодит тоон мэдээллийг улсын хэмжээнд болон бүс нутаг, аймаг, нийслэл, дүүргийн түвшинд тооцож, тодорхойлно. Иймд судалгааг байршлын хувьд Монгол Улсыг бүхэлд нь хамруулан өргөн цар хүрээнд явуулж, улсын хэмжээнд 5 бүс нутгийн (Төв, Баруун, Зүүн, Хангай, Улаанбаатар) нийт 12816 өрхийг хамрууллаа. Энэ нь хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтийг бодитой тооцоход хангалттай төлөөлөл болно гэж үзлээ. Жилийн хугацаанд хамрагдсан нийт өрхийн дөрөвний нэгийг тухайн улирлын судалгаанд хамруулсан болно. Судалгааны мэдээллийг сар бүр цуглуулан, үр дүнг улирлаар нэгтгэж, боловсруулалт хийсэн. Судалгаа нь өрхөд суурилан явагдаж байгаа тул цэргийн хуаран, дотуур байр, засан хүмүүжүүлэх газар, сүм хийд болон нийтийн байранд түр амьдрагчид, байнгын орон гэргүй хүн амыг хамруулаагүй болно.

1.4 СУДАЛГААНЫ ТҮҮВЭРЛЭЛТ

Судалгааны түүвэрлэлтийн нэгж нь өрх бөгөөд нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын хэрэгцээгээ хамтран хангадаг хэсэг бүлэг хүмүүсийг “өрх” гэж ойлгоно. Өрхийн гишүүд нь хоорондоо гэр бүл, ураг төрөл болон хамаатан садны холбоотой хүмүүс, зарим гишүүд нь огт хамааралгүй байж болно. Өрхийн ам бүлийн тоонд тухайн өрхөд 6 сараас дээш хугацаагаар эзгүй байгаа (хугацаат цэргийн албан хаагч, оюутан сурагчид, гадаадад ажиллаж амьдарч байгаа болон цагдан хоригдож байгаа) иргэдийг оруулаагүй болно.

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид үндэслэн судалгааны түүврийн үндсэн нэгжийг тогтоосон. Бүлэг тус бүрт ногдох түүврийн хэмжээг Хүснэгт 1.1-д харуулав

Хүснэгт 1.1. Ажиллах хүчний судалгааны түүвэр, түүврийн анхан шатны нэгж (ТАШН), өрхийн тоо, судалгааны бүлэг тус бүрээр

Бүлгийн дугаар	Аймгийн нэр	Нийт хүн ам	Түүврийн нэгжийн тоо	Судалгаанд хамрагдсан нийт өрхийн тоо	Улиралд хамрагдсан өрхийн тоо	Сард хамрагдсан өрхийн тоо
1	Архангай	91 894	40	480	120	40
2	Баян-Өлгий	88 952	40	480	120	40
3	Баянхонгор	82 439	36	432	108	36
4	Булган	58 651	36	432	108	36
5	Говь-Алтай	54 509	36	432	108	36
6	Дорноговь	60 935	36	432	108	36
7	Дорнод	74 723	36	432	108	36
8	Дундговь	44 601	40	480	120	40
9	Завхан	69 672	36	432	108	36
10	Өвөрхангай	110 541	36	432	108	36
11	Өмнөговь	56 585	36	432	108	36
12	Сүхбаатар	55 643	36	432	108	36
13	Сэлэнгэ	107 097	40	480	120	40
14	Төв	87 410	40	480	120	40
15	Увс	74 026	40	480	120	40
16	Ховд	78 449	36	432	108	36
17	Хөвсгөл	124 711	36	432	108	36
18	Хэнтий	140 400	36	432	108	36
19	Дархан-Уул	92 655	36	432	108	36
20	Орхон	89 674	36	432	108	36
21	Говьсүмбэр	15 240	20	240	60	20
Аймгийн дүн		1 658 807	764	9 168	2292	764
Улаанбаатар						
22	Хан-Уул	125 926	40	480	120	40
23	Багануур, Багахангай	31 609	24	288	72	24
24	Баянзүрх	298 251	44	528	132	44
25	Налайх	32 582	24	288	72	24
26	Баянгол	188 398	44	528	132	44
27	Сүхбаатар	132 065	40	480	120	40
28	Чингэлтэй	154 848	44	528	132	44
29	Сонгинохайрхан	263 984	44	528	132	44
Улаанбаатарын дүн		1 227 663	304	3 648	912	304
УАСЫН ДҮН		2 886 470	1 068	12 816	3204	1 068

Судалгаанд 21 аймаг тус бүрийг нэг бүлэг, Улаанбаатар хотын 9 дүүргийг 8 бүлэгт (хамгийн цөөн өрхтэй 2 дүүргийг нэг бүлэгт хамруулсан) хувааж нийт 29 бүлэг болгон хамруулсан. Судалгааны ТАШН нь Улаанбаатар хотын хувьд дүүргийн хорооны хэсэг, харин аймгийн хувьд багууд болно. Энэ түүвэр судалгаанд Улаанбаатар хотоос түүврийн анхан шатны 304, аймгаас 764, нийт 1068 нэгжийг, тухайн нэгж тус бүрээс 12 өрхийг сонгон хамруулснаар судалгааны үр дүнг аймаг, нийслэл, дүүргийн түвшинд тооцох боломжтой болж байна.

1.5 СУДАЛГААНЫ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

1.5.1 Судалгааны асуулгын хуудас

Судалгааны асуулга нь 8 бүлэг 142 асуултаас бүрдэж байна. Судалгааны зорилго, зорилтууд, хамрах хүрээг харгалзан, эдийн засгийн тухайн үеийн болон байнгын идэвхийн тодорхойлолт, тооцох аргачлалын дагуу судалгааны асуулгад дараах мэдээллийг багтаасан болно. Үүнд:

1. Өрхийн гишүүдийн байдал (өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох, хүйс, төрсөн он, сар, өдөр, хөгжлийн бэрхшээлтэй эсэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй болсон шалтгаан, гэрлэлтийн байдал, шилжих хөдөлгөөнд оролцсон эсэх);
2. Боловсрол ба сургалт (сургуульд суралцсан, суралцаж байгаа эсэх, сургуулиас завсардсан шалтгаан, боловсролын түвшин, бичиг үсгийн мэдлэг, мэргэжил олгох болон ур чадвар олгох сургалтанд хамрагдсан эсэх);
3. Сүүлийн 7 хоног буюу тухайн үеийн идэвх (эдийн засгийн болон эдийн засгийн бус үйл ажиллагаа, түүнд зарцуулсан цаг, эдийн засгийн идэвхтэй, идэвхгүй байдал, үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэлт, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байгууллагын төрөл, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, ажил мэргэжлийн ангилал, үндсэн ажлынхаа цалин хөлсийг ямар хугацааны давтамжтай авдаг, авч буй цалин, хөлс, орлого);
4. Нэмэлт ажил хийх боломж (нэмэлт ажил хийх боломжтой эсэх, нэмэлт ажил хийх боломжгүй байсан шалтгаан, нэмэлт ажил хайсан хэлбэр);
5. Ажилгүй иргэн (ажил хийхэд бэлэн байсан эсэх, эдийн засгийн идэвхгүй байсан шалтгаан, ажил хайсан хугацаа, ямар төрлийн/ажил мэргэжлийн ажил хийх хүсэлтэй байгаа, авахыг хүсэж буй цалингийн хэмжээ (өдрийн, сарын), хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад бүртгэлтэй эсэх, сүүлийн 30 хоногт ажил хайсан эсэх, ажил хайсан хэлбэр, ажил хайгаагүй шалтгаан, ажлгүй байсан хугацаа);
6. Эдийн засгийн байнгын идэвх (сүүлийн 12 сарын буюу эдийн засгийн байнгын идэвх, үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэлт, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, ажил мэргэжил, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байгууллагын төрөл, ажилгүй байсан хугацаа, ажил хайсан хэлбэр, сүүлийн 12 сард үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэлтээс авсан дундаж цалин хөлс, орлого) ;
7. Өмнөх үеийн хөдөлмөр эрхлэлт (өмнөх үеийн хөдөлмөр эрхлэлт, ажил мэргэжил, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, байгууллагын төрөл, хамгийн сүүлийн ажлыг гүйцэтгэсэн хугацаа, хамгийн сүүлийн ажлаа хийхээ больсон шалтгаан, ажилгүй байх хугацаан дахь амьжиргааны эх үүсвэр);

8. Цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээ (өрхийн гишүүд цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээнд оролцсон эсэх, түүнд зарцуулсан цаг);

1.5.2 Мэдээлэл цуглуулалт

Судалгааны ажилтан болох судлаач нь сонгогдсон өрхөд очиж 15 ба түүнээс дээш насны гишүүн бүртэй нэг бүрчлэн уулзаж, ярилцлага хийх замаар мэдээллээ цуглуулсан. Сонгогдсон өрхөө судалгаанд бүрэн хамруулахын тулд судалгаа авах үеэр өрх эзгүй байх тохиолдолд тухайн өрхөд эргэж 2-3 удаа очиж, судалгааны хамралтыг нэмэгдүүлдэг. Судалгаанд өрхийг бүрэн хамруулах, мэдээллийн чанарыг сайжруулах зорилгоор судалгааны багийн ахлагч, аймаг, нийслэлийн статистикийн газар хэлтсээс хяналт тавьж мөн ҮСХ-ны дарга, дэд даргаар ахлуулсан “Цогц үнэлгээний баг” болон судалгааг хариуцсан газар, нэгжийн мэргэжилтнүүдээс бүрдсэн хяналтын баг АХС-ны ажлын явцыг хянаж шалган, гарсан ололт, дутагдлыг тухай бүр нь танилцуулж, шаардлагатай арга хэмжээг авч ажилласан.

1.5.3 Мэдээлэл боловсруулалт

Судалгааны мэдээлэл боловсруулах ажлыг 2 үе шаттайгаар явуулсан. Судалгааны асуулга боловсруулах болон мэдээллийг шивэх программыг бэлтгэх, компьютерт шивэгдсэн мэдээллийн бүрдэлтийг шалган хүлээн авах, хянах, боловсруулах, нэгдсэн үр дүнг гарган авах ажлуудыг ҮСХ-нд, харин мэдээлэл цуглуулалтыг өрхөөс ярилцлага авч, цуглуулсан мэдээллийг зааврын дагуу шалгаж, кодлон компьютерт шивж оруулах, ҮСХ-нд дамжуулах ажлыг нийслэл, аймгийн статистикийн газар, хэлтсийн ажиллах хүчний судалгаа хариуцсан багийн ажилтнууд хийж гүйцэтгэсэн.

АХС-ны мэдээллийг компьютерт шивж оруулах, шалгах, засварлахад тооллого, судалгааны мэдээлэл боловсруулдаг CSPRO багц программыг, бэлэн болсон мэдээллийн үр дүнг нэгтгэж боловсруулах, холбогдох хүснэгтүүдийг тооцож гаргахад SPSS программыг тус тус ашиглан, улмаар статистикийн дүн шинжилгээ хийж, судалгааны боловсруулалтын үр дүнг хянан, илэрсэн алдааг засварласны үндсэн дээр судалгааны үр дүнг боловсруулсан.

1.6 ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Судалгааны асуулгын хуудсанд тусгагдсан зарим үзүүлэлтүүдийн ойлголт, тодорхойлолтыг 2009 оны 6 дугаар сард шинэчлэгдэн батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал”, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага болон ОУХБ-аас санал болгосон олон улсын нийтлэг стандарт бүхий ойлголт, тодорхойлолттой нийцүүлэн тусгасан. Ингэснээр энэ судалгааны үр дүнг ҮСХ-ноос явуулсан болон явуулж байгаа бусад судалгаа, олон улсын зарим судалгааны үр дүнтэй харьцуулан дүн шинжилгээ хийх боломжийг олгож байна.

Өрх

Нэг орон байранд хамт амьдардаг, нэгдмэл төсөвтэй, хүнс, амьдралын наад захын хэрэгцээгээ хамтран хангадаг хэсэг бүлэг хүмүүсийг “өрх” гэнэ. Өрхийн гишүүд нь хоорондоо гэр бүл, ураг төрөл болон хамаатан садны холбоотой хүмүүс, зарим гишүүд нь огт хамааралгүй байж болно. Өрх нь гэр бүл гэдэг ойлголтоос ялгаатай. Нэг өрхөд нэг болон хэд хэдэн гэр бүл амьдардаг байж болно.

Өрхийн тэргүүлэгч

Өрхийн тэргүүлэгч гэдэг нь бусад гишүүд нь өрхийн тэргүүн хэмээн хүлээн зөвшөөрсөн өрхийн гишүүн бөгөөд насанд хүрсэн хүн байна. Хэрвээ тухайн сууцанд нэгээс олон өрх амьдран сууж байвал төдий тооны өрхийн тэргүүн байна.

Хөдөлмөр

Оюуны болон биеийн хүчний ажлыг хамруулсан өргөн хүрээтэй ойлголт бөгөөд ажил эрхлэх чадамжийг ойлгоно.

Ажил эрхлэлт

Ажилтан болон ажил олгогчийн хооронд үүссэн эрх зүйн харилцаа буюу гэрээний үндсэн дээр хийгдэж буй үйл ажиллагааг ойлгоно.

Хөдөлмөрийн статистик

Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийхэд ашигладаг тоон мэдээллийн багц юм.

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа

Зах зээлд болон хувийн хэрэглээнд зориулж үйлдвэрлэсэн бараа, үйлчилгээг хамруулна. Үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бараа, үйлчилгээнд худалдах, солилцох, өөрийн аж ахуйд хэрэглэх зорилгоор боловсруулсан түүхий эд материал, зах зээлд нийлүүлж байгаа бүхий л бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, зах зээлд худалдах, өөртөө хэрэглэх зорилгоор өрхөд үйлдвэрлэж байгаа бараа, үйлчилгээг хамруулна. Энэ нь цалин хөлстэй болон цалин хөлсгүй, албан болон албан бус хэлбэртэй байж болно. Жишээлбэл, өөрийн өрхийн аж ахуйн бизнест цалин хөлсгүй оролцож буй хүнийг эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож байна гэж ойлгоно.

Эдийн засгийн бус үйл ажиллагаа

Хүүхэд, өндөр настан асрах, гэр цэвэрлэх, хоол унд бэлтгэх зэрэг цалин хөлс, орлого олохгүй үйл ажиллагааг хамруулна. Үүнд:

- Гэр орон цэвэрлэх, хувцас бусад нэхмэл, сүлжмэл эдлэл оёх, арчлах;
- Хувцас угаах, индүүдэх, гэр байшин, эд хогшил сэргээн засах;
- Хоол цай бэлтгэх, аяга таваг угаах;
- Хүүхэд асрах;
- Өндөр настан, өвчтөн асрах
- Гэрийнхээ хэрэгцээт зүйлийг худалдаж авах, дэлгүүр явах

Ажиллагч

Ажиллагч гэдэгт цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож, хөдөлмөр эрхлэлтийн аль нэг статуст хамрагдаж буй иргэнийг ойлгоно. Цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд сүүлийн долоо хоногт нэгээс дээш цагаар оролцсон бол ажиллагч гэж үзнэ.

Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч

Дангаараа буюу бусадтай хамтран өөрийн багаж, тоног төхөөрөмж, бусад материалыг ашиглан эдийн засгийн үйл ажиллагааг хараат бусаар явуулж, урт хугацаагаар ажилтан авч ажиллуулдаггүй (харин богино хугацаагаар түр авч ажиллуулж болно), бизнесийнхээ үйл ажиллагаанд нөлөөлөх шийдвэрийг бие даан гаргадаг иргэнийг хэлнэ.

Мал аж ахуй эрхлэгч

Жилийн дөрвөн улирлын туршид өөрийн мал аж ахуйг эрхэлж, түүний бүтээгдэхүүн, ашиг шимээр орлого олж, амьжиргааны эх үүсвэрээ хангаж буй иргэнийг хэлнэ.

Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч

Мал аж ахуйгаас бусад өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаанд цалин хөлсгүй оролцон, хувийн хэрэглээгээ хангаж буй тухайн өрхийн гишүүн болон тухайн өрхөд хамт амьдрахгүйгээр аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаанд нь оролцож байгаа иргэнийг хэлнэ.

Ажил хайгч иргэн

Ажилгүй эсхүл ажилтай боловч ажлын нөхцлөө сайжруулах, нэмэлт орлого олох зорилгоор ажил хайж байгаа иргэнийг хэлнэ.

Ажилгүй иргэн

Тухайн хугацаанд ажилгүй байсан, ажил хийхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайж байгаа хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнийг хэлнэ.

- а/ “ажилгүй байсан” гэж сүүлийн долоо хоногт Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр болон ажил гүйцэтгэх гэрээгээр ямар нэг ажил гүйцэтгээгүй, хувиараа ажил, үйлчилгээ эрхэлж орлого олоогүй байхыг;
- б/ “ажил хийхэд бэлэн” гэж Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах болон ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулахаас татгалзахгүй байхыг;
- в/ “ажил идэвхтэй хайж байгаа” гэж ажилд зуучлах төрийн болон хувийн байгууллагад бүртгүүлж, нэгээс доошгүй удаа ажлын байрны талаар мэдээлэл авсан эсхүл ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандах, нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих зэрэг ажил олох оролдлого идэвхтэй хийснийг тус тус ойлгоно.

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам (ажиллах хүч)

Үндэсний тооцооны системийн хүрээнд, тухайн цаг хугацаанд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд ажиллах хүчээ нийлүүлж байгаа ажиллагч, нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй иргэдийг хамруулна. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам (ажиллах хүч)-ыг эдийн засгийн байнгын идэвхтэй хүн ам, эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам гэж хоёр ангилна.

Эдийн засгийн байнгын идэвхтэй хүн ам

Урт хугацаагаар буюу сүүлийн арван хоёр сарын хугацаанд үндсэн үйл ажиллагааны шинж байдлаараа ажиллаж байсан болон ажилгүй байсан хөдөлмөрийн насны хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам

Сүүлийн долоо хоногт эрхэлсэн үндсэн үйл ажиллагааны шинж байдлаараа ажиллаж байсан болон ажилгүй байсан нь тодорхойлогдох ажиллагч болон ажилгүй иргэдийг хамруулна.

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хамаарагдахгүй хөдөлмөрийн насны нийт хүн ам болон хөдөлмөрийн насанд хүрээгүй хүн ам, хөдөлмөрийн наснаас дээш насны хүн амыг хамруулна. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амд хөдөлмөрийн нөхцөл, онцлогоос шалтгаалан тэтгэврийн наснаас өмнө тэтгэвэр, тэтгэмж тогтоолгосон хүн ам, хөдөлмөрийн чадвараа зургаан сараас дээш хугацаагаар түр болон бүрэн алдсан иргэн, хөдөлмөрийн насны өдрөөр суралцагч, хүндэтгэх ба хүндэтгэх бус шалтгаанаар хөдөлмөр эрхлээгүй болон хөдөлмөрийн насанд хүрээгүй хүн амыг хамруулна. Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг эдийн засгийн байнгын идэвхгүй хүн ам, эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам гэж хоёр ангилна.

Эдийн засгийн байнгын идэвхгүй хүн ам

Урт хугацаагаар буюу сүүлийн арван хоёр сарын хугацаанд эрхэлсэн үндсэн үйл ажиллагаагаараа эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд тооцогдохгүй (ажиллагч болон ажилгүй иргэнд хамаарахгүй) хүн амыг, тухайлбал оюутан, сурагч, гэрийн ажилтай болон өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам

Сүүлийн долоо хоногт сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон болон өндөр настай, хөгжлийн бэрхшээлтэй зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллагч болон ажилгүй иргэдийн алинд ч хамаарахгүй хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар

Тухайн хүний ажиллаж байгаа ажлын байр, үйлдвэрийн газар, байгууллагын үйлдвэрлэдэг үндсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний төрлөөр тодорхойлогдоно. Олон Улсын Эдийн Засгийн Салбарын Стандарт Ангилал-4.0-д нийцүүлэн боловсруулсан “Эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал”-ыг ашиглана.

Ажил мэргэжлийн ангилал

“Ажил” гэж ажил мэргэжлийн ангиллын статистик нэгж болох нэг ажлын байр буюу нэг хүний хийж гүйцэтгэх зорилт даалгавар, үүрэг хариуцлагын нэгдэл.

“Нэгж” буюу нэг хүн гэдэгт ажил олгогч, ажилтан, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч аль аль нь орно. Ажил (ажлын байр) гэдэгт албан тушаалыг хамруулан ойлгоно.

“Мэргэжил” гэж тухайн төрлийн үйл ажиллагааны хүрээнд тодорхой даалгавар, хариуцлагыг биелүүлэх ажилтны чадвар.

Ажил мэргэжил

Үндсэн зорилт, даалгавар, үүрэг хариуцлага нь дээд зэргээр адилсах шинж чанар, агуулгатай болсон ажлын багц нь ажил мэргэжил юм.

Үндсэн үйл ажиллагаа

Тухайн хүн хоёр болон түүнээс дээш төрлийн ажлыг хөлсөөр болон хувиараа эрхэлж байгаа бол тухайн хугацаанд хамгийн их цаг зарцуулсан эсхүл хамгийн их орлого олсон ажлыг хэлнэ.

Үндсэн ажил

Тухайн хугацаанд (сүүлийн долоо хоног, сүүлийн 12 сард) нэгээс олон ажил цалинтай болон хувиараа эрхэлж байгаа бол ач холбогдол болон цалин хөлсний

хэмжээ, ажиллаж байгаа цагаас нь хамааруулан үндсэн ажлыг тодорхойлно. Хэрвээ тухайн хүн зөвхөн нэг л ажил эрхэлдэг бол түүнийг үндсэн ажилд тооцно.

Давхар ажил

Тухайн хугацаанд (сүүлийн долоо хоног, сүүлийн 12 сард) нэгээс олон ажил цалинтай болон хувиараа эрхэлж байгаа бол ач холбогдол болон цалин хөлсний хэмжээ, ажиллаж байгаа цагаас нь хамааруулан үндсэн ажлаас бусад ажлыг давхар ажил гэж ойлгоно.

Бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт

Тухайн хугацааны үндсэн үйл ажиллагаандаа ажлын цагийн тогтоосон доод хязгаараас бага цагаар ажилладаг, эсхүл нэмэлт цагаар ажиллах хүсэлтэй бөгөөд ажиллахад бэлэн байгаа, түүнчлэн тухайн хүний эзэмшсэн мэргэжил ур чадварыг бүрэн ашиглахгүй, бүтээмж доогуур байхыг хэлнэ.

Ажил олгогч

Эдийн засгийн үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг бие даан гаргаж, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнээс олсон ашиг буюу ашиг олох боломжоос шууд хамаарах бизнестээ урт хугацаагаар нэг буюу түүнээс дээш ажилтныг хөдөлмөрийн болон бусад гэрээ, тохиролцооны үндсэн дээр авч ажиллуулж буй эзэн, байгууллагын удирдлагыг хэлнэ.

Цалин хөлс

Мөнгөн болон биет хэлбэрээр авч байгаа хөлс, урамшуулал, гарын мөнгө, ашиг орлогын хувь, илүү цаг ажилласны мөнгө, ажил олгогчоос хангаж байгаа хоол хүнс, байрыг цалин хөлсөнд хамааруулна.

Бичиг үсгийн мэдлэг

Аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) өдөр тутмын амьдралын тухай хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаг, энэ чадвар нь тодорхой хугацаа өнгөрсөн ч хадгалагдаж үлдсэн хүнийг бичиг үсэг мэддэг гэж үзнэ. Харин аль нэг хэлээр (бичгийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран) хамгийн энгийн богино өгүүлбэрийг уншиж, ойлгож, бичиж чаддаггүй, түүнчлэн унших, бичих чадвараа тодорхой хугацааны дараа алдсан хүнийг бичиг үсэг мэддэггүй гэж үзнэ. Мөн уншдаг боловч бичиж чаддаггүй, өөрөөр хэлбэл унших, ойлгох, бичих чадварын аль нэгийг эзэмшээгүй тохиолдолд бичиг үсэг мэддэггүй гэж ойлгоно.

БҮЛЭГ II

ХҮН АМ ЗҮЙН БОЛОН
ӨРХИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

2.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Энэ бүлэгт 2013 оны дөрвөн улирлын турш (2013 оны 1 дүгээр сараас 12 дугаар сарыг дуустал хугацаа) нийт 1068 нэгжийн 12816 өрхөөс цуглуулсан АХС-ны мэдээлэл, түүн дээр үндэслэн тооцсон өрх, хүн амын талаарх үндсэн үзүүлэлтийг танилцуулж байна. Түүвэрлэлтийн загварын дагуу анхан шатны нэгж бүрээс 12 өрх, нийт 12816 өрх сонгогдон хамрагдаж, хамралтын түвшин 100.0 хувь байна.

ҮСХ-ноос энэхүү судалгааны тоо мэдээ, үр дүнг улирал тус бүрээр болон бүтэн жилээр нэгтгэн боловсруулдаг. Өөрөөр хэлбэл, энэ тайлан нь улирал бүрээр, дөрвөн улирлаар нэгтгэн боловсруулсан тоо мэдээ, үр дүнд үндэслэсэн бөгөөд тайланд зөвхөн үндсэн үр дүнг харуулсан хүснэгтүүдийг оруулсан болно.

2.2. ӨРХ ХҮН АМЫН ТОО, БАЙРШИЛ, БҮС НУТГААР

Манай улсын нийт хүн ам 2 сая 930.3 мянга, нийт өрхийн тоо 794.1 мянга байна. Нийт хүн амын 185.8 мянга буюу 6.3 хувь нь 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур амьдарч байна. Эдгээр хүмүүс нь нийт өрхийн 15.7 хувь буюу 124.7 мянган өрхийн гишүүд байна.

Хүснэгт 2.1. Өрх, хүн ам, өрхөөс гадуур байгаа хүн амын тоо, бүсээр

Бүс	Өрх		Нийт хүн ам		Үүнээс	
	Тоо	%	Тоо	%	Өрхөд байгаа хүн амын тоо	Өрхөөс гадуур байгаа хүн амын тоо
Баруун	97 771	12.3	363 306	12.4	316 999	46 308
Хангайн	162 417	20.5	532 855	18.2	474 111	58 741
Төвийн	140 152	17.6	469 909	16.0	428 541	41 370
Зүүн	60 371	7.6	192 165	6.6	172 614	19 549
Улаанбаатар	333 379	42.0	1 372 042	46.8	1 352 227	19 816
Дүн	794 090	100.0	2 930 277	100.0	2 744 492	185 784

Манай улсын нийт өрхийн 64.4 хувь нь хот, суурин газарт, 35.6 хувь нь хөдөө орон нутагт байгаа бөгөөд нийт өрхийн 42.0 хувь нь нийслэл Улаанбаатар хотод байна. Харин хүн амын тоог бүс нутгаар авч үзвэл нийт хүн амын 46.8 хувь нь нийслэл хотод, 18.2 хувь нь хангайн бүсэд, 16.0 хувь нь төвийн бүсэд, 12.4 хувь нь баруун бүсэд, 6.6 хувь нь зүүн бүсэд амьдарч байна (Хүснэгт 2.1).

6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур байгаа гишүүдийн тоог хот, хөдөөгөөр болон бүс нутгаар тооцож Хүснэгт 2.2-т үзүүлээ.

Хүснэгт 2.2. 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур байгаа гишүүдтэй өрхийн тоо, байршил, бүсээр

Хот, хөдөө/ Бүс	Өрхийн тоо	Өрхийн гишүүдийн тоо	Өрхөөс гадуур амьдарч байгаа хүний тоо	Үүнээс		
				Суралцаж байгаа	Ажиллаж байгаа	Бусад
Хот	50 246	165 481	72 234	43 487	21 020	7 727
Хөдөө	74 430	253 723	113 550	79 159	24 172	10 219
Баруун	27 865	103 918	46 308	35 781	7 516	3 011
Хангайн	42 587	137 831	58 741	40 283	15 268	3 190
Төвийн	27 886	87 970	41 370	25 365	9 337	6 668
Зүүн	12 594	43 792	19 549	13 443	4 045	2 061
Улаанбаатар	13 744	45 693	19 816	7 774	9 026	3 016
Дүн	124 676	419 204	185 784	122 646	45 192	17 946

Тухайн өрхийн гишүүн боловч 6 сараас дээш хугацаагаар эзгүй байгаа нийт гишүүдийн 31.6 хувь нь хангайн бүсэд, 24.9 хувь нь баруун бүсэд, 22.3 хувь нь төвийн бүсэд, 10.5 хувь нь зүүн бүсэд, 10.7 хувь нь нийслэл хотын өрхөд харьяалалтай байгаа ба тэдгээрийн 122.6 мянга буюу 66.0 хувь нь сургууль, курст суралцаж, 45.2 мянга буюу 24.3 хувь нь хөдөлмөр эрхэлж байна. 17.9 мянган хүн буюу 9.7 хувь нь дээрх хоёроос өөр шалтгааны улмаас өөрийн өрхөөс гадуур амьдарч байна.

1 дүгээр бүлэгт дурдсаны дагуу судалгааны үр дүнд нийтийн байранд амьдрагчид, байнгын орон гэргүй хүмүүс болон 6 сараас дээш хугацаагаар эзгүй байгаа өрхийн гишүүдийг хамруулаагүй болно.

Иймээс судалгаанд хамрагдсан өрхийн ам бүлийн тоонд өрхийн түр эзгүй байсан гишүүдийг оруулаагүйгээс шалтгаалж өрхийн ам бүлийн дундаж тоо нь доогуур гарсан байна. Нийт өрхийн 10.8 хувийг нэг ам бүлтэй, 2.9 хувийг долоо ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх эзэлж байна. 3-4 ам бүлтэй өрх нийт өрхийн 23.1-24.8 хувь буюу нийтдээ 47.9 хувийг эзэлж байна. Баруун бүсийн өрхийн ам бүлийн дундаж тоо 3.8 байгаа нь улсын дундаж болон бусад бүс нутгаас өндөр байгаагийн зэрэгцээ энэ бүсийн нийт өрхийн 5.2 хувийг долоо ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх эзэлж байна. Түр эзгүй байгаа гишүүдийг оруулахгүй тооцсон өрхийн ам бүлийн дундаж тоо Улаанбаатар хотод 3.5 байхад баруун бүсэд 3.8 (Хүснэгт 2.3) байна.

Хүснэгт 2.3. Өрхийн бүтэц, ам бүлийн тоо, байршил, бүсээр, хувиар

Өрхийн ам бүлийн тоо	Улсын дүн	Хот	Хөдөө	Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар
1	10.8	10.6	11.1	7.5	12.6	12.9	10.4	10.1
2	16.9	16.7	17.3	14.3	17.4	19.4	18.8	16.1
3	23.1	23.3	22.6	20.7	23.1	24.3	23.3	23.2
4	24.8	25.5	23.6	25.2	24.9	23.2	24.7	25.3
5	15.3	15.0	15.7	17.8	14.2	13.9	13.1	16.0
6	6.2	5.8	7.0	9.3	5.8	4.9	6.8	6.0
7	1.8	1.8	1.9	3.7	1.5	0.8	1.8	1.8
8+	1.1	1.3	0.8	1.5	0.5	0.6	1.1	1.5
Дүн	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Түр эзгүй байгаа өрхийн гишүүдийг оруулаагүй өрхийн ам бүлийн дундаж тоо	3.5	3.5	3.5	3.8	3.4	3.3	3.4	3.5

Судалгаагаар нийт өрхийн 21.5 хувь, хотын өрхийн 25.1 хувь, хөдөөгийн өрхийн 15.3 хувь нь эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхүүд байна. Эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувийн жинг ам бүлийн тоо болон хот, хөдөөгөөр Хүснэгт 2.4-т харуулав.

Хүснэгт 2.4 Нийт өрхөд эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь, ам бүлийн тоо, байршлаар

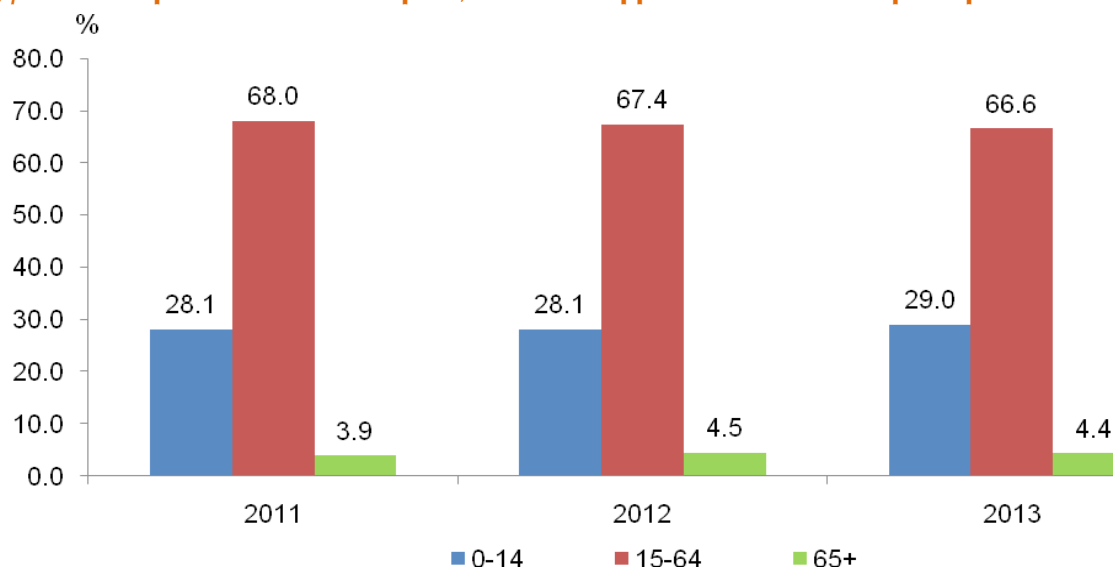
Өрхийн ам бүлийн тоо	Эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх		
	Бүгд	Хот	Хөдөө
1	51.0	54.9	44.8
2	31.7	37.2	22.8
3	20.9	24.6	14.6
4	11.5	13.6	7.6
5	11.3	15.4	4.7
6	11.3	15.6	5.4
7	13.8	18.6	6.1
8+	22.4	27.1	10.4
Улсын дундаж	21.5	25.1	15.3

Эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхүүд гол төлөв цөөхөн ам бүлтэй байгаагаас өрхийн ам бүлийн тоо нэмэгдэх тусам эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь хэмжээ багасч байна. Тухайлбал, нэг ам бүлтэй өрхийн 51.0 хувийг эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх эзэлж байхад, 2-3 ам бүлтэй өрхийн 20.9-31.7 хувь, 4-6 ам бүлтэй өрхийн 11.3-11.5 хувь, 7 ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрхийн 13.8-22.4 хувийг эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх эзэлж байна. Хот, суурин газарт 1-2 ам бүлтэй эмэгтэй өрхийн тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувь нилээд өндөр байна.

2.3. ХҮН АМЫН НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Хүн амын насны бүтцийг сүүлийн 3 жилийн судалгааны дүнгээр *Зураг 2.1*-д харьцуулан харуулаа. Сүүлийн жилүүдэд нийт хүн амд эзлэх 0-14 насны хүүхдийн эзлэх хувийн жин тогтвортой байсан бол 2013 онд төрөлт нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор өмнөх онуудтай харьцуулахад 0.9 пунктээр өсч, 29.0 хувьд хүрсэн байна.

Зураг 2.1. Хүн амын насны бүтэц, АХС-ны сүүлийн 3 жилийн дүнгээр

Харин нийт хүн амд эзлэх 15-64 насны хүн амын эзлэх хувийн жин жилээс жилд буурч, 65 ба түүнээс дээш насны хүн амын эзлэх хувийн жин тогтвортой хадгалагдаж байна.

2.4. ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ

Хөдөлмөрийн насны бус хүн амын нийгэмд үзүүлэх ачааллыг хүн ам зүйн ачаалал гэж үздэг. Хүн ам зүйн ачааллыг 15 хүртэлх насны хүүхэд болон 65 ба түүнээс дээш насны хүн амын тооны нийлбэрийг 15-64 насны хүн амын тоонд харьцуулж тодорхойлох бөгөөд судалгааны дүнгээр хөдөлмөрийн насны 100 хүнд хөдөлмөрийн насны бус 50 хүн ногдож байгаа нь 2012 (48 байсан) оны түвшнээс 2 хүнээр их байна.

Хүснэгт 2.5. Хүн ам зүйн ачаалал, байршил, бүсээр

Хүн ам зүйн ачаалал	Бүгд	Хот	Хөдөө	Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар
Хүүхэд (0-14)	43.5	40.4	49.0	52.5	46.3	43.8	44.2	39.3
Хөгшид (65+)	6.7	7.2	5.7	6.1	6.0	6.4	6.5	7.3
Улсын дундаж	50.2	47.6	54.8	58.6	52.3	50.3	50.7	46.6

Хүснэгт 2.5-д хүн ам зүйн ачааллыг байршил, бүс нутгаар харуулсан бөгөөд хөдөлмөрийн насны хүн амд ногдох ачаалал улсын дунджаас Улаанбаатар хотод 3 хүнээр цөөн, зүүн болон төвийн бүсэд улсын дундажтай ойролцоо, харин хөдөөд 5 хүнээр олон байгаа бол баруун бүсэд хамгийн олон буюу 9 хүнээр их байна. Эндээс харахад баруун бүсэд хүн ам зүйн ачаалал хамгийн өндөр гарчээ. Дээр дурьдсанчлан энэхүү тооцоонд сургууль, курст суралцах, ажил хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор 6 сараас дээш хугацаагаар өрхөөс гадуур амьдарч байгаа хүн амыг хамруулаагүй болно.

2.5. ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Судалгаагаар олон улсын аргачлалын дагуу 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг авч үздэг ч манай улсын хуульд нийцрүүлэн 18 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг гэрлэсэн/батлуулсан, батлуулаагүй/, огт гэрлээгүй, тусгаарласан, цуцалсан, бэлбэсэн гэсэн 6 бүлгээр авч үзэв. Монгол Улсын 18 ба түүнээс дээш насны нийт хүн амын 67.2 хувь нь гэрлэсэн, 20.5 хувь нь огт гэрлээгүй, 8.6 хувь нь бэлбэсэн байна.

Хүснэгт 2.6. 18 ба түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, байршил, бүсээр

Гэрлэлтийн байдал	Бүгд			Хот		Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	
Огт гэрлээгүй	20.5	22.8	18.6	21.2	14.8	23.7	20.5	
Гэрлэсэн	- батлуулсан	61.9	65.5	58.8	69.5	67.9	63.0	54.1
	- батлуулаагүй	5.3	5.2	5.4	3.6	3.5	6.2	6.3
Тусгаарласан	1.5	1.0	1.9	0.6	0.7	1.2	2.6	
Цуцалсан	2.2	1.7	2.6	1.4	1.4	1.9	3.2	
Бэлбэсэн	8.6	3.8	12.7	3.7	11.7	4.0	13.3	
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
18, түүнээс дээш насны хүн амын тоо	1 751 268	824 986	926 282	307 602	315 447	517 384	610 835	
Гэрлэсэн хүний тоо	1 177 435	583 008	594 427	224 861	225 353	358 147	369 074	

2.6. БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН, БИЧИГ ҮСГИЙН МЭДЛЭГ

Судалгаагаар хүн амын эзэмшсэн боловсролын түвшин, сургуульд хамрагдалт, бичиг үсгийн мэдлэгийн талаарх мэдээллийг цуглуулсан.

Судалгаанд хамрагдсан 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэгт тайлагдалтыг тодорхойлохын тулд “энгийн захиа уншиж, бичиж чадах уу” гэж асууж, энгийн бичиг захиаг уншиж, бичиж чадаж байвал бичиг үсэгт тайлагдсанд

тооцсон болно. Харин зөвхөн өөрийнхөө нэрийг унших эсвэл тоо уншиж чаддаг боловч бичиж чаддаггүй бол тэр хүнийг бичиг үсэгт тайлагдсанд тооцоогүй. Насанд хүрэгчдийн бичиг үсэгт тайлагдалтын хувийг 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн амын дунд энгийн бичиг, захиа уншиж, бичиж чаддаг хүний эзлэх хувиар тодорхойлов. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор хүн амын бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин 98.3 хувь байсан бол энэ удаагийн судалгаагаар хүн амын бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин 0.7 пунктээр дээгүүр буюу 99.0 хувьтай байна.

Хүн амын бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин хөдөөд 98.3 хувь байхад хотод үүнээс 1.0 пунктээр дээгүүр 99.3 хувьтай байна (Хүснэгт 2.7).

Хүснэгт 2.7. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил/бүс	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Хот	99.3	99.4	99.3
Хөдөө	98.3	98.2	98.4
Баруун	98.3	98.1	98.5
Хангайн	98.7	98.8	98.5
Төвийн	98.7	98.5	98.8
Зүүн	97.9	97.7	98.1
Улаанбаатар	99.6	99.7	99.6
Улсын дүн	99.0	98.9	99.0

Хүснэгт 2.8-аас харахад 35-64 насны эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн бичиг үсэгт тайлагдалтын түвшин 99.0 хувиас дээш хувьтай байна. 15 ба түүнээс дээш насны бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин хотод хөдөөгийнхөөс 0.3 пунктээр өндөр байна.

Хүснэгт 2.8. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын бичиг үсэг тайлагдалтын түвшин, насны бүлэг, байршил, хүйсээр

Насны бүлэг	Улсын дүн			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
15 – 24	98.8	98.4	99.1	98.9	98.6	99.2	98.5	98.1	99.0
25 – 34	98.8	98.8	98.7	98.9	98.8	99.1	98.5	98.8	98.1
35 – 44	99.4	99.3	99.5	99.4	99.3	99.4	99.5	99.2	99.7
45 – 54	99.3	99.2	99.4	99.3	99.1	99.5	99.3	99.5	99.1
55 – 64	99.4	99.4	99.5	99.5	99.3	99.6	99.4	99.5	99.2
65+	97.3	98.6	96.4	97.8	98.6	97.2	96.3	98.5	94.6
Дүн	99.0	98.9	99.0	99.1	98.9	99.2	98.8	98.9	98.7

Нийт хүн амын боловсролын түвшинг Зураг 2.2-т харуулаа.

Зураг 2.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, боловсролын түвшнээр, дүнд эзлэх хувиар

15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эзэмшсэн боловсролын түвшинг Хүснэгт 2.9-д харуулав. Хүснэгтээс харахад хот, хөдөөгийн алинд ч эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн эзэмшсэн боловсролын түвшин бараг ойролцоо, гэхдээ эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс арай дээгүүр байна.

Хүснэгт 2.9. 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, боловсролын түвшин, байршил, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

Боловсролын түвшин	Бүгд			Хот		Хөдөө	
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	4.8	5.7	4.1	2.2	2.0	11.4	8.2
Бага	5.9	5.9	5.9	2.3	3.1	11.7	11.3
Суурь	18.7	20.7	16.8	13.9	10.9	32.2	28.0
Бүрэн дунд	25.2	24.8	25.6	28.5	27.1	18.7	22.6
Техникийн болон мэргэжлийн	15.3	17.8	12.9	20.0	14.5	14.3	10.0
Тусгай мэргэжлийн дунд	6.4	5.0	7.6	5.6	8.1	3.9	6.7
Дипломын болон бакалаврын дээд	22.6	19.1	25.8	26.0	32.5	7.7	13.0
Магистр ба түүнээс дээш	1.1	1.0	1.3	1.5	1.8	0.1	0.2
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
15 ба түүнээс дээш насны хүн амын тоо	1 937 120	920 806	1 016 314	574 690	667 238	346 116	349 076

Эрэгтэйчүүдийн 5.7 хувь, эмэгтэйчүүдийн 4.1 хувь нь боловсролгүй, бага боловсролтой эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь адилхан 5.9 хувь байна. Хөдөөгийн хүн амын 8.0-11.0 орчим хувь нь боловсролгүй, 11.3-11.7 хувь нь бага боловсрол эзэмшсэн байна. Хотын хүн амын 27.5-34.3 хувь нь, хөдөөгийн хүн амын 7.8-13.2 хувь нь бакалаврын болон магистрийн зэрэг эзэмшсэн байна. Хүн амын боловсролын түвшинг хот, хөдөөгөөр харьцуулж үзэхэд хөдөөд доогуур байна. Өмнөх онуудтай харьцуулахад техникийн болон мэргэжлийн боловсрол эзэмшсэн хүний тоо харьцангуй нэмэгджээ.

БҮЛЭГ III

ХҮН АМЫН ЭДИЙН
ЗАСГИЙН ИДЭВХ

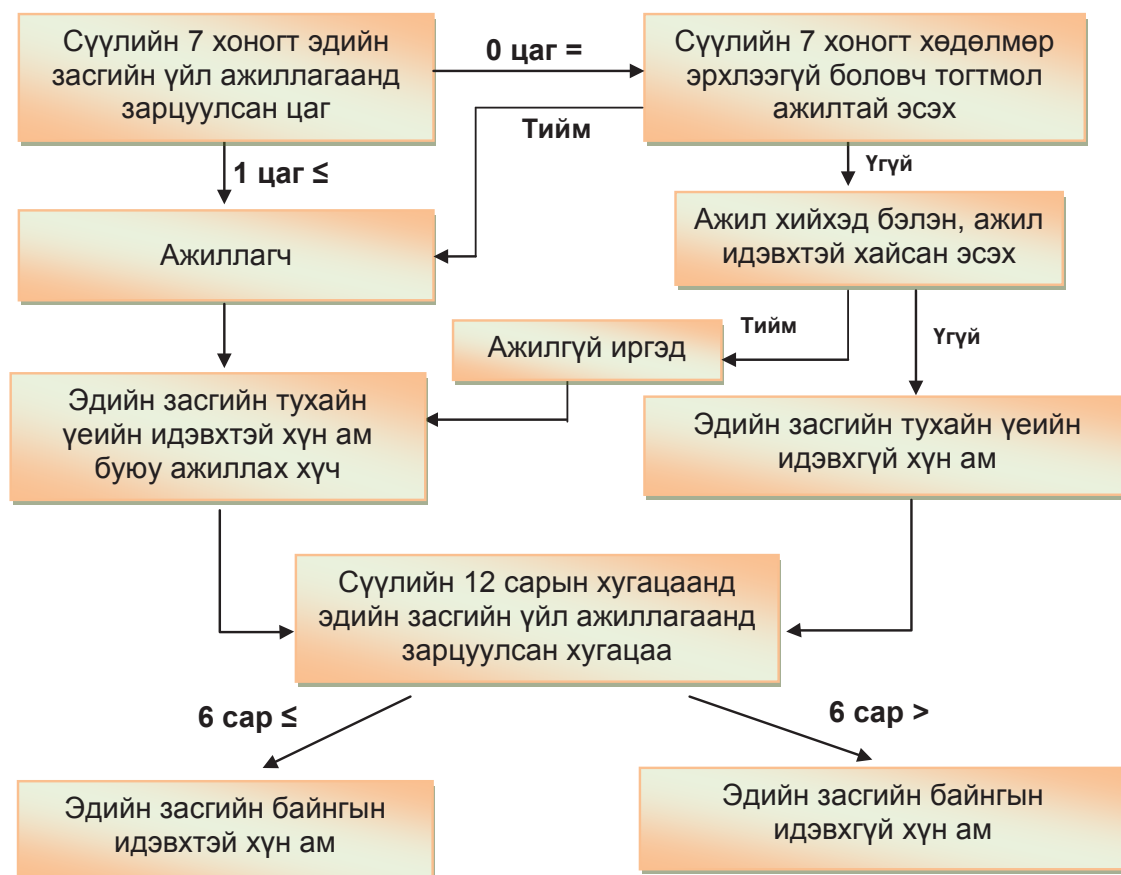
3.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Хөдөлмөрийн статистикт нийт хүн амыг хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар нь эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй гэж ангилдаг.

Эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам буюу ажиллах хүчийг сүүлийн 7 хоногт ажил эрхэлж байсан болон ажил эрхлээгүй боловч ажил эрхлэхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайсан, ажилгүй байсан хүн ам бүрдүүлдэг.

Эдийн засгийн байнгын идэвхтэй хүн амд урт хугацаагаар буюу сүүлийн арван хоёр сарын хугацаанд үндсэн үйл ажиллагааны шинж байдлаараа ажиллаж байсан болон ажилгүй байсан хөдөлмөрийн насны хүн амыг хамруулна.

Эдийн засгийн идэвхтэй, идэвхгүй хүн амыг тодорхойлох схем

Хэдийгээр Монгол Улсад мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжоор хөдөлмөр эрхлэх насыг 16-59 нас гэж заасан боловч ажиллах хүчний судалгаанд хүн амын эдийн засгийн идэвхийг 15 ба түүнээс дээш насаар тооцсон нь олон улсын аргачлалд нийцрүүлж, бусад улс орны мэдээлэлтэй харьцуулах боломжийг бүрдүүлж өгч байгаа юм.

3.2 ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Судалгааны дүнгээр 15 ба түүнээс дээш насны 1937.1 мянган хүн байгаагийн 920.8 мянга буюу 47.5 хувь нь эрэгтэй, 1016.3 мянга буюу 52.5 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн амын 1198.3 мянга буюу 61.9 хувь нь эдийн засгийн тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам байна.

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 1103.6 мянга буюу 92.1 хувь нь ажиллагчид, харин 94.7 мянга буюу 7.9 хувь нь ажилгүй иргэд байна. Нийт эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 57.1 хувь нь хот, суурин газарт, 42.9 хувь нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна.

Хүснэгт 3.1. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, байршил, хүйсээр

Байршил/ Тухайн үеийн байдал	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Улсын хэмжээнд						
Тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам	1 198 333	61.9	626 610	68.1	571 723	56.3
Ажиллагчид	1 103 601	57.0	579 222	62.9	524 379	51.6
Ажилгүй иргэд	94 732	4.9	47 388	5.1	47 344	4.7
Тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам	738 787	38.1	294 196	31.9	444 591	43.7
15, түүнээс дээш насны хүн ам	1 937 120	100.0	920 806	100.0	1 016 314	100.0
Хот						
Тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам	684 497	55.1	356 372	62.0	328 125	49.2
Ажиллагчид	626 537	50.4	328 120	57.1	298 417	44.7
Ажилгүй иргэд	57 960	4.7	28 252	4.9	29 708	4.5
Тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам	557 431	44.9	218 318	38.0	339 113	50.8
15, түүнээс дээш насны хүн ам	1 241 928	100.0	574 690	100.0	667 238	100.0
Хөдөө						
Тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам	513 836	73.9	270 238	78.1	243 598	69.8
Ажиллагчид	477 064	68.6	251 102	72.5	225 962	64.7
Ажилгүй иргэд	36 772	5.3	19 136	5.5	17 636	5.1
Тухайн үеийн идэвхгүй хүн ам	181 356	26.1	75 878	21.9	105 478	30.2
15, түүнээс дээш насны хүн ам	695 192	100.0	346 116	100.0	349 076	100.0
Улсын хэмжээнд						
АХОТ*		61.9		68.1		56.3
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		57.0		62.9		51.6
Ажилгүйдлийн түвшин		7.9		7.6		8.3
Хот						
АХОТ*		55.1		62.0		49.2
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		50.4		57.1		44.7
Ажилгүйдлийн түвшин		8.5		7.9		9.1
Хөдөө						
АХОТ*		73.9		78.1		69.8
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		68.6		72.5		64.7
Ажилгүйдлийн түвшин		7.2		7.1		7.2

*АХОТ = Ажиллах хүчний оролцооны түвшин

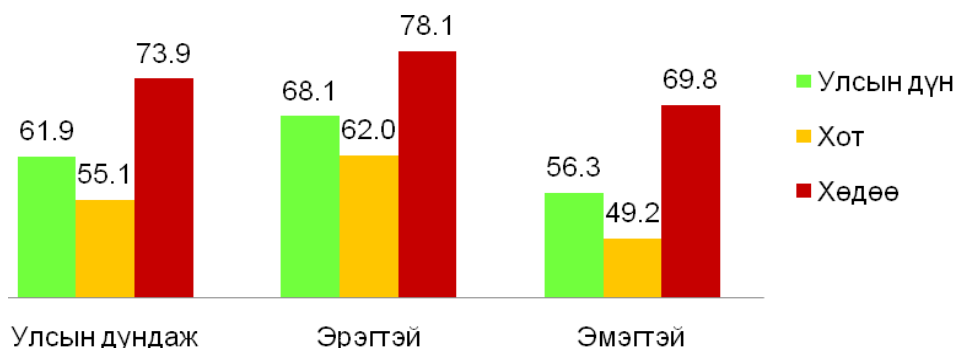
2013 оны байдлаар ажилгүйдлийн түвшин 7.9 хувьтай гарсан нь өмнөх оныхоос (2012 онд 8.2%) 0.3 пунктээр буурсан байна. Ер нь хот, суурин газрын ажилгүйдлийн түвшин улсын дунджаас өндөр байдаг, харин хөдөөд улсын дунджаас доогуур байдаг байна.

3.3 АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН

Ажиллагчид болон ажилгүй иргэдийн нийлбэр нь эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам буюу ажиллах хүчийг бүрдүүлдэг бөгөөд эдгээр хүн амыг хөдөлмөрийн насны хүн амд харьцуулж ажиллах хүчний оролцооны түвшин (АХОТ)-г тодорхойлдог.

Ажиллах хүчний 2013 оны судалгаагаар ажиллах хүчний оролцооны түвшин /АХОТ/ улсын хэмжээнд 61.9 хувь байна. Байршлаар авч үзэхэд хот, суурин газарт 55.1 хувь, хөдөөд үүнээс харьцангуй өндөр 73.9 хувьтай байгаа нь хот, суурин газарт сургуульд хамрагдалтын түвшин хөдөө орон нутгийнхнаас өндөр байгаатай холбоотой юм. Иймээс хотод ажиллах хүчний оролцооны түвшин хөдөөгийнхөөс 18.8 пунктээр доогуур (эрэгтэйчүүдийнх 16.1 пунктээр, эмэгтэйчүүдийнх 20.6 пунктээр) байна.

Зураг 3.1. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, байршил, хүйсээр

3.3.1 Насны бүлэг дэх оролцооны түвшин

Насны бүлэг дэх ажиллах хүчний оролцооны түвшний ялгааг харуулах зорилгоор насны бүлэг тус бүр дэх оролцооны түвшинг тооцож гаргадаг. Хүснэгт 3.2-т 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын АХОТ-г насны бүлэг, хот, хөдөө, хүйсээр харуулав.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин 15-19 насанд 13.7 хувь байсан бол 20-24 насанд даруй өсч 53.2 хувьд хүрч, 25-29 насанд 78.0 хувь, 30-44 насны бүлэгт 80.7-85.1 хувь болж өссөн байна. Харин 45-49 насны бүлгээс эхлэн аажмаар буурч, 55-59 насанд 48.5, 60-64 насанд 24.5 хувь болсон байна. Насны бүлэг дэх АХОТ нь 40-44 насанд хамгийн өндөр буюу 85.1 хувьтай байна.

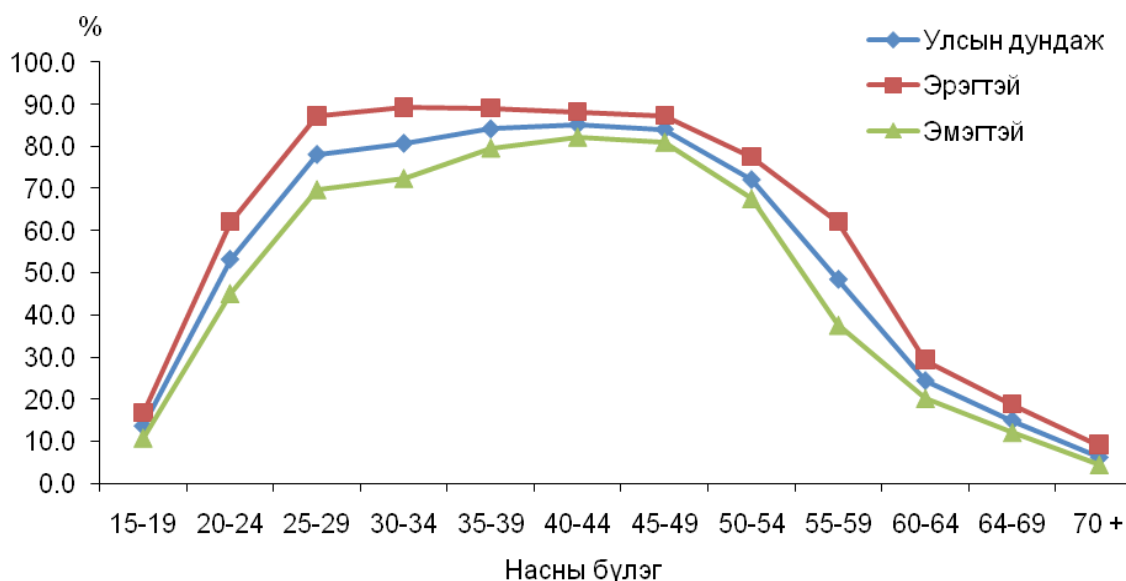
Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин ерөнхийдөө өндөр байгаа нь улсын дүнд нөлөөлжээ. Бүх насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байгаа бөгөөд хөдөө орон нутагт эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин хот, суурин газрынхаас өндөр байна.

Хүснэгт 3.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршил, хүйсээр

Насны бүлэг	Улсын хэмжээнд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
15-19	13.7	16.6	10.7	6.1	7.6	4.5	26.4	30.5	21.8
20-24	53.2	62.1	45.1	45.0	54.0	37.3	71.2	77.9	64.1
25-29	78.0	87.1	69.8	73.3	84.8	63.3	87.6	91.4	83.8
30-34	80.7	89.3	72.4	75.5	87.0	64.7	89.4	92.8	85.9
35-39	84.1	89.0	79.7	78.5	85.0	72.9	92.6	94.7	90.5
40-44	85.1	88.1	82.3	80.9	84.6	77.5	91.8	93.5	90.1
45-49	84.0	87.2	81.1	80.0	83.4	77.1	90.7	93.1	88.3
50-54	72.1	77.5	67.7	66.7	72.3	62.4	81.5	85.8	77.6
55-59	48.5	62.1	37.5	39.1	53.0	28.7	65.8	77.3	55.4
60-64	24.5	29.3	20.2	12.4	15.4	9.8	47.6	53.4	41.8
64-69	15.0	18.7	12.0	3.6	4.9	2.5	40.4	47.6	34.1
70 +	6.3	9.1	4.4	1.2	2.0	0.7	17.6	24.6	12.7
Улсын дундаж	61.9	68.1	56.3	55.1	62.0	49.2	73.9	78.1	69.8

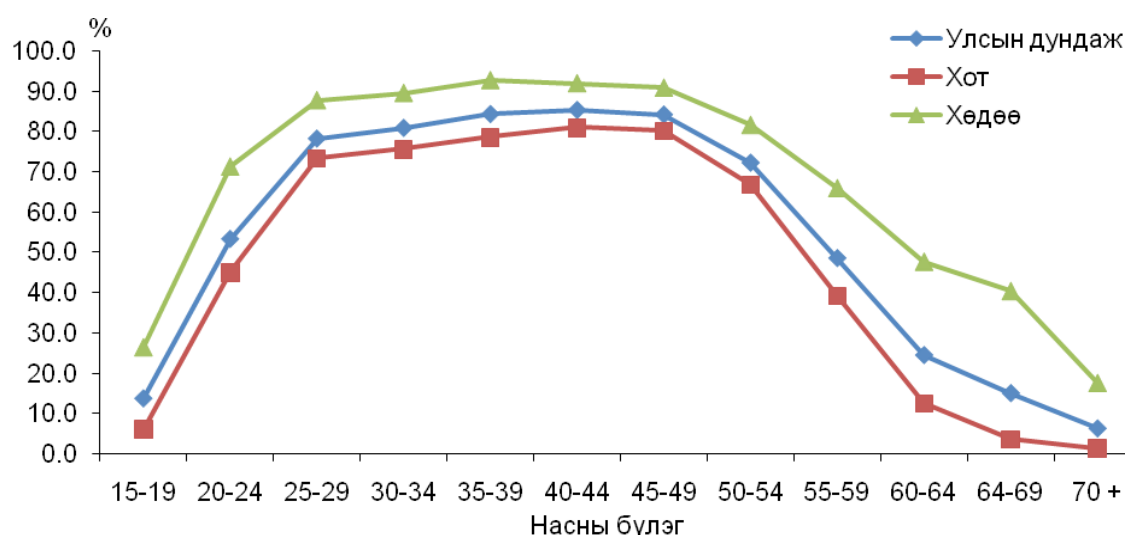
Судалгаагаар улсын хэмжээнд насны бүлэг дэх АХОТ-ний өсөлт, бууралтын хандлага хүйсээр хадгалагдаж 15 наснаас 44 нас хүртэл өссөн бол 45 наснаас аажмаар буурсан байна. АХОТ хотын эмэгтэйчүүдийн хувьд 40-44 насанд хамгийн өндөр буюу 77.5 хувьтай байхад хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 35-39 насны бүлэгт хамгийн өндөр буюу 90.5 хувьтай байна. Энэ нь Монголын эмэгтэйчүүд залуу насандаа сурч боловсрох, хүүхэд төрүүлж, өсгөх, харин 40 наснаас дээш насандаа ажиллах хүчний эгнээ рүү шилждэгтэй холбоотой байж болох юм (Зураг 3.2, 3.3-ыг үзнэ үү).

Зураг 3.2. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

Зураг 3.2-т насны бүлэг дэх АХОТ-г хүйсээр харуулав. Зургаас харахад 30-49 насанд ажиллах хүчний оролцооны түвшин эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүст адилхан өндөр буюу 70.0 хувиас дээш байна. Мөн эдгээр насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн оролцооны түвшин ерөнхийдөө өндөр боловч эрэгтэйчүүдийнхтэй харьцуулбал бага зэрэг доогуур байна. Харин 40-49 насанд АХОТ эрэгтэйчүүд болон эмэгтэйчүүдийн хувьд нилээд ойролцоо байна.

Зураг 3.3. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршлаар

Хөдөө орон нутагт АХОТ өндөр байгаа нь хөдөөгийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоо хот, суурин газрын эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тооноос доогуур, түүний тэн хагаст ч хүрэхгүй байгаатай холбоотой. Түүнчлэн хөдөө орон нутагт АХОТ хотынхоос өндөр байгаа нь өрхийн аж ахуйд суурилсан нүүдлийн мал аж

ахуй эрхлэлт давамгайлж, мөн сургууль, боловсролын үйлчилгээний хүртээмж харьцангуй бага байдагтай холбоотой байж болох юм.

3.4 ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМ

Судалгаагаар 15 ба түүнээс дээш насны нийт 1937.1 мянган хүний 738.8 мянга буюу 38.1 хувь нь эдийн засгийн идэвхгүй бүлэглэлд багтаж байгаагийн 294.2 мянга нь эрэгтэйчүүд, 444.6 мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын 557.4 мянга буюу 75.5 хувь нь хот, суурин газарт, 181.4 мянга буюу 24.5 хувь нь хөдөө орон нутагт байна. Хөдөө орон нутагт ажиллах хүчний оролцооны түвшин өндөр байгаа нь тухайн үеийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын тоог бууруулахад нөлөөлжээ. Тухайн үеийн эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг гэрийн ажилтай, сургуульд суралцдаг, тэтгэврийн болон өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй, ажил хийхийг хүсээгүй, хүүхэд асардаг, өвчтэй байсан, өвчтөн, өндөр настан асарсан, бусад гэсэн шалтгаанаар ангилан харуулав.

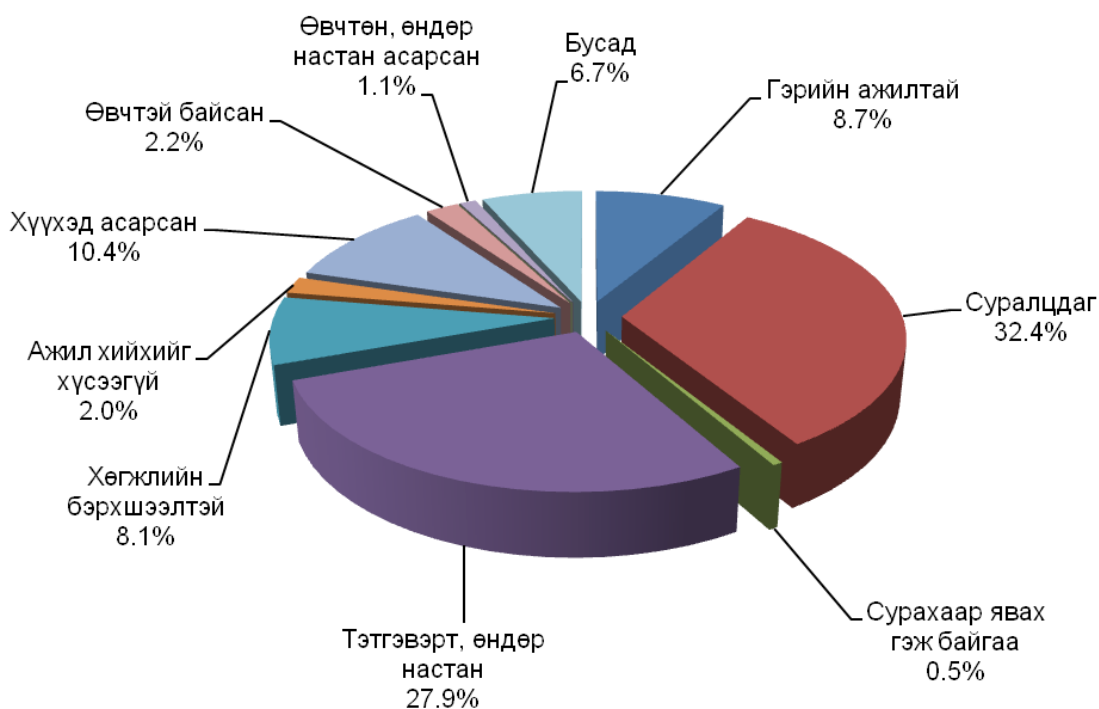
Хүснэгт 3.3. 15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, идэвхгүй байгаа шалтгаан, хүйс, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар

Шалтгаан	Бүгд			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Гэрийн ажилтай	8.7	6.1	10.5	8.4	5.3	10.4	9.6	8.4	10.5
Суралцдаг	32.4	38.3	28.4	31.9	38.1	27.9	33.8	38.9	30.0
Сурахаар явах гэж байгаа	0.5	0.7	0.4	0.5	0.8	0.3	0.7	0.7	0.7
Тэтгэвэрт, өндөр настан	27.9	25.1	29.7	28.0	26.2	29.2	27.5	22.1	31.5
Хөгжлийн бэрхшээлтэй	8.1	11.1	6.2	7.7	10.6	5.8	9.5	12.3	7.5
Ажил хийхийг хүсээгүй	2.0	3.4	1.0	2.2	3.7	1.2	1.4	2.5	0.6
Хүүхэд асарсан	10.4	1.8	16.2	11.6	1.9	17.9	6.8	1.5	10.6
Өвчтэй байсан	2.2	2.7	1.8	2.2	2.8	1.7	2.2	2.5	2.0
Хөдөлмөрийн нас хүрээгүй	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0
Өвчтөн, өндөр настан асарсан	1.1	1.0	1.1	1.2	1.1	1.2	0.7	0.4	1.0
Бусад	6.7	9.8	4.6	6.3	9.5	4.3	7.7	10.7	5.6
Дүн, (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(Тоо)	738 787	294 196	444 591	557 431	218 318	339 113	181 356	75 878	105 478

Эдийн засгийн идэвхгүй хүн амыг шалтгаанаар нь авч үзэхэд сурахаар явах гэж байгаа болон суралцагчид 243.1 мянга, өндөр настан, тэтгэврийнхэн 206.1 мянга, хүүхэд асарсан 77.1 мянга, гэрийн ажилтай 64.4 мянга, хөгжлийн бэрхшээлтэй 60.1 мянган иргэд, өвчтэй 16.1 мянга, хөдөлмөр эрхлэхийг хүсээгүй 14.6 мянга, өвчтөн, өндөр настан асарсан 7.8 мянга, бусад шалтгаантай 49.4 мянган хүн байна.

Нийт эрэгтэйчүүдийн 38.3 хувь, эмэгтэйчүүдийн 28.4 хувь нь сургуульд суралцаж байгаа гэж хариулсан нь эдийн засгийн идэвхгүй байгаагийн үндсэн шалтгаан болж байна. Эрэгтэйчүүдийн 25.1 хувь, эмэгтэйчүүдийн 29.7 хувь нь өндөр настан, тэтгэвэрт гарсан, 6.1 болон 10.5 хувь нь гэрийн ажилтай тул эдийн засгийн идэвхгүй байна. 2012 онд эдийн засгийн идэвхгүй байгаа нийт эмэгтэйчүүдийн 13.9 хувь нь хүүхэд асарч байсан бол энэ үзүүлэлт 2013 онд 16.2 хувь болж 2.3 пунктээр өссөн байна. Байршлаар харахад хүүхдээ асарч буй хотын эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 2012 оныхоос 3.1 пунктээр өсчээ. Мөн суралцагчдын эзлэх хувь нэмэгдсэн байна.

Зураг 3.4. 15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын бүтэц, шалтгаанаар, хувиар

Хүн амын эдийн засгийн идэвхгүй байгаа гол шалтгаан нь суралцдаг болон сургуульд явах гэж байгаа, өндөр настан, тэтгэвэрт гарсантай холбоотой байгаа бөгөөд энэ нь 60.8 хувийг эзэлж байна.

БҮЛЭГ IV

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

4.1 ТУХАЙН ҮЕИЙН АЖИЛЛАГЧИД

Ажиллах хүчний судалгаа нь Монгол Улсын хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг цуглуулах зорилготой билээ. Судалгаанд хамрагдсан өрхийн гишүүдээс сүүлийн 7 хоногт эрхэлсэн эдийн засгийн үйл ажиллагаа болон түүнд зарцуулсан цагийн талаар судалсан юм. Өвчтэй, амралттай, чөлөөтэй байсан, цаг агаарын бэрхшээл, ажил хаялт, хөдөлмөрийн маргаан болон бусад шалтгааны улмаас ажлын байртай боловч сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй хүн амыг энэ асуултад хамруулахын зэрэгцээ сүүлийн 7 хоногт наад зах нь нэг цаг ажилласан, эсвэл сүүлийн долоо хоногт ажлын байртай боловч ямар нэг шалтгаанаар ажлаа түр хийгээгүй хүн амыг тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн гэж үзсэн.

Судалгааны дүнгээр улсын хэмжээнд нийт 1103.6 мянган хүн хөдөлмөр эрхэлсэний 579.2 мянга буюу 52.5 хувь нь эрэгтэйчүүд, 524.4 мянга буюу 47.5 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

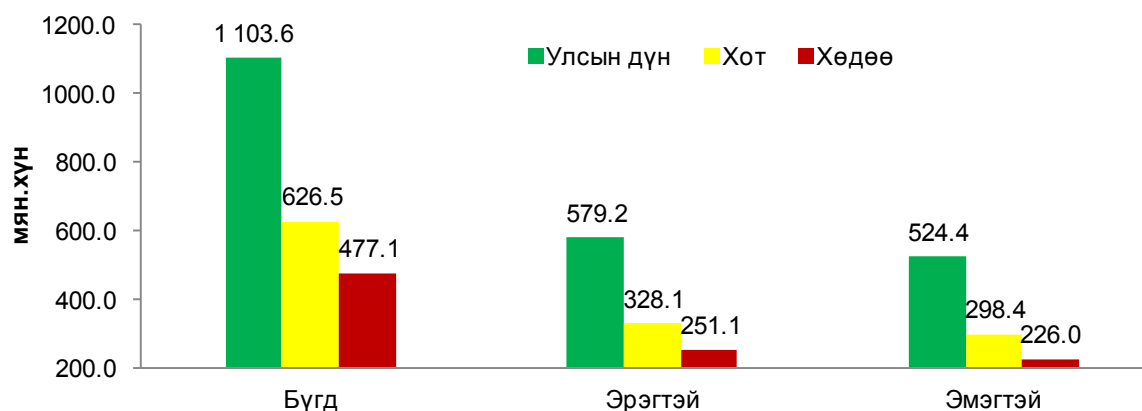
Нийт ажиллагчдын 426.7 мянга буюу 38.7 хувь нь Улаанбаатар хотод, 249.4 мянга буюу 22.6 хувь нь Хангайн бүсэд, 78.9 мянга буюу 7.1 хувь нь Зүүн бүсэд байгаагаас харахад хөдөлмөр эрхэлсэн хүний тоо бүс нутгуудаар ихээхэн ялгаатай байна.

Хүснэгт 4.1. Ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил/ Бүс	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	626 537	56.8	328 120	56.6	298 417	56.9
Хөдөө	477 064	43.2	251 102	43.4	225 962	43.1
Баруун	158 413	14.4	83 665	14.4	74 748	14.3
Хангайн	249 387	22.6	127 475	22.0	121 912	23.2
Төвийн	190 217	17.2	100 790	17.4	89 427	17.0
Зүүн	78 853	7.1	42 249	7.3	36 604	7.0
Улаанбаатар	426 731	38.7	225 043	38.9	201 688	38.5
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1 103 601		579 222		524 379	

Тухайн үеийн ажиллагчдын 626.5 мянга буюу 56.8 хувь нь хот, суурин газарт, 477.1 мянга буюу 43.2 хувь нь хөдөө орон нутагт байна.

Зураг 4.1 Ажиллагчид, байршил, хүйсээр

Тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын 38.7 хувь нь нийслэл хотод, харин 37.0 хувь нь дараах 10 аймагт (Өвөрхангай – 5.0 хувь, Хөвсгөл – 4.8 хувь, Архангай - 4.2 хувь, Төв – 3.7 хувь, Сэлэнгэ – 3.5 хувь, Баянхонгор – 3.3 хувь, Завхан – 3.2 хувь, Баян-Өлгий - 3.1 хувь, Дархан-Уул – 3.1 хувь, Увс- 3.0 хувь) байна.

Хүснэгт 4.2. Ажиллагчид, аймаг, нийслэл, хүйсээр

Аймаг, нийслэл	Бүгд		Хүйсээр	
	Тоо	%	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Архангай	46 183	4.2	23 622	22 561
Баян-Өлгий	34 285	3.1	18 069	16 216
Баянхонгор	36 290	3.3	18 268	18 022
Булган	27 489	2.5	14 065	13 424
Говь-Алтай	23 903	2.2	12 754	11 149
Дорноговь	26 330	2.4	13 659	12 671
Дорнод	26 750	2.4	14 506	12 244
Дундговь	20 238	1.8	10 370	9 868
Завхан	35 326	3.2	17 884	17 442
Өвөрхангай	54 819	5.0	27 916	26 903
Өмнөговь	24 219	2.2	12 679	11 540
Сүхбаатар	24 544	2.2	13 390	11 154
Сэлэнгэ	38 955	3.5	20 920	18 035
Төв	41 292	3.7	21 827	19 465
Увс	33 560	3.0	17 927	15 633
Ховд	31 339	2.8	17 031	14 308
Хөвсгөл	53 485	4.8	27 000	26 485
Хэнтий	27 559	2.5	14 353	13 206
Дархан-Уул	33 969	3.1	18 571	15 398
Улаанбаатар	426 731	38.7	225 043	201 688
Орхон	31 121	2.8	16 604	14 517
Говьсүмбэр	5 214	0.6	2 764	2 450
Дүн, %		100.0		
Улсын дүн	1 103 601		579 222	524 379

4.2 АЖИЛЛАГЧИД, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

Тухайн үеийн ажиллагчдын тоог, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар гаргаж Хүснэгт 4.3-т үзүүлэв. Ажиллагчдын хамгийн их буюу 29.8 хувь (329.1 мянга) нь хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт, хамгийн бага буюу 0.1 хувь (0.8 мянга болон 1.5 мянга) нь үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа болон хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагааны салбарт тус тус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Хүснэгт 4.3. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйсээр

Салбар	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	329 058	29.8	180 027	31.1	149 031	28.4
Уул уурхай, олборлолт	50 271	4.6	38 913	6.7	11 358	2.2
Боловсруулах үйлдвэрлэл	80 989	7.3	42 164	7.3	38 825	7.4
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	13 829	1.3	10 264	1.8	3 565	0.7
Усан хангамж; бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	7 905	0.7	4 368	0.8	3 537	0.7
Барилга	72 352	6.6	57 077	9.9	15 275	2.9
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	155 982	14.1	65 450	11.3	90 532	17.3
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	65 890	6.0	55 295	9.5	10 595	2.0
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	31 716	2.9	6 971	1.2	24 745	4.7
Мэдээлэл, холбоо	16 746	1.5	10 077	1.7	6 669	1.3
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	20 909	1.9	7 340	1.3	13 569	2.6
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	773	0.1	617	0.1	156	-
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	13 588	1.2	6 243	1.1	7 345	1.4
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	15 020	1.4	9 545	1.6	5 475	1.0
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	65 280	5.9	37 144	6.4	28 136	5.4
Боловсрол	89 819	8.1	24 279	4.2	65 540	12.5
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	40 365	3.7	8 785	1.5	31 580	6.0
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	9 248	0.8	5 111	0.9	4 137	0.8
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	20 193	1.8	8 411	1.5	11 782	2.2
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	1 458	0.1	420	0.1	1 038	0.2
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	2 210	0.2	721	0.1	1 489	0.3
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1 103 601		579 222		524 379	

Тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын 156.0 мянга буюу 14.1 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарын ажиллагчид байна. Боловсрол /89.8 мянга буюу 8.1 хувь/, боловсруулах үйлдвэрлэл /81.0 мянга буюу 7.3 хувь/, барилга /72.4 мянга буюу 6.6 хувь/, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа /66.0 мянга буюу 6.0 хувь/, төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал /65.3 мянга буюу 5.9 хувь/, уул уурхай, олборлолт /50.3 мянга буюу 4.6 хувь/ зэрэг салбарын ажиллагчдын эзлэх хувь өндөр байгаа бол бусад салбарт нийт ажиллагчдын ердөө 0.1-3.7 хувь нь ажилласан байна.

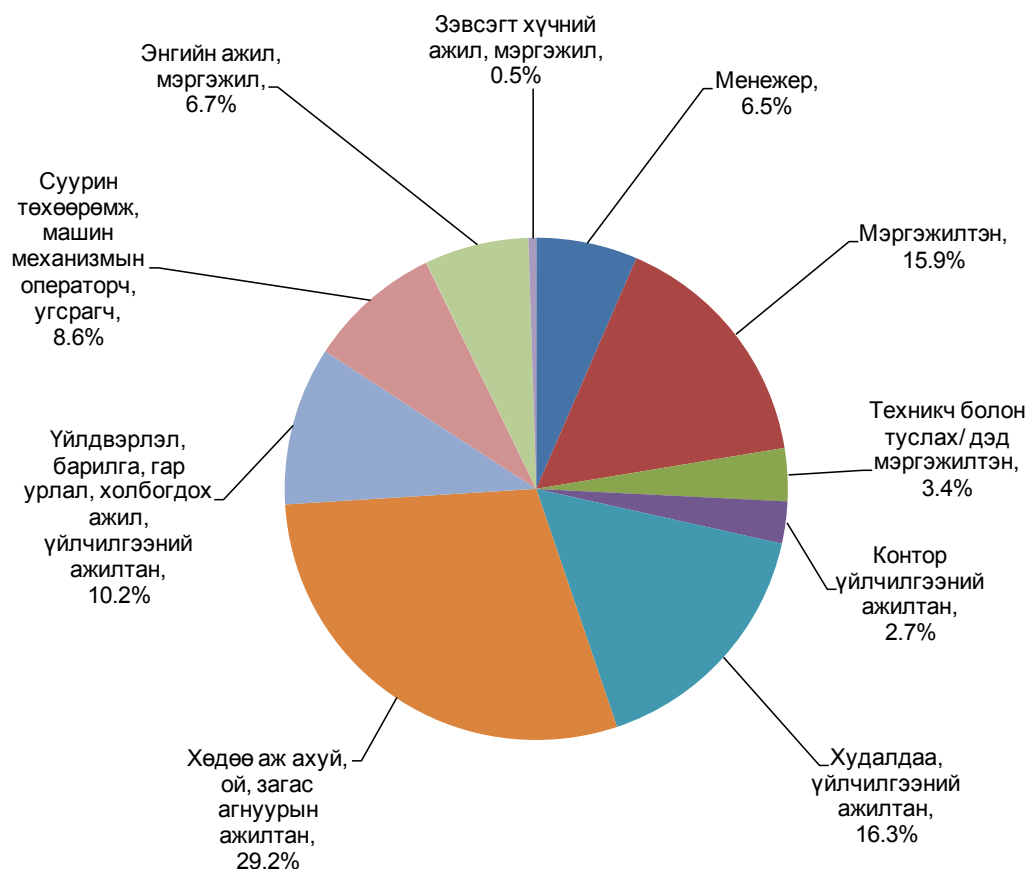
Зураг 4.2 Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар, дүнд эзлэх хувиар

4.3 АЖИЛЛАГЧИД, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛЛААР

Зураг 4.3-т тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын тоог ажил мэргэжлийн ангиллаар гаргаж харуулав. Тухайн үед хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын 322.7 мянга буюу 29.2 хувь нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажил хийж байгаа нь нийт ажиллагчдын дүнд хамгийн их хувийг, худалдаа, үйлчилгээний ажилтан 16.3 хувийг, мэргэжилтэн 15.9 хувийг, үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан 10.2 хувийг, суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч 8.6 хувийг, энгийн ажил, мэргэжил 6.7 хувийг, менежер 6.5 хувийг, бусад ажил мэргэжил 6.6 хувийг эзэлж байна.

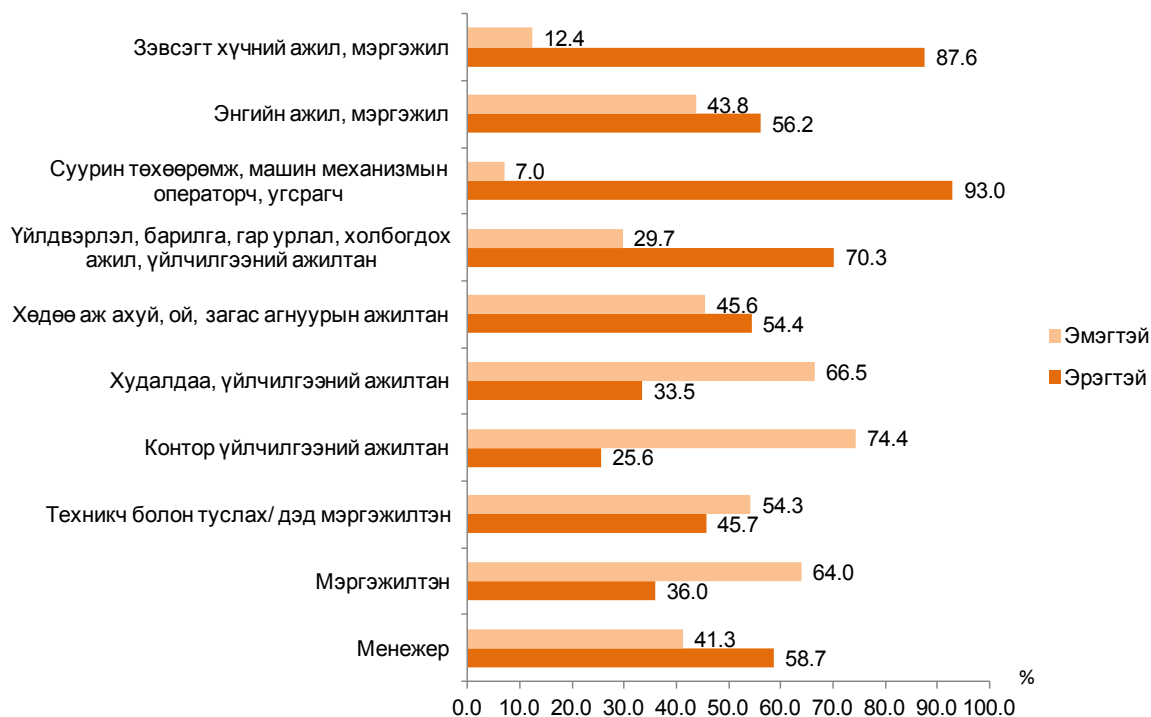
Зураг 4.3 Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар

Суурин төхөөрөмж, машин, механизмын операторч, угсрагчаар ажиллаж буй хүн амын 93.0 хувь, зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжлийн ажил хийж буй хүн амын 87.6 хувь, үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил хийж буй хүн амын 70.3 хувь, менежерийн ажил хийж буй хүн амын 58.7 хувь, энгийн ажил, мэргэжлийн ажил хийж буй хүн амын 56.2 хувь нь тус тус эрэгтэйчүүд байна. Контор, үйлчилгээний ажил хийж буй хүн амын 74.4 хувь,

худалдаа, үйлчилгээний ажил хийж буй хүн амын 66.5 хувь, мэргэжилтнээр ажиллаж буй хүн амын 64.0 хувь, техникч болон туслах/ дэд мэргэжилтнээр ажиллаж буй хүн амын 54.3 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна.

Зураг 4.4 Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр

4.4 АЖИЛЛАГЧИД, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР

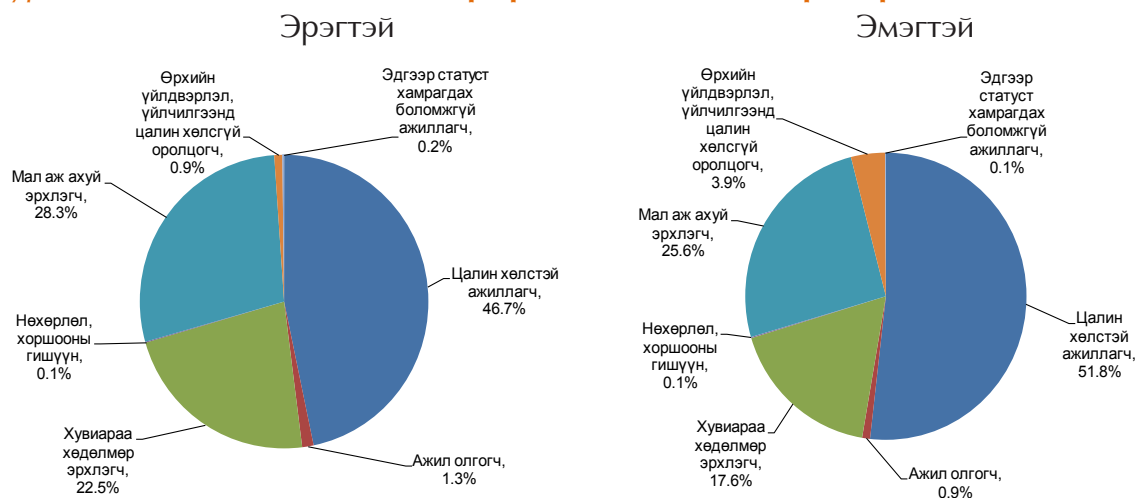
Хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлыг 2009 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн мөрдөгдөж буй ҮСХ-ны дарга, НХХ /хуучнаар/-ийн сайдын хамтарсан тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистик үзүүлэлтүүдийг тооцох аргачлал”-д заасны дагуу цалин хөлстэй ажиллагч, ажил олгогч, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч, нөхөрлөл, хоршооны гишүүн, мал аж ахуй эрхлэгч, өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч зэрэг нийт 7 ангиллаар гаргав. Ажиллагчдын 49.1 хувь нь цалин хөлстэй ажиллагч, 27.0 хувь нь мал аж ахуй эрхлэгч, 20.2 хувь нь хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч гэсэн статуст хамаарч байна. Үлдсэн 3.7 хувь нь бусад статуст хамаарч байна.

Зураг 4.5 Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хувиар

Эмэгтэй ажиллагчдын дунд өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч 3.9 хувийг эзэлж байхад эрэгтэй ажиллагчдын дунд энэ хөдөлмөр эрхлэлтийн байдалд хамаарах ажиллагчид 0.9 хувийг эзэлж байгаа нь 3.0 пунктээр бага байна. Мөн цалин хөлстэй ажиллагч гэсэн статуст хамаарах эмэгтэй ажиллагчдын эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийнхээс 5.1 пунктээр илүү байна. Харин ажил олгогч, мал аж ахуй эрхлэгч, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч гэсэн ангилалд хамаарах эрэгтэй ажиллагчдын эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс тус бүр 0.4, 2.7, 4.9 пунктээр илүү байна.

Зураг 4.6 Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, хүйсээр

4.5 АЖИЛЛАГЧИД, БАЙГУУЛЛАГЫН ХАРИУЦЛАГЫН ХЭЛБЭРЭЭР

Нийт ажиллагчдын 293.1 мянга буюу 36.4 хувь нь хувийн аж ахуйн нэгжид, 248.9 мянга буюу 30.9 хувь нь хувь хүн, иргэн хэлбэрээр, 202.7 мянга буюу 25.2 хувь нь төсөвт байгууллагад, 38.8 мянга буюу 4.8 хувь нь төрийн өмчит үйлдвэрийн газарт, 14.1 мянга буюу 1.8 хувь нь төрийн бус байгууллагад, 7.6 мянга буюу 0.9 хувь нь орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газарт ажиллаж байна.

Хүснэгт 4.4 Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хариуцлагын хэлбэрээр, байршлаар

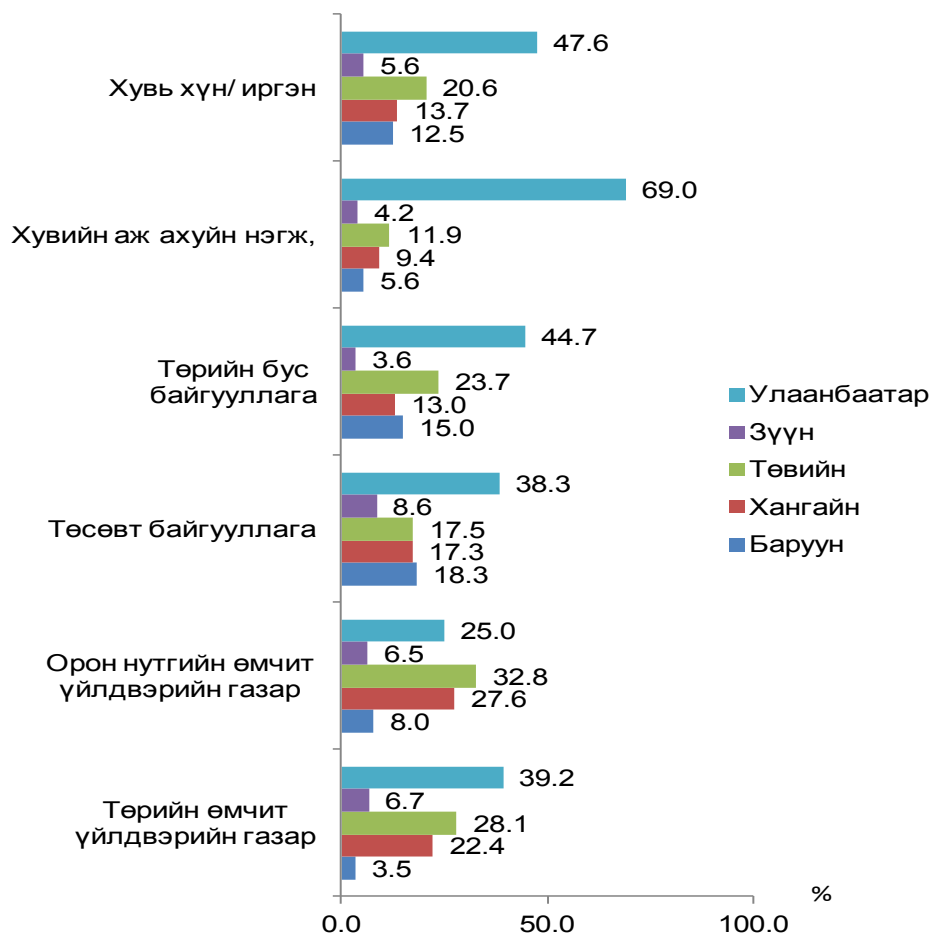
	Бүгд		Байршил			
			Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар	38 804	4.8	29 415	4.8	9 389	4.8
Орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар	7 571	0.9	5 110	0.8	2 461	1.3
Төсөвт байгууллага	202 741	25.2	131 515	21.6	71 226	36.5
Төрийн бус байгууллага	14 139	1.8	11 377	1.9	2 762	1.4
Хувийн аж ахуйн нэгж	293 108	36.4	251 675	41.2	41 433	21.2
Хувь хүн/ иргэн	248 907	30.9	180 900	29.7	68 007	34.8
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Тоо*	805 270		609 992		195 278	

*-Нийт 1103.6 мянган ажиллагчид байгаагаас 298.3 мянга нь мал аж ахуй эрхлэгчид байна. Үлдсэн 805.3 мянган ажиллагчид эдгээр аж ахуйн нэгж, байгууллагад харьяалагдаж байна.

Хөдөө орон нутгийн ажиллагчдын 36.5 хувь нь төсөвт байгууллагад, хот суурин газрын ажиллагчдын 41.2 хувь нь хувийн аж ахуйн нэгжид ажиллаж байна.

Хувийн аж ахуйн нэгжид ажиллагчдын 69.0 хувь, хувь хүн/ иргэн хэлбэрээр ажиллагчдын 47.6 хувь, төрийн бус байгууллагад ажиллагчдын 44.7 хувь нь Улаанбаатар хотод амьдарч байна.

Зураг 4.7 Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, бүсээр, дүнд эзлэх хувиар

4.6 ДАВХАР ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Үндсэн ажлын хажуугаар давхар хөдөлмөр эрхэлж буй хүн амын талаарх мэдээллийг энэхүү судалгаагаар судалсан юм. Давхар хөдөлмөр эрхэлж байгаа болон сүүлийн долоо хоногт давхар хөдөлмөр эрхлээгүй боловч тогтмол хийх давхар ажилтай нийт 16.8 мянган хүн байна. Сүүлийн 7 хоногт давхар хөдөлмөр эрхэлсэн иргэд хөдөлмөр эрхэлж буй нийт хүн амын 1.5 хувийг эзэлж байна. Эрхэлж буй үндсэн ажлын үргэлжлэх хугацаа /цаг/ урт, цаг агаарын хүнд нөхцөл, эдийн засгийн өнөөгийн бүтэц зэргээс шалтгаалж, давхар хөдөлмөр эрхлэх бололцоо хязгаарлагдмал байж болзошгүй юм.

Давхар хөдөлмөр эрхлэгчдийн дийлэнх буюу 31.4 хувийг хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан, 18.9 хувийг үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан, 16.7 хувийг худалдаа, үйлчилгээний ажилтан, 11.8 хувийг менежер, 6.2 хувийг мэргэжилтэн, 6.0 хувийг суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч, 5.5 хувийг энгийн ажил, мэргэжил, 3.6 хувийг

бусад мэргэжлийн хүмүүс эзэлж байна. Нийт хөдөлмөр эрхлэгчдийн дунд давхар хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын эзлэх хувь 2012 он(2.3 хувь)-ыхтой харьцуулахад 0.8 пунктээр буурсан дүн гарчээ.

Хүснэгт 4.5 Сүүлийн 7 хоногт давхар хөдөлмөр эрхэлсэн хүн ам, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйсээр

Ажил мэргэжлийн ангилал	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Менежер	1 987	11.8	1 158	11.5	829	12.3
Мэргэжилтэн	1 038	6.2	539	5.4	499	7.4
Техникч болон туслах/ дэд мэргэжилтэн	345	2.1	267	2.7	78	1.2
Контор үйлчилгээний ажилтан	256	1.5		0.0	256	3.8
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	2 799	16.7	1 139	11.3	1 660	24.7
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	5 269	31.4	3 208	31.9	2 061	30.6
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	3 167	18.9	1 910	19.0	1 257	18.7
Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	1 004	6.0	963	9.6	41	0.6
Энгийн ажил, мэргэжил	928	5.5	878	8.7	50	0.7
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	16 793		10 062		6 731	

4.7. БҮРЭН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Ажиллах хүчний судалгаагаар хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар иж бүрэн мэдээлэлтэй болох, бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт байгаа эсэх, түүнд ямар хүмүүс хамрагдаж байгаа байдлыг судлахын тулд 15 ба түүнээс дээш насны тухайн үед хөдөлмөр эрхэлж байгаа буюу сүүлийн 7 хоногт нэг ба түүнээс дээш цагаар цалин, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхэлсэн хүмүүсээс одоо хийж буй ажлаасаа гадна нэмэлт ажил хийх хүсэл, боломж байсан эсэх, хэрэв байсан бол хэдий хугацаанд, нэмэгдэл ажлыг ямар арга замаар хайсан талаар мэдээлэл цуглуулсан.

4.7.1. Тухайн үед бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлсэн 15 ба түүнээс дээш насны нийт хүн ам

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой гэж хариулсан хүн амыг хүйсээр, мөн хот, хөдөө, бүсээр гаргаж Хүснэгт 4.6-д харуулав. Судалгаагаар хөдөлмөр эрхэлж байгаа 15 ба түүнээс дээш насны 20.3 мянган хүн /14.2 мянга нь эрэгтэй, 6.1 мянга нь эмэгтэй/ өөрсдийгөө бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлж байна гэж үзжээ. Үүнээс харахад өөрсдийгөө бүрэн бус хөдөлмөр эрхэлж байна гэж харьцангуй цөөхөн хүн үзэж байгаа бөгөөд энэ үзүүлэлт 2012 оныхоос 15.7 мянган хүнээр буурсан

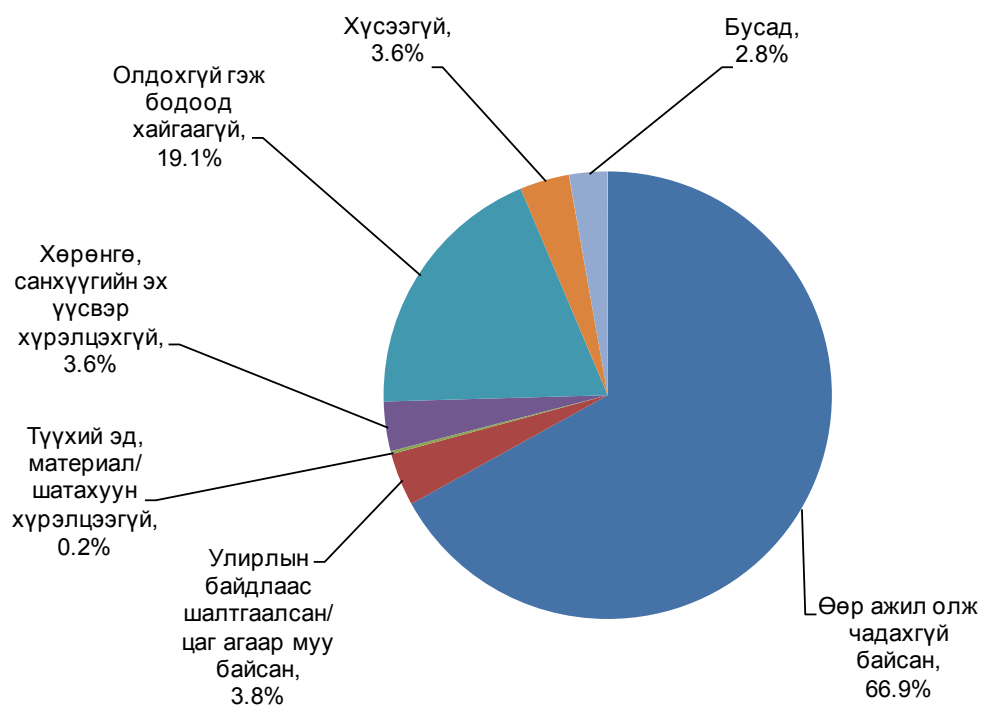
байгаа ба нийт ажиллагчдын дунд нэмэлт ажил хайсан хүний эзлэх хувь ердөө 1.8 хувь /эрэгтэйчүүдийн 2.5 хувь, эмэгтэйчүүдийн 1.2 хувь/ байна. Түүнчлэн бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлыг хот, хөдөөгөөр авч үзэхэд хөдөө орон нутагт ажиллаж буй хүмүүс хотынхоос, харин бүсээр авч үзвэл баруун, хангайн бүс болон Улаанбаатар хотод ажиллаж, амьдарч буй хүмүүс бусад бүсийнхийг бодвол илүүтэйгээр нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой гэсэн дүн гарч байна.

Хүснэгт 4.6 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн ам, байршил, бүс, хүйсээр

	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	8 527	41.9	5 785	40.6	2 742	44.9
Хөдөө	11 815	58.1	8 450	59.4	3 365	55.1
Баруун	12 023	59.1	8 374	58.8	3 649	59.8
Хангайн	3 342	16.4	2 239	15.7	1 103	18.1
Төв	1 234	6.1	800	5.6	434	7.1
Зүүн	1 475	7.3	1 251	8.9	224	3.7
Улаанбаатар	2 268	11.1	1 571	11.0	697	11.4
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	20 342		14 235		6 107	

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой боловч нэмэлт хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа шалтгааныг тодруулахад 66.9 хувь нь өөр ажил олж чадахгүй байсан, 19.1 хувь нь олдохгүй гэж бодоод хайгаагүй, 3.8 хувь нь улирлын байдлаас шалтгаалсан /цаг агаар муу байсан, 10.1 хувь бусад шалтгаанаар нэмэлт хөдөлмөр эрхлээгүй байна (Зураг 4.8).

Зураг 4.8 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой ч эрхлээгүй шалтгаан, хувиар

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой байсан нийт хүн амын ажил хайсан хэлбэрийг сонирхвол 53.5 хувь нь нэмэлт ажил хайгаагүй, 10.3 хувь нь мэдээллийн хэрэгслээр хайсан, 9.7 хувь нь найз, нөхөд ба хамаатнуудаасаа тусламж хүссэн, 7.6 хувь нь хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад бүртгүүлсэн байна.

Хүснэгт 4.7 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн, ажил хайсан хэлбэр, байршлаар

	Бүгд		Байршил			
			Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад бүртгүүлсэн	1 544	7.6	766	9.0	778	6.6
Мэдээллийн хэрэгслээр хайсан	2 101	10.3	1 779	20.9	322	2.7
Ажил олгогчид өргөдөл гаргасан	1 257	6.2	247	2.9	1 010	8.5
Ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандсан	308	1.5	262	3.1	46	0.4
Үйлдвэр аж ахуйн нэгж, байгууллагаар явсан	971	4.8	211	2.5	760	6.4
Найз нөхөд ба хамаатнуудаасаа тусламж хүссэн	1 982	9.7	464	5.4	1 518	12.8
Хувийн бизнесээ эхлэхэд газар, тоног төхөөрөмж, санхүүгийн эх үүсвэр хайсан	461	2.3	177	2.1	284	2.4
Нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавьсан	134	0.7	48	0.6	86	0.8
"Хөдөлмөр өдөрлөг"-өөс сонирхсон, бүртгүүлсэн	152	0.7	76	0.9	76	0.6
Нэмэлт ажил хайгаагүй	10 891	53.5	4 385	51.4	6 506	55.1
Бусад	541	2.6	112	1.2	429	3.6
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	20 342		8 527		11 815	

Ажил хайсан хэлбэрийг хот, хөдөөгөөр авч үзвэл нэмэлт ажил хайхын тулд хот, суурин газрынхан мэдээллийн хэрэгслийг голлон ашигладаг бол хөдөө, орон нутгийнхан найз нөхөд ба хамаатнуудаасаа тусламж хүсэх нь их байдаг байна (Хүснэгт 4.7).

Хүснэгт 4.8-д нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой байсан хугацааг байршил, бүс нутгаар харуулав.

Хүснэгт 4.8 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой хүн амын бүтэц, боломжтой байсан хугацаа, байршил, бүсээр

Бололцоотой хугацаа	Бүгд	Байршил		Бүс				
		Хот	Хөдөө	Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар
1 сараас бага	3.9	4.3	3.7	3.3	2.7	5.7	10.6	3.6
1-2 сар	8.0	10.8	5.9	6.5	10.1	15.5	0.0	14.0
3-6 сар	14.7	16.7	13.1	12.3	14.5	22.0	24.8	16.5
7-11 сар	1.9	2.9	1.3	2.3	0.0	0.0	3.7	2.9
1-2 жил	19.0	20.1	18.2	18.0	14.8	14.1	7.0	40.9
3, түүнээс дээш жил	52.5	45.2	57.8	57.6	57.9	42.7	53.0	22.1
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

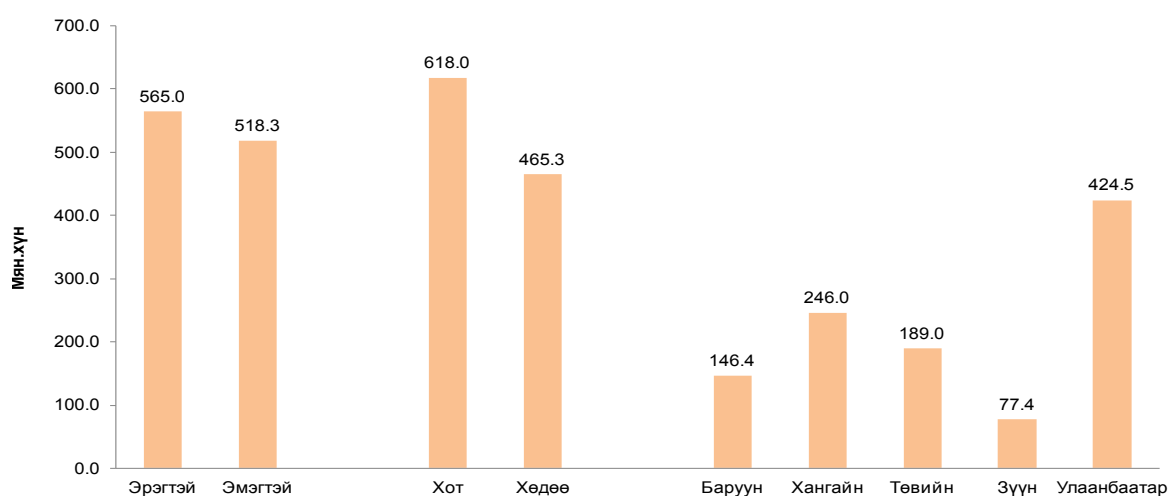
4.7.2 . Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан шалтгаан

15 ба түүнээс дээш насны нийт ажиллагчдын 1083.3 мянга буюу 98.2 хувь нь нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан байна.

Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй хүн амын 565.0 мянга буюу 52.2 хувь нь эрэгтэйчүүд, 518.3 мянга буюу 47.8 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 4.9-өөс харахад хотод нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй гэж 618.0 мянган хүн, хөдөөд 465.3 мянган хүн хариулсан нь 152.7 мянган хүнээр ялгаатай байна.

Зураг 4.9 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан ажиллагчдын тоо, хүйс, байршил, бүсээр

Хүснэгт 4.9-д нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан ажиллагчдыг шалтгаанаар харуулав. Улсын хэмжээнд нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан хүн амын 91.7 хувь нь хийх ажил хангалттай гэж үзсэн байхад үлдсэн нь гэрийнхээ ажлыг хийдэг, жирэмсэн, хүүхдээ асарсан, суралцагч, төлбөргүй сургалтанд хамрагдсан, амралт, улирлаас хамааран ажиллаагүй, түр өвчтэй байсан болон бусад шалтгаантай байсан байна.

Хүснэгт 4.9 Нэмэлт хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй байсан хүн ам, шалтгаанаар

	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хийх ажил хангалттай	994 526	91.7	543 479	96.2	451 047	87.0
Гэрийнхээ ажлыг хийдэг	69 044	6.4	10 844	1.9	58 200	11.2
Суралцагч/ төлбөргүй сургалтанд хамрагдсан	1 919	0.2	820	0.1	1 099	0.3
Түр өвчтэй байсан	1 640	0.2	957	0.2	683	0.1
Амралт/ Улирлаас хамааран ажиллаагүй	6 818	0.6	4 979	0.9	1 839	0.4
Жирэмсэн/ хүүхдээ асарсан	4 377	0.4	195	0.0	4 182	0.8
Бусад	4 935	0.5	3 714	0.7	1 221	0.2
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1 083 259		564 988		518 271	

БҮЛЭГ V

АЖИЛГҮЙДЭЛ

5.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

2009 оны 6 дугаар сард шинэчлэгдэн батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал” –ын дагуу: “Ажилгүй иргэн” гэж тухайн хугацаанд ажилгүй байсан, ажил хийхэд бэлэн, ажил идэвхтэй хайж байгаа хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай иргэнийг хэлнэ.

а/ “ажилгүй байсан” гэж сүүлийн долоо хоногт Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр болон ажил гүйцэтгэх гэрээгээр ямар нэг ажил гүйцэтгээгүй, хувиараа ажил, үйлчилгээ эрхэлж орлого олоогүй байхыг;

б/ “ажил хийхэд бэлэн” гэж Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулийн 359 дүгээр зүйлд заасан хөлсөөр ажиллах болон ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулахаас татгалзахгүй байхыг;

в/ “ажил идэвхтэй хайж байгаа” гэж ажилд зуучлах төрийн болон хувийн байгууллагад бүртгүүлж, нэгээс доошгүй удаа ажлын байрны талаар мэдээлэл авсан эсхүл ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандах, нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих зэрэг ажил олох оролдлого идэвхтэй хийснийг тус тус ойлгоно.

5.2. АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ТОО

Судалгааны дүнгээр сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлэх боломжтой, ажил хайсан ажилгүй иргэдийн тоо 94732 байгаагийн 47388 нь эрэгтэйчүүд, 47344 нь эмэгтэйчүүд байгаа бөгөөд нийт дүнд эзлэх хувь нь тэнцүү байна.

Хүснэгт 5.1. Ажилгүй иргэдийн тоо, ажилгүйдлийн түвшин, байршил, бүс нутаг, хүйсээр

Байршил, бүс нутаг	Ажилгүй иргэдийн тоо						Ажилгүйдлийн түвшин, %			
	Бүгд		Хүйсээр				Бүгд		Хүйсээр	
			Эрэгтэй		Эмэгтэй				Эрэгтэй	Эмэгтэй
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%				
Хот	57 960	61.2	28 252	59.6	29 708	62.7	8.5	7.9	9.1	
Хөдөө	36 772	38.8	19 136	40.4	17 636	37.3	7.2	7.1	7.2	
Баруун	21 382	22.6	9 929	21.0	11 453	24.2	11.9	10.6	13.3	
Хангай	27 025	28.5	13 563	28.6	13 462	28.4	9.8	9.6	9.9	
Төв	15 788	16.7	8320	17.6	7468	15.8	7.7	7.6	7.7	
Зүүн	9 975	10.5	5432	11.5	4543	9.6	11.2	11.4	11.0	
Улаанбаатар	20 562	21.7	10144	21.4	10418	22.0	4.6	4.3	4.9	
Дүн	94 732	100.0	47 388	100.0	47 344	100.0	7.9	7.6	8.3	

Ажилгүй иргэдийн тоог бүс нутгаар авч үзвэл ажилгүй арван хүний гурав нь хангайн бүсэд, таван хүний нэг нь төвийн, баруун бүс болон Улаанбаатар хотод байна. Харин 15, түүнээс дээш насны нийт хүн амд эзлэх ажилгүй иргэдийн тоогоор баруун бүс хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

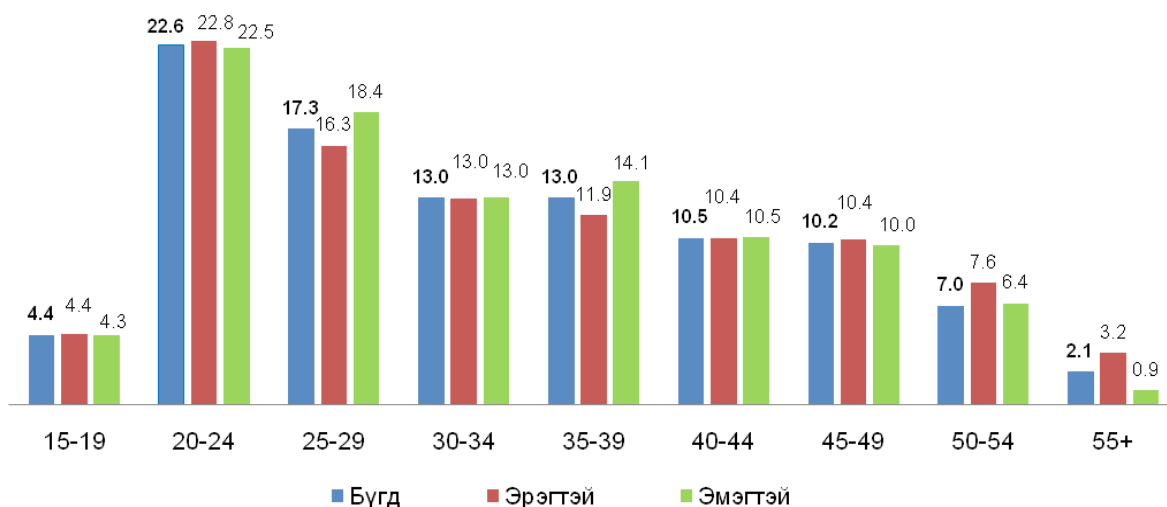
Хүснэгт 5.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амд ногдох ажилгүй иргэд, бүсээр

Бүс	15, түүнээс дээш насны хүн ам	Ажилгүй иргэдийн тоо	Хувь
Баруун	250 688	21 382	8.5
Хангай	376 914	27 025	7.2
Төв	321 375	15 788	4.9
Зүүн	142 656	9 975	7.0
Улаанбаатар	845 487	20 562	2.4
Бүгд	1 937 120	94 732	4.9

Нийт ажилгүй иргэдийн 20562 буюу 21.7 хувь нь Улаанбаатар хотод амьдарч байгаа боловч 15, түүнээс дээш насны хүн амд эзлэх хувь нь хамгийн бага буюу 2.4 хувь байна. Харин Улаанбаатар хотын хувьд ажилгүй иргэдийн дунд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийнхээс 1.4 (эрэгтэйчүүд 49.3 хувь, эмэгтэйчүүд 50.7 хувь) пунктээр илүү байна. Бүс нутгийн хувьд зөвхөн баруун бүсэд ажилгүй иргэдийн дунд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувиас 7.2 пунктээр их байна. Харин бусад бүс нутагт эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс 0.4-9.0 пунктээр илүү байна. Өөрөөр хэлбэл эрэгтэйчүүд ажилгүйдэлд илүү их өртөж байгаа нь харагдаж байна.

Зураг 5.1-т харуулснаар нийт ажилгүй иргэдийн 57.3 хувийг 15-34 насны залуучууд, 33.6 хувийг 35-49 насныхан эзэлж байна. Нийт ажилгүй иргэдийн 22.6 хувь нь 20-24 насныхан байгаа бөгөөд, ажилгүй иргэдийн тоо нас ахих тусам буурч, 50-54 насанд 7.0 хувь буюу 6617 болсон байна. Эндээс харахад залуу хүмүүс, ялангуяа ажиллах хүчний эгнээнд шинээр элсэн орж буй хүмүүс ажилгүйдэлд илүүтэй өртөж байна. Ажилгүй эрэгтэй, эмэгтэй хүн амын насны бүтэц ерөнхийдөө ижил байгаа хэдий ч 15-24 насны ажилгүй эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь тухайн насны эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувиас 0.1-0.3 пунктээр илүү байгаа бол 25-44 насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна.

Зураг 5.1. Ажилгүй иргэдийн насны бүтэц, хүйсээр, хувиар

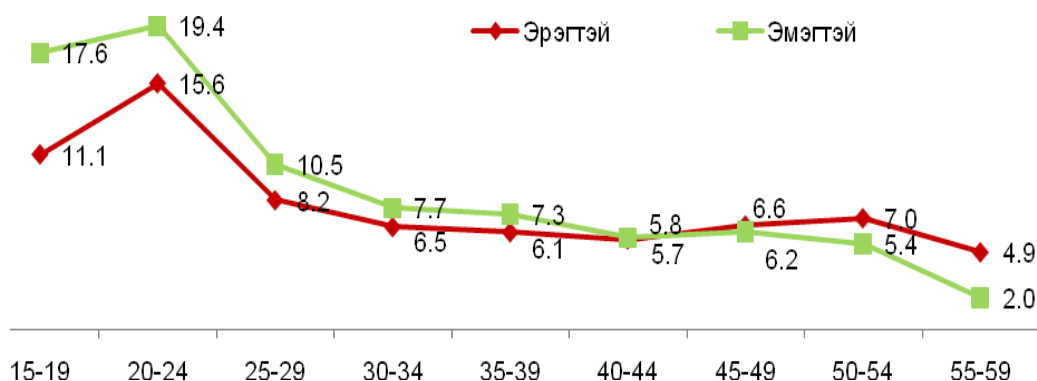
5.3. АЖИЛГҮЙДЛИЙН ТҮВШИН

Судалгааны дүнгээр ажил эрхлээгүй нийт хүн амаар тооцсон ажилгүйдлийн улсын дундаж түвшин 7.9 хувь байгаа бол ажилгүйдлийн түвшинг хүйсээр ялган үзвэл эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 7.6 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 8.3 хувьтай байна (Хүснэгт 5.1). Хот, суурин газрын хүн амын ажилгүйдлийн түвшин 8.5 хувь буюу улсын дунджаас 0.6 пунктээр дээгүүр, харин хөдөө орон нутагт ажилгүйдлийн түвшин бага буюу 7.2 хувь болж, улсын дунджаас 0.7 пунктээр, хот суурин газрынхаас 1.3 пунктээр тус тус доогуур байна. Ер нь эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин улсын дунджаас дээгүүр, харин эрэгтэйчүүдийнх улсын дунджаас доогуур байдаг хандлага хадгалагдсаар байна. Мөн 2012 оныхтой харьцуулахад эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 0.8 пунктээр буурсан байхад, эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 0.2 пунктээр нэмэгдсэн байна.

Ажилгүйдлийн түвшин хангайн бүсэд 9.8 хувь, зүүн бүсэд 11.2 хувь, баруун бүсэд 11.9 хувь буюу улсын дунджаас 1.9-4.0 пунктээр дээгүүр байгаа бол төвийн бүс болон Улаанбаатар хотод улсын дунджаас 0.2-3.3 пунктээр доогуур байна.

Ажилгүйдлийн түвшинг насны бүлгээр авч үзвэл 20-24 (17.3 хувь), 25-29 (9.3 хувь) насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин улсын дунджаас 1.4-9.4 пунктээр дээгүүр байна. Ажил эрхлээгүй 15-29 насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин бусад насны бүлгийн ажилгүй иргэдийн түвшингээс өндөр байгаа нь дараах зургаас (Зураг 5.2) харагдаж байна.

Зураг 5.2. Ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

Ажилгүйдлийн түвшинг насны бүлэг, хүйсээр нь авч үзэхэд 45-аас дээш насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс арай өндөр харин 15-39 насны эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна.

5.4. АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

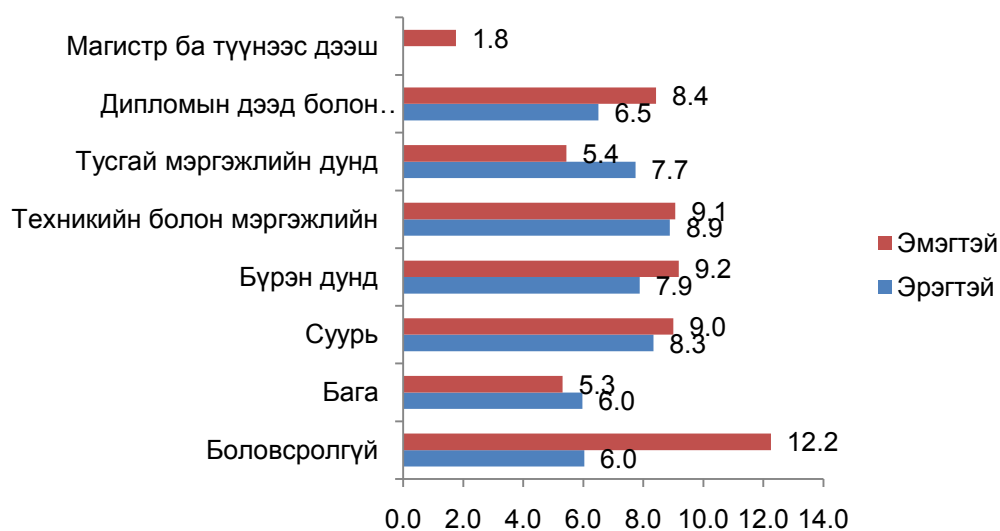
Судалгааны дүнгээр нийт ажилгүй иргэдийн таван хүн тутмын нэг нь тус бүр суурь, бүрэн дунд мөн техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой иргэд байна. Гэтэл ажилгүй иргэдийн дунд боловсролгүй болон бага боловсролтой иргэдийн эзлэх хувь нилээд бага буюу 7.5 хувь байна. Харин арван хүн тутмын гурав нь дипломын болон дээд боловсролтой байна.

Хүснэгт 5.3. Ажилгүй иргэдийн боловсролын түвшин, хүйсээр, дунд эзлэх хувиар

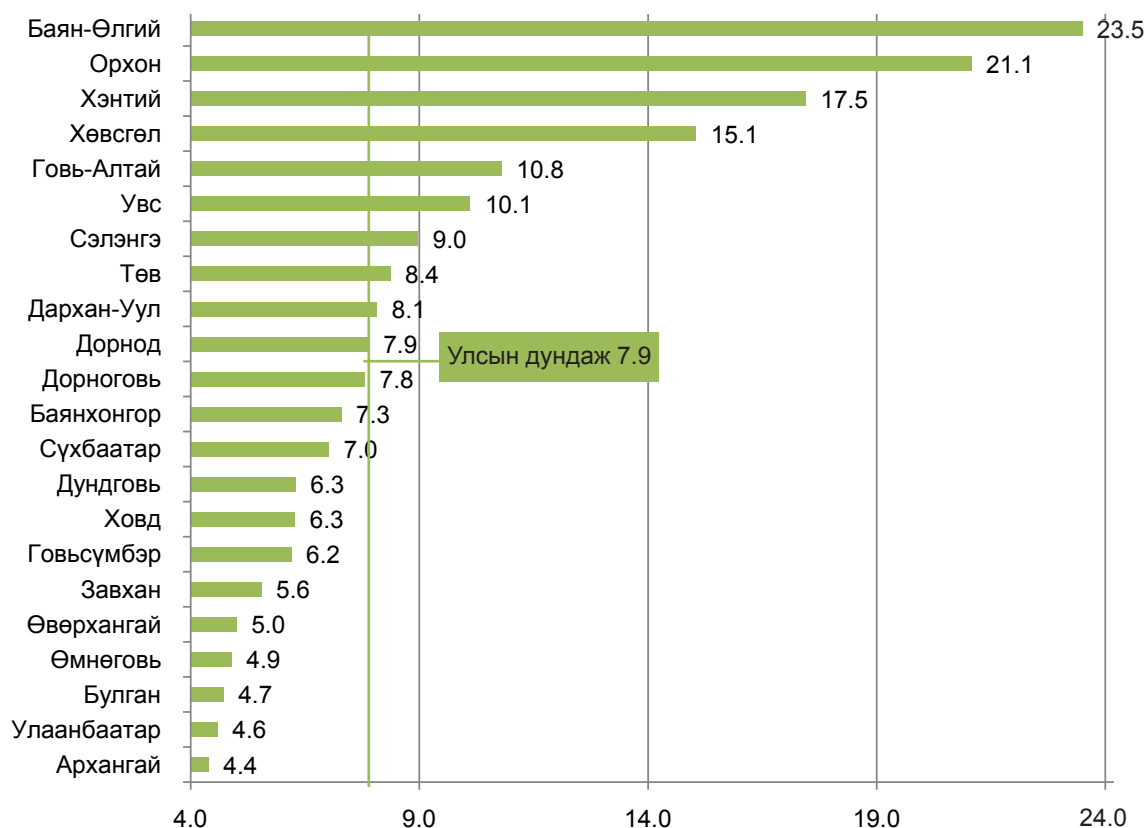
Боловсролын түвшин	Бүгд	Хүйсээр	
		Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	2.7	2.6	2.9
Бага	4.8	6.1	3.5
Суурь	18.5	20.4	16.7
Бүрэн дунд	22.7	22.5	22.9
Техникийн болон мэргэжлийн	20.0	24.3	15.4
Тусгай мэргэжлийн дунд	5.4	5.3	5.6
Дипломын дээд болон бакалавр	25.7	18.8	32.6
Магистр ба түүнээс дээш	0.2	-	0.4
Дүн, %	100.0	100.0	100.0
Тоо	94 732	47 388	47 344

Ажилгүй иргэдийн дотор боловсролгүй болон бага боловсролтой хүний эзлэх хувийн жин бага байгаа нь тэд олдсон ажлыг голохгүй хийдэгтэй холбоотой байж болох юм. Тусгай мэргэжлийн дунд болон бага боловсролтой эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс 0.7-2.3 пунктээр өндөр байхад, бүрэн дунд болон боловсролгүй эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин тухайн боловсролын түвшинтэй эрэгтэйчүүдийнхээс 1.3-6.1 пунктээр өндөр байна. Харин техникийн болон мэргэжлийн мөн дээд, түүнээс дээш боловсролтой эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хувьд ажилгүйдлийн түвшин ойролцоо байна.

Зураг 5.3. Ажилгүйдлийн түвшин, боловсролын түвшин, хүйсээр

Зураг 5.4. Ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр

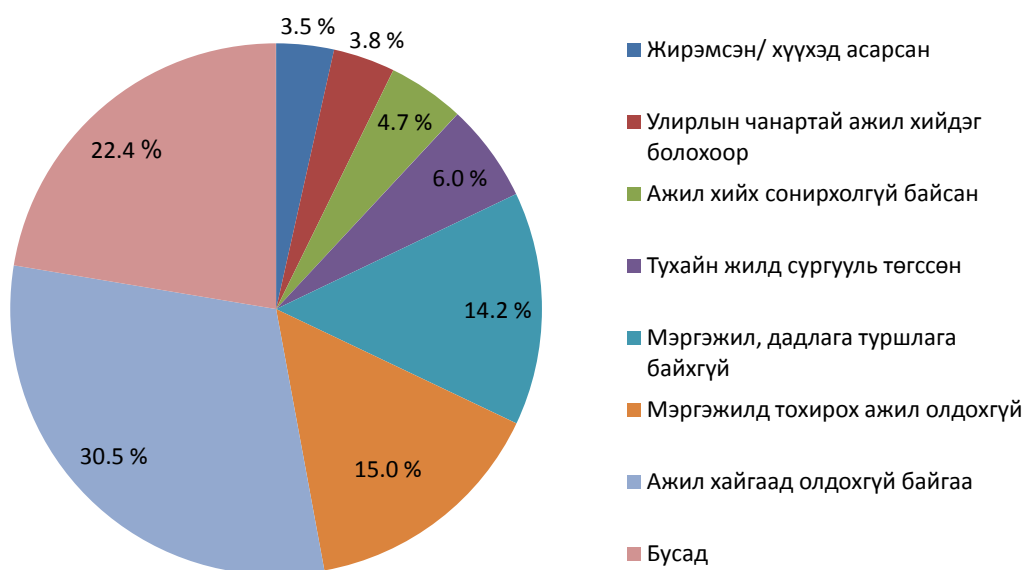

Ажилгүйдлийн түвшин Дархан-Уул, Төв, Сэлэнгэ, Увс, Говь-Алтай, Хөвсгөл, Хэнтий, Орхон, Баян-Өлгий аймагт улсын дунджаас 0.2-15.6 пунктээр дээгүүр, бусад аймаг болон Улаанбаатар хотод 0.1-3.5 пунктээр доогуур байна.

5.5 АЖИЛГҮЙ ИРГЭДИЙН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ШАЛТГААН

Ажилгүй иргэдийг ажилгүй байгаа шалтгаанаар нь авч үзвэл 29.0 мянга буюу 30.5 хувь нь ажил хайгаад олдохгүй байгаа, 14.2 мянга буюу 15.0 хувь нь мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй, 13.4 мянга буюу 14.2 хувь нь мэргэжил, дадлага, туршлага байхгүй, 5.7 мянга буюу 6.0 хувь нь тухайн жилд сургууль төгссөн, 4.9 мянга буюу 5.2 хувь нь ажил олгогчийн тавьсан шаардлагад тэнцэхгүй байгаа учраас, 4.4 мянга буюу 4.7 хувь нь ажиллах сонирхолгүй байсан учраас хөдөлмөр эрхлээгүй гэсэн хариулт өгчээ. (Зураг 5.5).

Зураг 5.5. Ажилгүй иргэд, хөдөлмөр эрхлээгүй шалтгаанаар, хувиар

Дээрх зурагт хөдөлмөр эрхлээгүй 8 төрлийн шалтгааныг оруулсан хэдий ч судалгаагаар ажилгүй иргэдээс ажилгүй байгаа 25 төрлийн шалтгааныг тодруулж асуусан юм, гэсэн ч бусад шалтгаанаар ажилгүй байгаа иргэдийн эзлэх хувь бага байна. Ажил эрхлээгүй байгаа хүн амын гурван хүн тутмын нэг нь мэргэжил, дадлага, туршлага байхгүй болон мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй байгаа гэж хариулсан нь хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийг хангасан эрэлт, хэрэгцээтэй мэргэжилтэн бэлдэх нь чухал байгааг харуулж байна.

БҮЛЭГ VI

АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

6.1 НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсад албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлт нь хүн амын орлогын эх үүсвэр бүрдүүлэлтийн нэлээд хэсгийг хангадаг. Иймд ОУХБ-ын зөвлөмж болгосноор албан бус секторын талаарх тоо мэдээг статистикийн тогтолцооны нэг хэсэг болгож тогтмол цуглуулах нь зүйтэй гэж үзэж байгаа юм. Ингэснээр албан бус секторын цар хүрээ, хэмжээ, төлөв байдлын талаар байнгын мэдээлэлтэй болж, гарч буй өөрчлөлтөнд хяналт тавих боломжтой болно.

Хөдөлмөрийн Статистикчдын Олон Улсын 15-р Бага Хурлаар батлагдсан “Албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн талаарх тогтоол”-д албан бус сектор дахь үйл ажиллагаанд ямар үйл ажиллагааг хамруулах тухай шалгууруудыг тодорхойлон гаргаж өгсөн бөгөөд тухайн улс орны албан бус секторыг бодитойгоор тодорхойлох болон улс орнуудын үндэсний хууль тогтоомжуудын ялгаатай байдлаас шалтгаалан албан бус секторын тодорхойлолт нь адил байх шаардлагагүй, шалгууруудыг янз бүрийн байдлаар хэрэглэж болно гэж заасан байдаг.

6.2 ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ, АРГА ЗҮЙ

Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалын дагуу “Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч”-д албан ёсны бүртгэл, нийгмийн хамгаалалд бүрэн хамрагдаагүй, аж ахуй эрхлэх зохион байгуулалтын хэлбэрт ороогүй, хөдөө аж ахуйн бус бөгөөд хуулиар хориглоогүй ажил, үйлчилгээ эрхэлж буй иргэдийг хамруулна. Мөн Монгол Улсын Их Хурлын “Төрөөс албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар баримтлах бодлого батлах тухай” 2006 оны 1 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 1.3-д “Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт гэдэгт албан ёсны бүртгэл, мэдээлэл, нийгмийн хамгаалалд бүрэн хамрагдаагүй, хөдөө аж ахуйн бус, аж ахуй эрхлэх аливаа нэгэн зохион байгуулалтын хэлбэрт ороогүй, хуулиар хориглоогүй ажил, үйлчилгээг хувь хүн, өрх, хамтлаг эрхлэхийг хамруулна” гэж заасан байдаг.

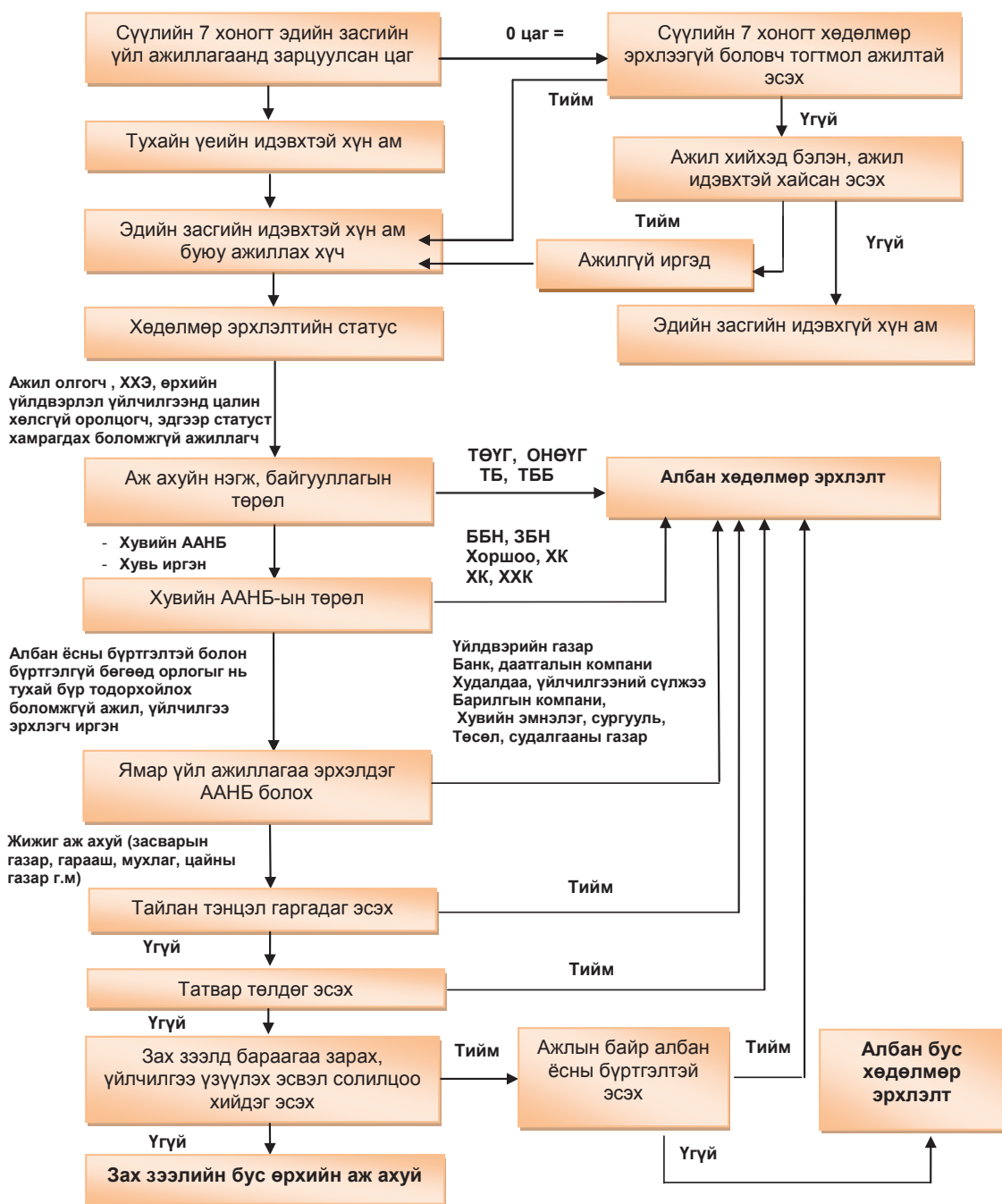
Албан ёсны хөдөлмөр эрхлэлтийн бүртгэлд бүрэн хамрагдаагүй иргэн гэж хөдөлмөр эрхлэлтийн статистик болон захиргааны бүртгэл, албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн орлогын албан татварын талаарх мэдээлэлд хамрагдаагүй иргэнийг хэлнэ.

Нийгмийн хамгаалалд бүрэн хамрагдаагүй гэдэгт “Нийгмийн даатгалын тухай” Монгол Улсын хуулийн холбогдох заалтын дагуу тэтгэвэр, тэтгэмж, эрүүл мэнд, ажилгүйдэл, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний даатгалд хамрагдаагүй хүн ам багтана.

Хөдөө аж ахуйн бус ажил, үйлчилгээ гэдэгт газар тариалан, ойн аж ахуй, мал аж ахуй, шавьж үржүүлгийн ажил, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний анхан шатны боловсруулалт, хадгалалт, үйлдвэрлэлт, тээвэрлэлт, хөдөө аж ахуйн машин, техникийн ашиглалт, засвар үйлчилгээнээс бусад ажил үйлчилгээг хамруулна.

Аж ахуй эрхлэх зохион байгуулалтын хэлбэрт ороогүй гэж холбогдох хуулийн дагуу хоршоо, нөхөрлөл, компанийн хэлбэрээр аж ахуй эрхэлдэггүй, өрхийн нэг гишүүн эсвэл түүнээс дээш тооны өрхийн гишүүний эзэмшилд байдаг, тухайн өрх дангаараа эсвэл бусад өрхтэй хамтран эзэмшдэг үйлдвэрлэлийнхээ зарим хэсгийг зах зээлд борлуулдаг (бараа солилцоо хийдэг), аж ахуйн зохион байгуулалтад ороогүй өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний нэгжийг хэлнэ.

Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийг тодорхойлох схем

Хөгжиж буй орнуудын хувьд хөдөө аж ахуйн салбар дахь албан бус секторын үйл ажиллагааг тодорхойлоход бэрхшээлтэй байдаг тул ОУХБ нь хөдөө аж ахуй (ХАА)-н салбарыг албан бус секторын хүрээнээс гаргаж, зөвхөн ХАА-н бус чиглэлийн үйл ажиллагааг тус секторт хамруулан тооцохоор тогтсон. Монгол Улсын нийт ажиллагчдын 30.0-аад хувийг шингээсэн ХАА-н салбар нь эдийн засгийн хамгийн том салбаруудын нэг бөгөөд ХАА-н салбар дахь үйл ажиллагаанд өрхийн жижиг аж ахуйн хэлбэр зонхилсон байдаг тус салбарыг албан бус секторт хамруулан тооцдоггүй юм. Ийм ч учраас ОУХБ-ын тодорхойлолтын дагуу ХАА-н бус салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлтийг ХАА-н салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлтээс зааглаж, улмаар ХАА-н бус салбар дахь хөдөлмөр эрхлэлтийг албан болон албан бус салбар гэж ангилан үздэг.

6.3 ХАА БОЛОН ХАА-Н БУС САЛБАР ДАХЬ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Судалгаагаар нийт ажиллагчдын 329.1 мянга буюу 29.8 хувь нь хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллаж байгаа бөгөөд эдгээр хүмүүсийг албан бус секторын хүрээнд авч үзэхгүй. Гэсэн хэдий ч ХАА-н бус салбарт ажиллагчдын нэгэн адилаар ХАА-н салбарт ажиллагчдын талаарх мэдээллийг оруулж байна.

Хүснэгт 6.1. ХАА болон ХАА-н бус салбарт тухайн үед ажилласан, 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил/ Бүс	Улсын хэмжээнд			Салбараар	
	Бүгд	Хүйсээр		ХАА	ХАА-н бус
		Эрэгтэй	Эмэгтэй		
А/ Ажиллагчдын тоо, мян.хүн					
Хот	626 537	328 120	298 417	25 263	601 274
Хөдөө	477 064	251 102	225 962	303 795	173 269
Баруун	158 413	83 665	74 748	74 913	83 500
Хангайн	249 387	127 475	121 912	144 225	105 162
Төвийн	190 217	100 790	89 427	65 723	124 494
Зүүн	78 853	42 249	36 604	35 016	43 837
Улаанбаатар	426 731	225 043	201 688	9 181	417 550
Дүн	1 103 601	579 222	524 379	329 058	774 543
Б/ Хувиар					
Хот	100.0	52.4	47.6	4.0	96.0
Хөдөө	100.0	52.6	47.4	63.7	36.3
Баруун	100.0	52.8	47.2	47.3	52.7
Хангайн	100.0	51.1	48.9	57.8	42.2
Төвийн	100.0	53.0	47.0	34.6	65.4
Зүүн	100.0	53.6	46.4	44.4	55.6
Улаанбаатар	100.0	52.7	47.3	2.2	97.8
Дүн	100.0	52.5	47.5	29.8	70.2

Хүснэгтээс харахад ХАА-н бус салбарт ажиллагчдын тоо 774.5 мянга /70.2 хувь/ байгаагийн таван хүн тутмын нэг нь хөдөө орон нутагт, харин дөрөв нь хот, суурин газарт ажиллаж байна. ХАА-н бус салбарт ажиллагчдын 53.9 хувь нь Улаанбаатар хотод байгаа нь албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид нийслэл хотод олон байгааг харуулж байна.

6.4. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ АЖИЛЛАГЧДЫН ТОО

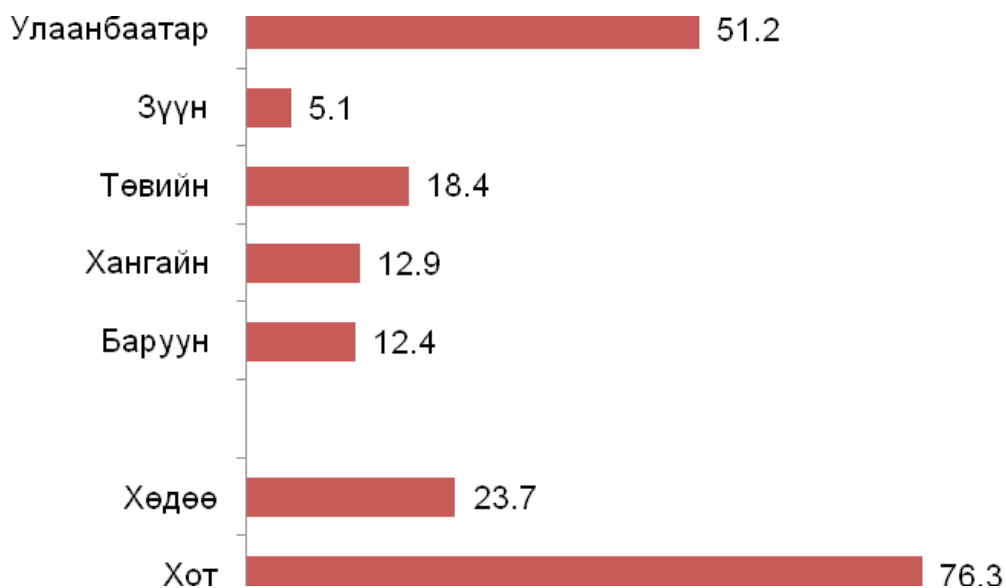
Байнгын орон тооны ажилчингүй, эсвэл 1-4 ажилтантай улсын өмчийн бус, томоохон хувийн хэвшлийн аж ахуйд харьяалагддаггүй хөдөө аж ахуйн бус чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйг албан бус секторт хамруулж болох юм. Судалгааны дүнгээр 2013 онд улсын хэмжээнд албан бус секторт ажиллагчдын тоо 200.0 мянга байгаагийн 117.4 мянга буюу 58.7 хувь нь эрэгтэй, 82.6 мянга буюу 41.3 хувь нь эмэгтэй байна. Албан бус секторт орлогыг нь тодорхойлох боломжгүй хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийг хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар нь үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэгч гэж авч үзэж байгаа ба 97.0 хувь нь үндсэн үйл ажиллагаагаараа, 3.0 хувь нь давхар буюу хоёрдогч үйл ажиллагаагаараа хувиараа хөдөлмөр эрхэлсэн байна.

Хүснэгт 6.2. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, хүйс, байршил, бүсээр

Бүгд	Үүнээс: Байршил, бүсээр								
	Байршлаар			Бүсээр					
	Хот	Хөдөө		Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар	
Бүгд	199 978	152 633	47 345	24 775	25 792	36 732	10 218	102 461	
Бүгд	Анхдагч	193 973	150 663	43 310	22 187	24 909	35 549	9 499	101 829
	Хоёрдогч	6 005	1 970	4 035	2 588	883	1 183	719	632
Эрэгтэй	Бүгд	117 396	90 089	27 307	14 964	14 464	21 136	5 369	61 463
	Анхдагч	113 805	89 003	24 802	13 429	13 947	20 339	5 031	61 059
	Хоёрдогч	3 591	1 086	2 505	1 535	517	797	338	404
Эмэгтэй	Бүгд	82 582	62 544	20 038	9 811	11 328	15 596	4 849	40 998
	Анхдагч	80 168	61 660	18 508	8 758	10 962	15 210	4 468	40 770
	Хоёрдогч	2 414	884	1 530	1 053	366	386	381	228

Зураг 6.1-ээс харахад албан бус секторт ажиллагчдын 76.3 хувь нь хот, суурин газарт, 23.7 хувь нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Харин албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийг бүсээр авч үзэхэд 51.2 хувь нь Улаанбаатар хотод, 18.4 хувь нь төвийн бүсэд, 12.9 хувь нь хангайн бүсэд, 12.4 хувь нь баруун бүсэд, 5.1 хувь нь зүүн бүсэд байна.

Зураг 6.1. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, байршил, бүсээр, хувиар

Албан бус секторт ажиллагчдыг аймгаар нь авч үзвэл Говьсүмбэр аймагт 0.3 хувь, Сүхбаатар аймагт 0.7 хувь, Архангай, Булган, Говь-Алтай, Өмнөговь, Баянхонгор, Дорнод, Дундговь аймагт 1.0-1.7 хувь, Завхан, Хөвсгөл, Баян-Өлгий, Хэнтий, Ховд, Орхон аймагт 2.1-2.9 хувь, Төв, Увс, Дорноговь, Сэлэнгэ, Өвөрхангай аймагт 3.2-3.8 хувь, Дархан-Уул аймагт 4.4 хувь нь ажиллаж байна.

Хүснэгт 6.3. Албан бус сектор дахь ажиллагчдын тоо, аймаг, нийслэл, бүс, хүйсээр

Аймаг, нийслэлээр	Нийт			Үүнээс:	
	Бүгд	Хүйсээр		Үндсэн	Давхар
		Эрэгтэй	Эмэгтэй		
Улсын дүн	199 978	117 396	82 582	193 973	6 005
Баруун бүс	24 775	14 964	9 811	22 187	2 588
Баян-Өлгий	5 200	3 475	1 725	4 831	369
Говь-Алтай	2 798	1 703	1 095	2 798	0
Завхан	4 164	2 082	2 082	3 865	299
Увс	6 992	4 171	2 821	5 373	1 619
Ховд	5 621	3 533	2 088	5 320	301
Хангайн бүс	25 792	14 464	11 328	24 909	883
Архангай	2 095	1 535	560	2 040	55
Баянхонгор	3 278	1 948	1 330	3 173	105
Булган	2 471	1 520	951	2 321	150
Орхон	5 895	2 969	2 926	5 779	116
Өвөрхангай	7 697	4 352	3 345	7 240	457
Хөвсгөл	4 356	2 140	2 216	4 356	0
Төвийн бүс	36 732	21 136	15 596	35 549	1 183
Говьсүмбэр	669	374	295	669	0
Дархан-Уул	8 784	4 664	4 120	8 534	250
Дорноговь	7 332	3 862	3 470	7 152	180
Дундговь	3 315	1 962	1 353	3 207	108
Өмнөговь	2 732	1 772	960	2 650	82
Сэлэнгэ	7 523	4 538	2 985	7 523	0
Төв	6 377	3 964	2 413	5 814	563
Зүүн бүс	10 218	5 369	4 849	9 499	719
Дорнод	3 459	1 952	1 507	3 369	90
Сүхбаатар	1 457	995	462	1 338	119
Хэнтий	5 302	2 422	2 880	4 792	510
Улаанбаатар	102 461	61 463	40 998	101 829	632

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийг үндсэн болон давхар хөдөлмөр эрхлэлтээр нь аймгаар авч үзэхэд Увс аймгийн ажиллагчид нийт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 3.5 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд үүний дотор үндсэн үйл ажиллагаагаар албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид 2.8 хувь, давхар нь 27.0 хувь байна. Харин Говьсүмбэр аймгийн хувьд хамгийн бага буюу нийт 669 хүн албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлж байгаа бөгөөд эдгээр ажиллагчид бүгд үндсэн хөдөлмөр эрхлэлтээрээ албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлдэг байна. Мөн Говь-Алтай, Сэлэнгэ, Хөвсгөл аймагт давхар хөдөлмөр эрхлэлтээрээ албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлдэг хүн байхгүй байна.

6.5. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ АЖИЛЛАГЧИД, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

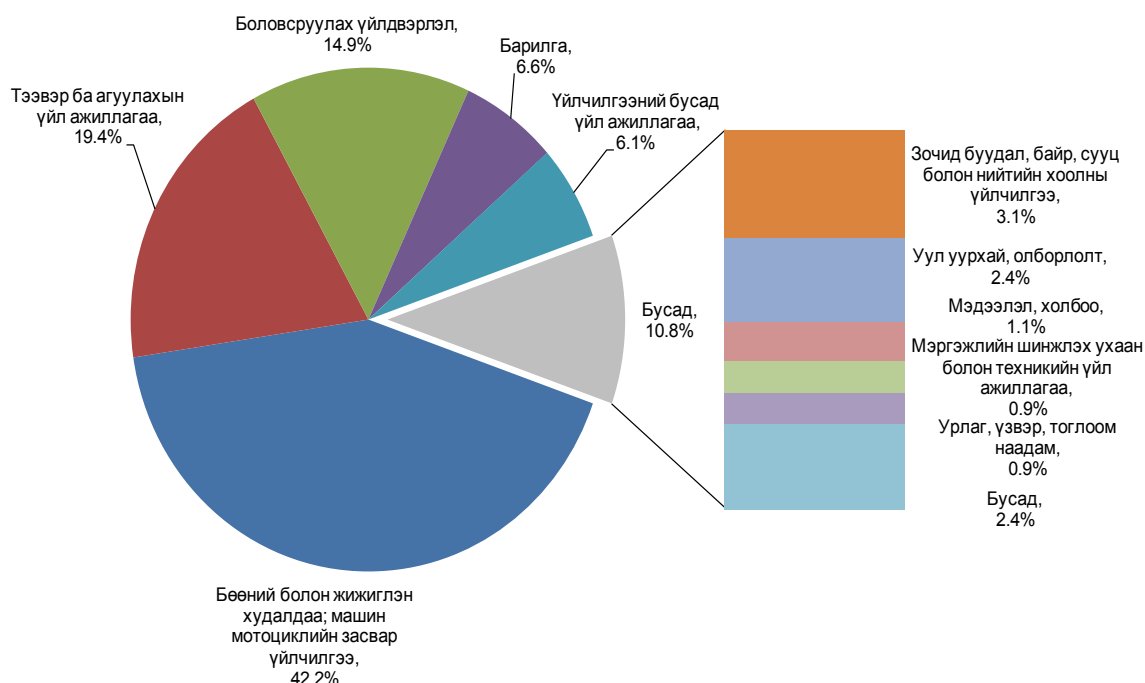
Албан бус секторт ажиллагчдын тоог, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар гаргаж Хүснэгт 6.4-т үзүүлээ.

Хүснэгт 6.4. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, хүйсээр

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Уул уурхай, олборлолт	4 689	2.4	3 416	2.9	1 273	1.5
Боловсруулах үйлдвэрлэл	29 853	14.9	16 315	13.9	13 538	16.4
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт болон усан хангамж; бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	1 169	0.6	890	0.8	279	0.3
Барилга	13 148	6.6	10 730	9.1	2 418	2.9
Бөөний болон жижиглэн худалдаа; машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	84 433	42.2	37 714	32.1	46 719	56.6
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	38 822	19.4	36 370	31.0	2 452	3.0
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	6 140	3.1	1 792	1.5	4 348	5.3
Мэдээлэл, холбоо	2 195	1.1	1 604	1.4	591	0.7
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	661	0.3	208	0.2	453	0.6
Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	1 813	0.9	1 299	1.1	514	0.6
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	832	0.4	564	0.5	268	0.3
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	64	0.0	64	0.0	0	0.0
Боловсрол	797	0.4	440	0.4	357	0.4
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	878	0.4	56	0.0	822	1.0
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	1 770	0.9	1 267	1.1	503	0.6
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	12 217	6.1	4 554	3.9	7 663	9.3
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	497	0.3	113	0.1	384	0.5
Дүн %		100.0		100.0		100.0
Тоо	199 978		117 396		82 582	

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлсэн нийт иргэдийн таван хүн тутмын хоёр нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт ажиллаж байна. Эдгээр ажиллагчдыг хүйсээр авч үзвэл таван хүний хоёр нь эрэгтэй, гурав нь эмэгтэй байна. Мөн тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчид нилээд өндөр хувийг эзэлж байна. Өөрөөр хэлбэл албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийн 38.8 мянга буюу 19.4 хувь нь энэ салбарт ажиллаж байна. Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ 42.2 хувь, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа 19.4 хувь, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 14.9 хувь нь ажиллаж байна.

Зураг 6.2. Албан бус секторт ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, хувиар

Албан бус сектор дахь хөдөлмөр эрхлэлтийг үндсэн салбараар нь авч үзэхэд худалдааны салбарт 42.2 хувь, үйлчилгээний салбарт 33.3 хувь, үйлдвэрлэлийн салбарт 24.5 хувь нь ажиллаж байна.

Хүснэгт 6.5. Албан бус сектор дахь ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар

Салбар	Бүс					Бүгд
	Баруун	Хангайн	Төвийн	Зүүн	Улаанбаатар	
Үйлдвэрлэл	7 897	8 324	9 295	2 851	20 492	48 859
Худалдаа	10 784	9 958	14 385	3 972	45 334	84 433
Үйлчилгээ	6 094	7 510	13 052	3 395	36 635	66 686
Бүгд	24 775	25 792	36 732	10 218	102 461	199 978

6.6. АЛБАН БУС СЕКТОР ДАХЬ АЖИЛЛАГЧИД, АЖИЛ МЭРГЭЖЛИЙН АНГИЛЛААР

Хүснэгт 6.6–д албан бус секторт ажиллагчдын тоог ажил мэргэжлийн ангиллаар харууллаа.

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлсэн нийт хүн амын ихэнх буюу 87.6 мянга /43.8 хувь/ нь хүн худалдаа, үйлчилгээний ажил эрхэлсэн бөгөөд энэ мэргэжлээр эмэгтэйчүүдийн ихэнх буюу 54.6 мянга /66.1 хувь/, эрэгтэйчүүдийн 33.0 мянга /28.1 хувь/ нь ажилласан байна.

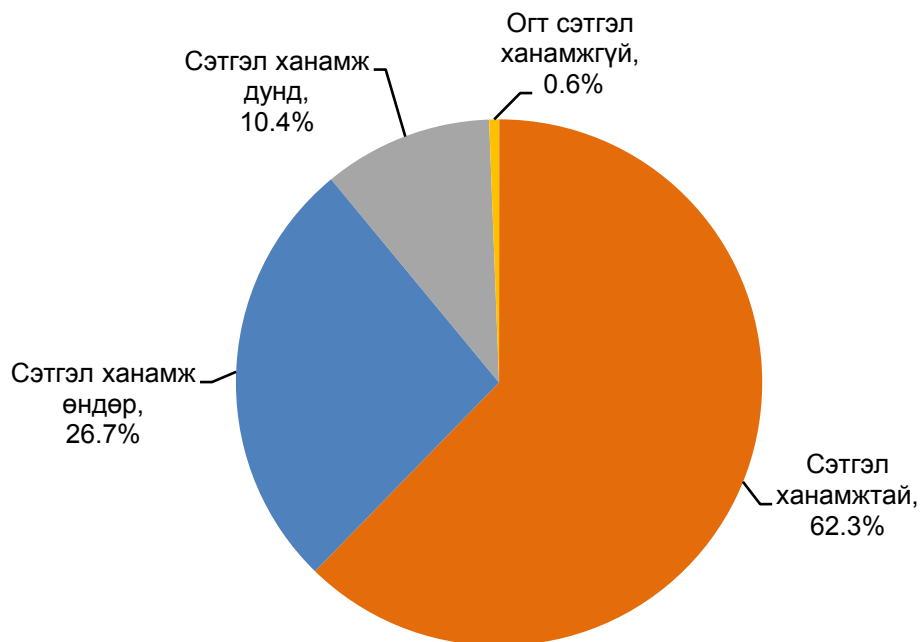
Хүснэгт 6.6. Албан бус секторт ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар, хүйсээр

Ажил мэргэжлийн ангилал	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Менежер	6 759	3.4	4 414	3.8	2 345	2.8
Мэргэжилтэн	6 798	3.4	3 864	3.3	2 934	3.6
Техникч болон туслах/дэд мэргэжилтэн	2 497	1.2	1 960	1.7	537	0.7
Контор, үйлчилгээний ажилтан	986	0.5	494	0.4	492	0.6
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	87 557	43.8	32 971	28.1	54 586	66.1
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	705	0.4	535	0.4	170	0.2
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	45 085	22.5	28 548	24.3	16 537	20.0
Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	40 785	20.4	38 361	32.7	2 424	2.9
Энгийн ажил, мэргэжил	8 806	4.4	6 249	5.3	2 557	3.1
Дүн %		100.0		100.0		100.0
Тоо	199 978		117 396		82 582	

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийн 22.5 хувийг үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан эзэлж байгаагийн дийлэнх буюу 63.3 хувь нь эрэгтэйчүүд байна. Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагчаар 40.8 мянган хүн ажилласан нь албан бус секторт ажиллагчдын 20.4 хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд энэ мэргэжлээр эрэгтэйчүүдийн ихэнх буюу 38.4 мянга /32.7 хувь/ нь ажилласан байна.

Албан бус секторт хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчдын 194.0 мянга буюу 97.0 хувь нь үндсэн үйл ажиллагаагаараа хувиараа хөдөлмөр эрхэлж байна. Эдгээр хүмүүсийг албан бус секторт эрхэлж буй үйл ажиллагаандаа хэр сэтгэл ханамжтай байдгийг дараах зургаар харууллаа.

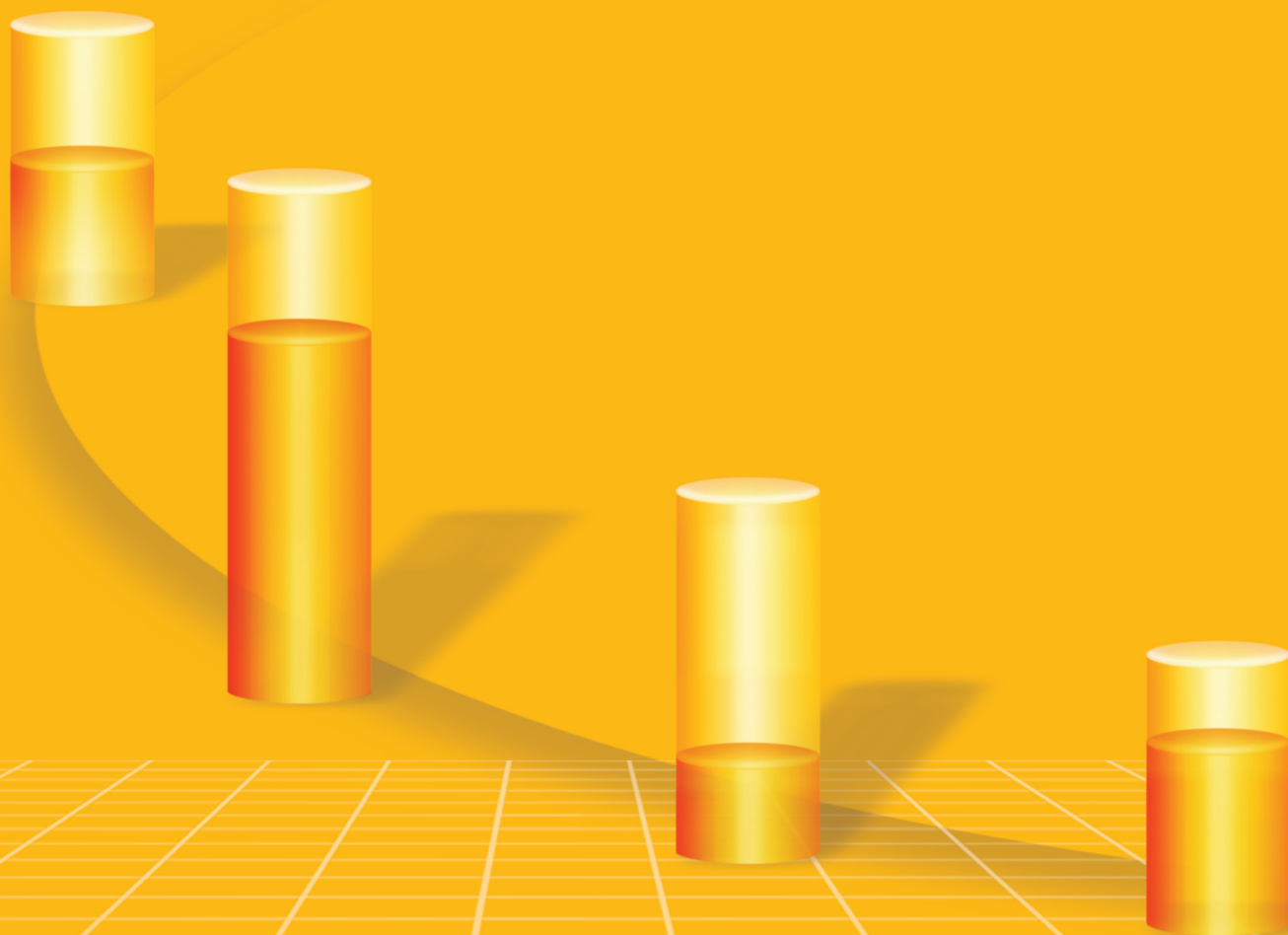
Зураг 6.3. Албан бус секторт ажиллагчдын сэтгэл ханамжийн байдал

Дээрх зурагт үзүүлснээр албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийн дийлэнх нь буюу арван хүн тутмын ес нь өөрийн эрхэлж буй ажилдаа сэтгэл ханамжтай байдаг байна.

БҮЛЭГ VII

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ
УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ

7.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Тус судалгааны нэг зорилго нь хүн амын эдийн засгийн идэвхтэй болон идэвхгүй байдлын талаарх мэдээллийг улирлаар цуглуулан үндэсний хэмжээнд болон хот, хөдөөгийн түвшинд судлан тогтоох явдал юм. Энэ зорилгын хүрээнд нийт түүврийн хэмжээг 4 улирлаар бүлэглэн тэнцүү хувааж, түүврийн сонголтыг 3 сар тутам буюу улирал бүрээр хангалттай хэмжээнд хийсэн болно. Нэг улиралд 3204 өрхийг түүвэрлэн хамруулж, нийт дөрвөн улирлын тоо мэдээг нэгтгэн үндсэн үзүүлэлтүүдийг тооцсон бөгөөд улирал тус бүрээр гаргасан үндсэн үзүүлэлтүүдийн тооцоог энэхүү бүлэгт танилцуулж байна. Судалгаанд нийт 12816 өрхийн 44678 гишүүдийг хамруулж, судалгааны мэдээллийг 2013 оны 1 дүгээр сараас 2013 оны 12 дугаар сарыг дуусталх хугацаанд 4 улирлаар цуглуулав.

7.2. ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН БАЙДАЛ

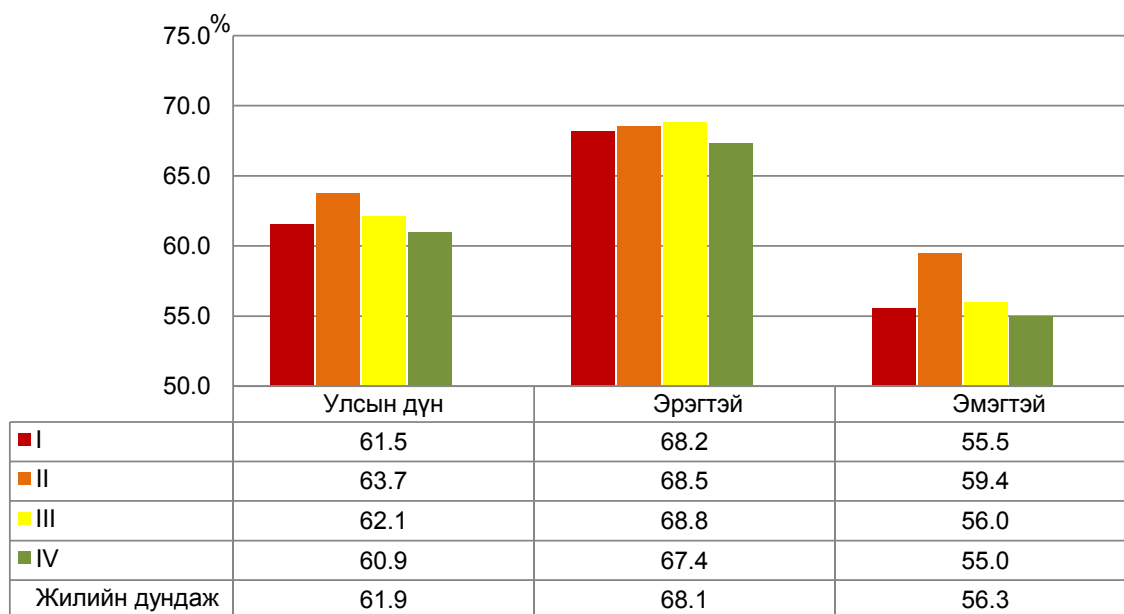
Судалгаагаар 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвхийг улирлаар авч үзэхэд дөрвөн улирлын туршид хэлбэлзэл харьцангуй бага байна.

Хүснэгт 7.1 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвх

	Улирал:				Жилийн дундаж
	I	II	III	IV	
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	1 138 526	1 224 161	1 176 000	1 125 478	1 198 333
Эрэгтэй	599 412	621 657	618 415	598 501	626 610
Эмэгтэй	539 114	602 504	557 585	526 977	571 723
Хот	629 141	698 223	663 423	631 599	684 497
Хөдөө	509 385	525 938	512 577	493 879	513 836
АХОТ	61.5	63.7	62.1	60.9	61.9
Эрэгтэй	68.2	68.5	68.8	67.4	68.1
Эмэгтэй	55.5	59.4	56.0	55.0	56.3
Хот	54.0	57.3	54.8	54.7	55.1
Хөдөө	74.5	75.0	74.9	71.4	73.9
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	711 394	696 532	718 523	721 404	738 787
Эрэгтэй	279 727	285 403	280 171	290 118	294 196
Эмэгтэй	431 667	411 129	438 352	431 286	444 591
Хот	536 749	521 289	546 980	523 175	557 431
Хөдөө	174 645	175 243	171 543	198 229	181 356

Дээрх хүснэгт болон Зураг 7.1-ээс харахад 2 болон 3 дугаар улиралд эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам их байсан нь АХОТ өндөр гарахад нөлөөлсөн байна.

Зураг 7.1 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр

Зураг 7.1-ээс харахад ажиллах хүчний оролцооны түвшин судалгааны 2 дугаар улиралд хамгийн өндөр буюу 63.7 хувь, 4 дүгээр улиралд хамгийн бага буюу 60.9 хувьтай байна.

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын тооны хэлбэлзэл нь зөвхөн хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амын тооны өөрчлөлттэй холбоогүй бөгөөд 2 ба 3-р улиралд ажилгүй иргэдийн тоо буурсан нь ажиллагчдын тоо өсөхөд нөлөөлсөн байна.

7.3. АЖИЛЛАГЧИД

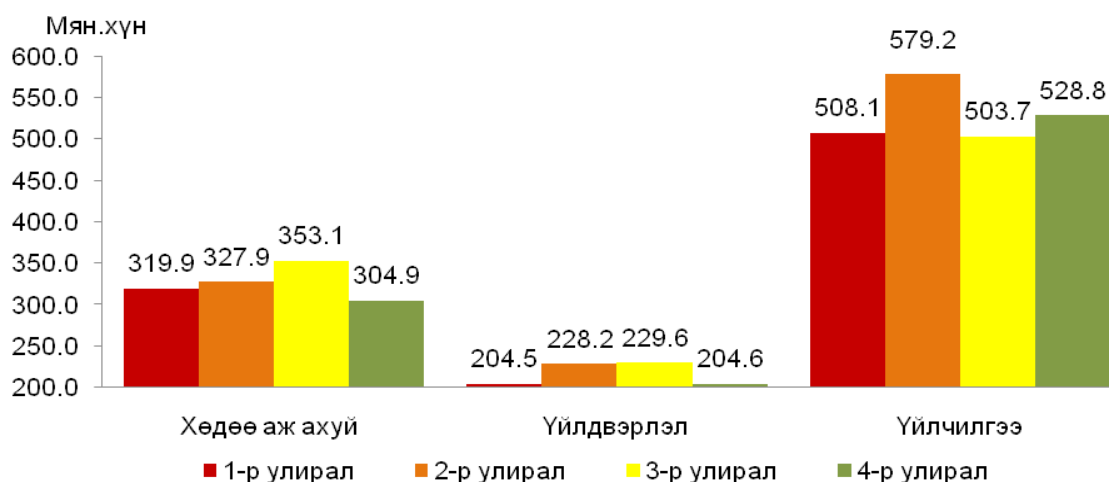
Хүснэгт 7.2-т ажиллагчдын тоо нь улирлаар хэлбэлзэж буйг харуулж байна. 2013 оны 1 дүгээр улиралд 1032.5 мянган хүн хөдөлмөр эрхэлсэн бол 2 дугаар улиралд 1135.3 мянга, 3 дугаар улиралд 1086.5 мянга, 4 дүгээр улиралд 1038.2 мянга болсон байна. Үүнээс харахад хавар, зун буюу 2, 3 дугаар улиралд ажиллагчид их байгаа бөгөөд энэ нь Монгол орны хувьд улирлын чанартай хөдөлмөр эрхэлдэгтэй холбоотой юм.

Хүснэгт 7.2. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, улирлаар

	Улирал				Жилийн дундаж
	I	II	III	IV	
Ажиллагчдын тоо	1 032 454	1 135 294	1 086 455	1 038 232	1 103 601
Эрэгтэй	545 712	578 722	575 713	551 949	579 222
Эмэгтэй	486 742	556 572	510 742	486 283	524 379
Хот	569 478	643 830	602 394	581 143	626 537
Хөдөө	462 976	491 464	484 061	457 089	477 064
Ажиллагчид, салбараар:					
Хөдөө аж ахуй	319 928	327 862	353 142	304 891	329 058
Үйлдвэрлэл	204 462	228 230	229 603	204 553	225 346
Үйлчилгээ	508 064	579 202	503 710	528 788	549 197
Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлаар:					
Цалин хөлстэй ажиллагч	542 718	539 652	513 991	490 721	541 631
Ажил олгогч	9 541	14 054	14 197	10 850	12 660
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	170 709	251 762	203 318	234 877	222 411
Өрхийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд цалин, хөлсгүй оролцогч	17 696	36 950	25 529	20 181	25 866
Мал аж ахуй эрхлэгч	289 376	289 665	325 240	280 680	298 326
Бусад	2 414	3 211	4 180	923	2 707

Манай улсын хүн амын хөдөлмөр эрхлэлт улирлаар нилээд хэлбэлзэлтэй байдаг хандлагыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар нь ангилан гаргасан дараах зургаас харж болно. Жилийн 3 дугаар улиралд манай орны хувьд хөдөө аж ахуйн салбар дахь эдийн засгийн үйл ажиллагаа (мал аж ахуй, газар тариалан, ойн аж ахуйн холбогдолтой) өргөжих таатай боломж бүрдэж, өвлийн улирлаас хавар, зуны улиралд хүн амын хөдөлмөр эрхлэлт идэвхжиж байгааг харуулж байна.

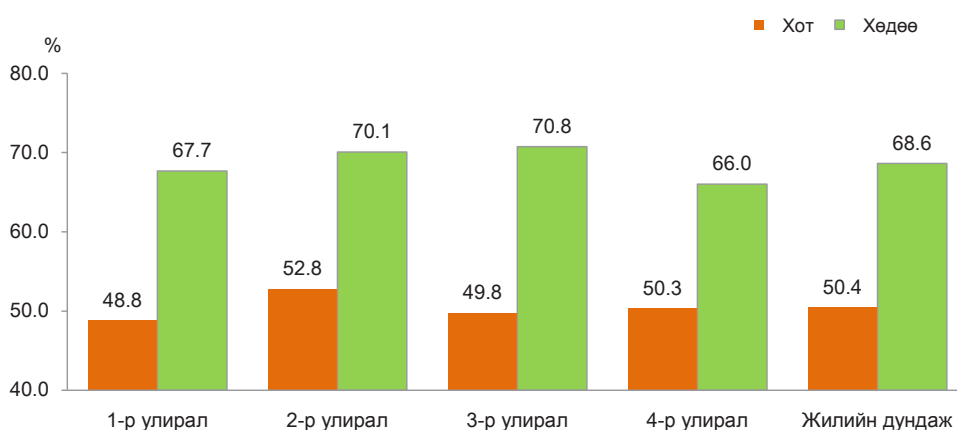
Зураг 7.2. Ажиллагчдын тоо, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар, улирлаар

Судалгааны 3 дугаар улиралд ерөнхийдөө хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн салбар өсөлттэй, үйлчилгээний салбар бууралттай байгаа нь мөн л манай орны онцлог мал аж ахуй, газар тариалан болон барилга, уул уурхайн салбарт ажиллагчид нэмэгддэгтэй холбоотой юм.

15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн улсын дундаж түвшин хөдөө орон нутагт хот суурин газрынхаас 18.2 пунктээр илүү байгаа нь хөдөө аж ахуйн салбарт олноороо ажиллаж байгаатай холбоотой юм.

Зураг 7.3. 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршлаар, улирлаар

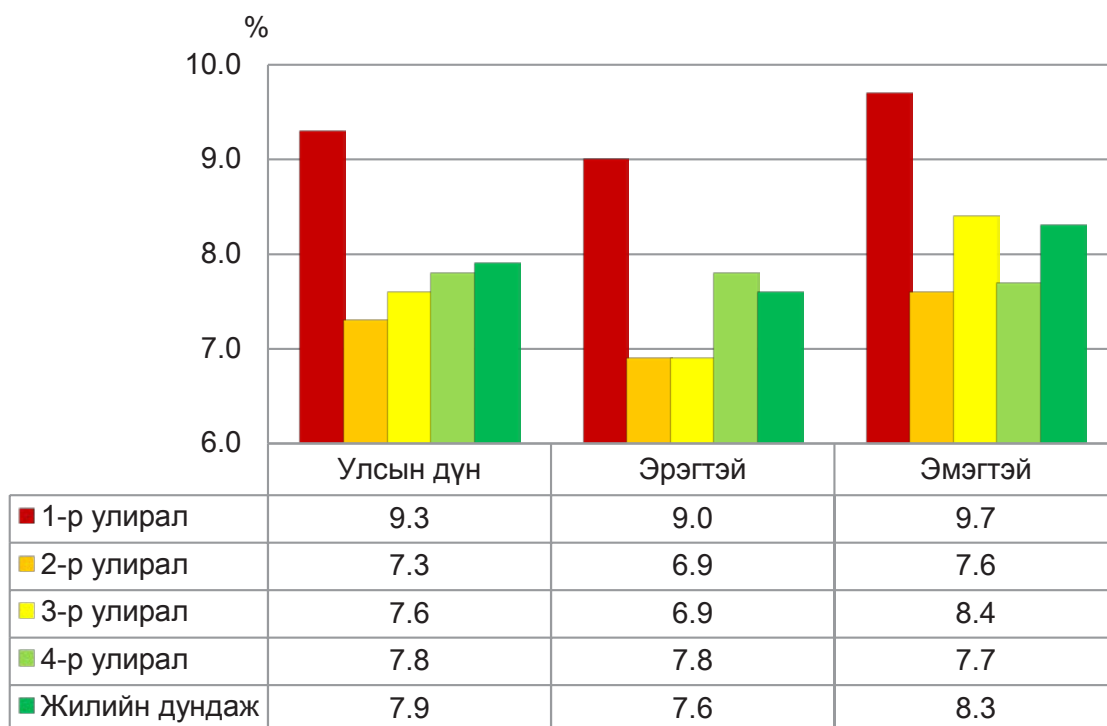

Өмнөх зургаас харахад 3 дугаар улиралд хөдөө, орон нутагт хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хот, суурин газрынхаас нилээд өндөр байгаа бол өвлийн буюу 4 дүгээр улиралд хөдөө, орон нутаг болон хот, суурин газрын ялгаа багассан байна. Энэ нь дээр дурьдсанаар хөдөө, орон нутагт улирлын чанартай ажил болох уул уурхай, мал аж ахуй, ойн аж ахуй, газар тариалантай холбоотой хөдөлмөр эрхлэлт их байдагтай холбоотой юм.

7.4. АЖИЛГҮЙ ИРГЭД

Судалгаагаар ажилгүйдлийн төлөв байдлын талаар мэдээлэл цуглуулан, ажилгүйдлийн үзүүлэлтүүд, тэдгээрийн цар хүрээг улирлын хэлбэлзлээр гаргав.

Зураг 7.4. Ажилгүйдлийн түвшин, хүйсээр, улирлаар

2013 оны 1 дүгээр улиралд ажилгүйдлийн түвшин хамгийн их буюу 9.3 хувь, 2 дугаар улиралд хамгийн бага буюу 7.3 хувь байна.

Хүснэгт 7.3. 15 ба түүнээс дээш насны ажилгүй иргэдийн тоо, ажилгүйдлийн түвшин, хүйс, байршлаар, улирлаар

	Улирал				Жилийн дундаж
	I	II	III	IV	
Ажилгүй иргэд	106 072	88 867	89 545	87 246	94 732
Эрэгтэй	53 700	42 935	42 702	46 552	47 388
Эмэгтэй	52 372	45 932	46 843	40 694	47 344
Хот	59 663	54 393	61 029	50 456	57 960
Хөдөө	46 409	34 474	28 516	36 790	36 772
Ажилгүйдлийн түвшин, %	9.3	7.3	7.6	7.8	7.9
Эрэгтэй	9.0	6.9	6.9	7.8	7.6
Эмэгтэй	9.7	7.6	8.4	7.7	8.3
Хот	9.5	7.8	9.2	8.0	8.5
Хөдөө	9.1	6.6	5.6	7.4	7.2

Хүн амын ажилгүйдлийн түвшинг хүйсээр авч үзэхэд эхний 3 улиралд эмэгтэйчүүдийнх эрэгтэйчүүдийнхээс өндөр (хамгийн их нь 3 дугаар улирал 1.5 пунктээр), 4 дүгээр улиралд эрэгтэйчүүдийнх эмэгтэйчүүдийнхээс 0.1 пунктээр өндөр байна. Харин хот, хөдөөгөөр авч үзэхэд бүх улиралд хот, суурин газарт хөдөөгийнхөөс 0.4-3.6 пунктээр өндөр байна. Хөдөө орон нутагт 3 дугаар улиралд ажилгүйдлийн түвшин хамгийн бага буюу 5.6 хувь байгаа нь хот, суурин газрынхаас 3.6 пунктээр бага байна. Энэ нь мал аж ахуйн үйлдвэрлэлтэй холбоотой хөдөлмөрийг хөдөө орон нутагт бүх улиралд голлон эрхэлж байгаатай холбоотой байж болох юм.

БҮЛЭГ VIII

АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ
2011, 2012, 2013 ОНЫ
СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ҮР
ДҮНГИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

8.1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсад 2002-2003 онд анх удаа “Ажиллах хүчний судалгаа (АХС)”-г олон улсын жишиг аргачлалын дагуу улирлаар явуулсан нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх улирлын хэлбэлзлийг тусгасан хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний хэмжээний суурь судалгаа болсон билээ. Энэхүү судалгаа нь хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн талаар гаргасан нийтлэг тодорхойлолт, арга зүйг ашиглан хүн амын эдийн засгийн идэвх болон идэвхгүй байдлын талаарх үзүүлэлтүүдийн улирлын нөлөөллийг тусган тооцож гаргасан.

Судалгааны түүврийн хүрээг Монгол Улсын хүн ам, өрхийн 2012 оны жилийн эцсийн мэдээнд үндэслэн тогтоосон бөгөөд судалгаанд нийт 12816 өрхийн 44678 гишүүнийг хамруулж, судалгааны мэдээллийг цуглуулав.

8.2. ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХИЙН БАЙДАЛ

Судалгааны үр дүнгээр 2013 онд 15 ба түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 1198.3 мянга болж өмнөх оныхоос 4.1 хувиар нэмэгдэхэд ажиллагчдын тооны 4.5 хувийн өсөлт нөлөөлжээ. 2011 онтой харьцуулахад эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам 73.6 мянган хүн буюу 6.5 хувиар өссөн байна.

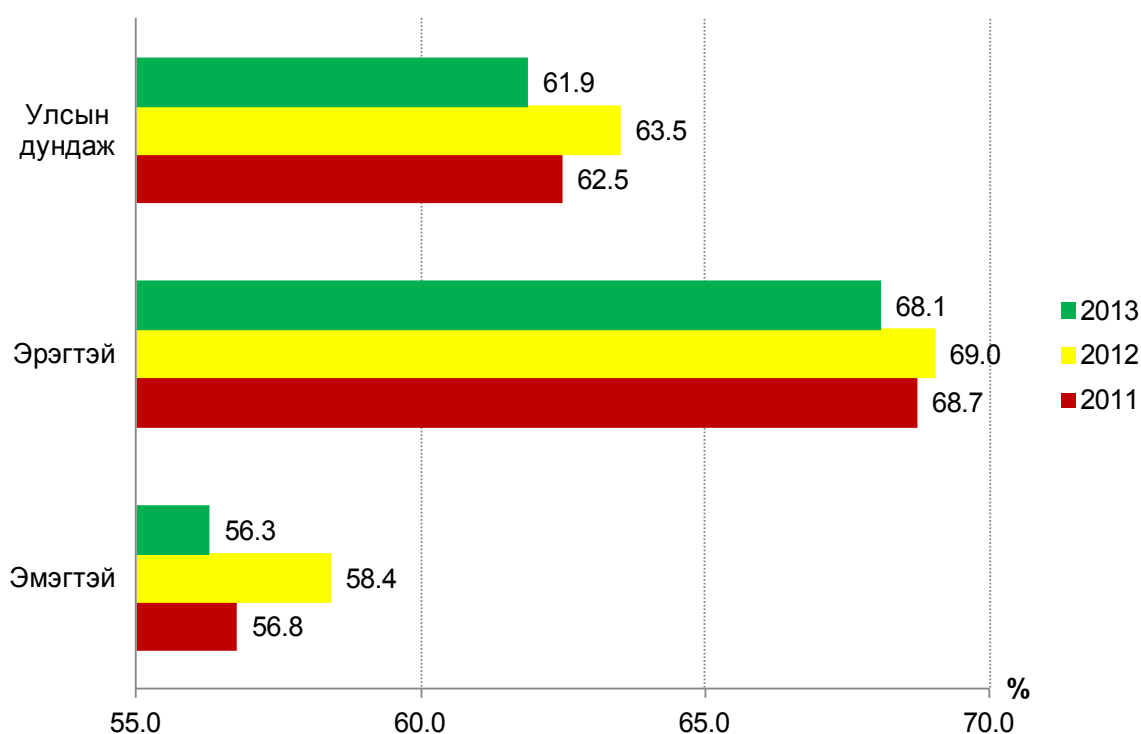
Хүснэгт 8.1 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвх, судалгааны оноор

	2011	2012	2013	$\frac{2013}{2011}$	%	$\frac{2013}{2012}$	%
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам	1 124.7	1 151.1	1 198.3	106.5		104.1	
Ажиллагчид	1 037.7	1 056.4	1 103.6	106.4		104.5	
Ажилгүй иргэд	87.0	94.7	94.7	108.9		100.0	
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам	673.7	661.0	738.8	109.7		111.8	

2013 оны байдлаар ажиллах хүчний оролцооны улсын дундаж түвшин 61.9 хувьд хүрч, 2012 оныхоос 1.6 пунктээр, 2011 оныхоос 0.6 пунктээр буурсан байна. Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2013 онд 68.1 хувь болж, 2012 оныхоос 0.9 пунктээр, 2011 оныхоос 0.6 пунктээр, эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин өмнөх оныхоос 2.1 пунктээр, 2011 оныхоос 0.5 пунктээр буурсан байна.

Судалгааны онуудаас харахад эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин дунджаар 10.0-аад пунктээр зөрүүтэй байгаа нь хадгалагдсаар байна.

Зураг 8.1 Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр, судалгааны оноор

8.3. АЖИЛЛАГЧИД

15 ба түүнээс дээш насны хөдөлмөр эрхэлсэн хүний тоог 2012 оны судалгааны үр дүнтэй харьцуулахад 4.5 хувиар өсч, 1103.6 мянгад хүрчээ (Хүснэгт 8.2).

Хөдөлмөр эрхэлсэн хүн амыг хүйсээр ангилж харахад эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 2012 оны судалгааны дүнтэй харьцуулахад 0.4 пунктээр өсч, эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 0.4 пунктээр буурсан байна.

Ажиллагчдын тоог хот, хөдөөгөөр 2012 онтой харьцуулж авч үзэхэд хот суурин газарт ажиллагчдын тоо 2013 онд 626.5 мянгад хүрч 13.9 хувиар өсч, харин хөдөө орон нутагт ажиллагчдын тоо 477.1 мянгад хүрч 5.8 хувиар буурчээ.

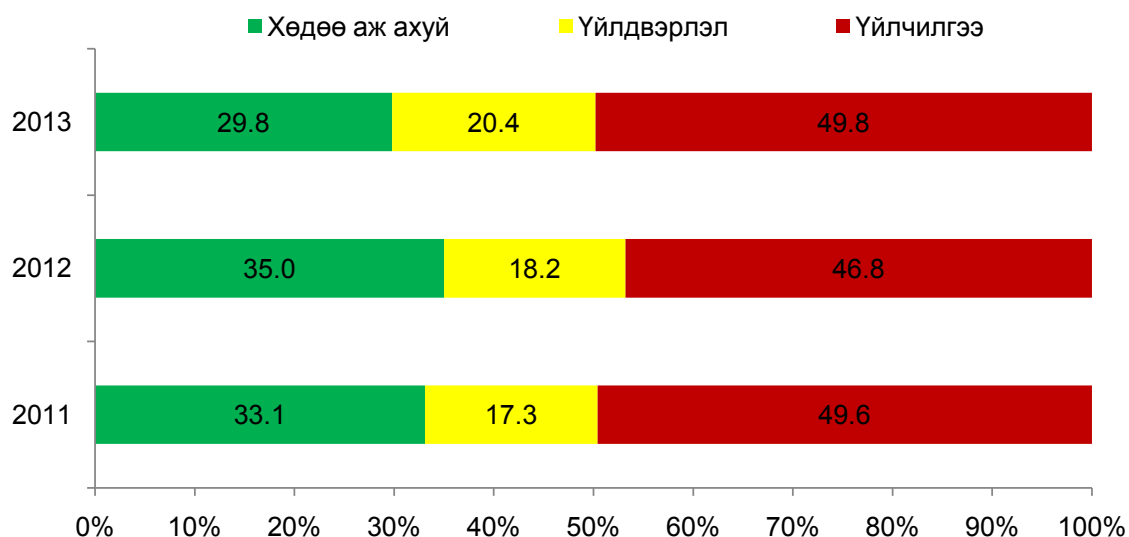
2012 онтой харьцуулахад цалин хөлстэй ажиллагч 2013 онд 8.0 хувь, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч 24.7 хувь, ажил олгогч 37.7 хувиар өссөн байна. Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин, хөлсгүй оролцогч 42.7 хувь, хөдөлмөр эрхлэлтийн бусад байдалд хамаарах ажиллагч 14.1 хувь, мал аж ахуй эрхлэгч 6.5 хувиар тус тус буурсан байна.

Хүснэгт 8.2 15 ба түүнээс дээш насны ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтээр

Ажиллагчдын тоо	2011	2012	2013	$\frac{2013}{2011}$	%	$\frac{2013}{2012}$	%
Бүгд	1 037 681	1 056 441	1 103 601	106.4		104.5	
Эрэгтэй	547 508	550 310	579 222	105.8		105.3	
Эмэгтэй	490 173	506 131	524 379	107.0		103.6	
Хот	568 355	550 077	626 537	110.2		113.9	
Хөдөө	469 326	506 364	477 064	101.6		94.2	
Эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар							
Хөдөө аж ахуй	342 770	369 960	329 055	96.0		88.9	
Үйлдвэрлэл	179 938	191 975	225 335	125.2		117.4	
Үйлчилгээ	514 973	494 506	549 211	106.6		111.1	
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар							
Цалин хөлстэй ажиллагч	450 329	501 487	541 634	120.3		108.0	
Ажил олгогч	12 924	9 194	12 656	97.9		137.7	
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч	231 273	178 354	222 410	96.2		124.7	
Мал аж ахуй эрхлэгч	270 683	319 121	298 331	110.2		93.5	
Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч	66 179	45 133	25 863	39.1		57.3	
Бусад	6 293	3 152	2 707	43.0		85.9	

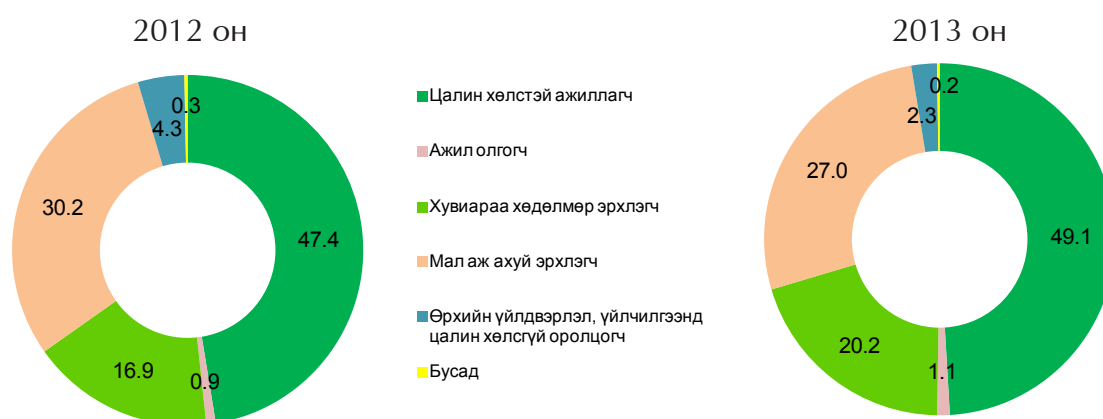
2013 оны байдлаар үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллагчдын эзлэх хувь 2012 оныхоос 2.2 пункт, 2011 оныхоос 3.1 пункт, үйлчилгээний салбарт ажиллагчдын эзлэх хувь 2012 оныхоос 3.0 пункт, 2011 оныхоос 0.2 пунктээр өссөн байна. Харин хөдөө аж ахуйн салбарт ажиллагчдын эзлэх хувь 2012 оныхоос 5.2 пунктээр, 2011 оныхоос 3.3 пунктээр буурчээ (Зураг 8.2).

Зураг 8.2 Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчдын бүтэц, хувиар, судалгааны оноор

Ажиллах хүчний сүүлийн хоёр оны судалгааны дүнг харьцуулж үзэхэд 2013 оны байдлаар нийт ажиллагчдын дотор цалин хөлстэй ажиллагчдын эзлэх хувийн жин 49.1 хувь болж 1.7 пункт, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид 20.2 хувь болж 3.3 пункт, ажил олгогч 1.1 хувь болж 0.2 пунктээр өссөн байна. Мал аж ахуй эрхлэгч, бусад болон өрхийн бизнест цалин хөлсгүй оролцогчдийн эзлэх хувийн жин 0.1-3.2 пунктээр буурсан байна (Зураг 8.3).

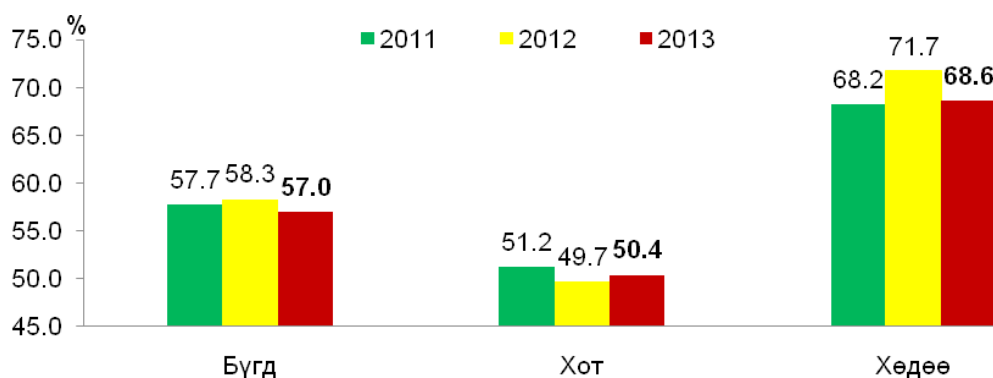
Зураг 8.3 Ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдлын бүтэц, 2012, 2013 оны байдлаар

2013 оны судалгааны дүнгээр 15 ба түүнээс дээш насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн улсын дундаж түвшин 57.0 хувь болж, өмнөх судалгааны дундаж түвшнээс 1.3 пунктээр буурсан байна.

Суурьшлаар авч үзвэл хот, суурин газрын хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин өмнөх оныхоос 0.7 пунктээр өсч 50.4 хувь, хөдөө орон нутгийнх 3.1 пунктээр буурч 68.6 хувь болсон байна.

Зураг 8.4 Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршлаар

8.4. АЖИЛГҮЙ ИРГЭД

2013 оны судалгааны дүнгээр ажилгүйдлийн түвшин 7.9 хувь болж өмнөх оныхоос 0.3 пунктээр буурсан дүн гарлаа (Зураг 8.5).

Мөн эрэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 7.6 хувьд хүрч, 2012 оныхоос 0.8 пункт, 2011 оныхоос 0.5 пунктээр буурсан байна. Харин эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин сүүлийн 3 жилд нэмэгдэх хандлагатай харагдаж байна.

Зураг 8.5 Ажилгүйдлийн түвшин, хүйсээр, судалгааны оноор

БҮЛЭГ IX

ТҮҮВРИЙН АЛДАА

9.1. ТҮҮВЭРЛЭЛТ

АХС нь өрхөд суурилсан судалгаа учир түүвэрлэлтийн нэгж нь өрх байна. Ажиллах хүчний түүвэр судалгааны бүлэглэлтийг засаг захиргааны нэгж буюу бүх аймаг, Улаанбаатар хотын дүүргүүд байхаар хийсэн. Энэ нь бодлого боловсруулагчдад хөдөлмөрийн статистикийн түлхүүр үзүүлэлтүүд тухайлбал, ажилгүйдлийг аймаг, дүүргээр гаргаж өгөх боломжийг бүрдүүлэх юм. Улаанбаатар хотын хэмжээнд дүүргүүд түүврийн бүлэг болох бөгөөд хамгийн цөөн өрхтэй 2 дүүргийг нэг бүлэгт хамруулж нийт 8 бүлэг, аймаг тус бүрийг түүврийн нэг бүлэг болгож (21 аймаг) нийт 29 түүврийн бүлэг үүсгэсэн. Энд Улаанбаатар хотын дүүрэг, хорооны бүх хэсгүүд, аймгийн түвшинд сумын нийт багууд нь ТАШН болж байгаа юм. Ажиллах хүчний түүвэр судалгаанд 12816 өрх хамрагдсан бөгөөд улирал тутам 3204 өрх шинээр түүвэрлэгдсэн болно. Судалгааны түүвэрлэлтийн хүрээ нь Монгол Улсын нийт өрх бөгөөд энэхүү судалгаанд Хүн ам, өрхийн 2012 оны жилийн эцсийн тайлан, мэдээний үр дүнг ашигласан.

Түүвэрт хэдий хэмжээний нэгж (өрх) хамрагдах нь судалгааны санхүүжилт болон түүвэр судалгааны үр дүнгийн нарийвчлалаас ихээхэн хамаарна. Судалгаанд хамрагдсан 12816 өрхөөс авсан мэдээлэл нь Монгол Улсын нийт өрхийг төлөөлөхдөө судалгааны асуулгаар цуглуулсан мэдээллийн бодит байдлын алдааны магадлал нь үндэсний хэмжээнд 5 хувиас хэтрэхгүй ба түүвэрлэлтийн загварын нөлөөний утга нь 1.5-аас хэтрэхгүй байхаар түүвэрлэлт хийсэн.

Бүлэглэлт:

Улаанбаатар хотын хэмжээнд дүүрэг тус бүр түүврийн бүлэг болох бөгөөд өмнө дурьдсаны дагуу хамгийн цөөн өрх, хүн амтай 2 дүүргийг нэгтгэн нэг бүлэг болгон нийт 8 бүлэг үүсгэсэн. Аймаг тус бүрийг нэг бүлэг хэмээн тооцож 21 бүлэг үүсгэсэн юм. Нийтдээ $21+8=29$ бүлэг 2 шаттай түүвэр хийсэн.

Бүлэг 1: УБ хотын Хан-Уул дүүргийн бүх хэсгүүд

Бүлэг 2: УБ хотын Багахангай болон Багануур дүүргийн бүх хэсгүүд

.....

Бүлэг 7: УБ хотын Чингэлтэй дүүргийн бүх хэсгүүд

Бүлэг 8: УБ хотын Сонгинохайрхан дүүргийн бүх хэсгүүд

Бүлэг 9: Архангай аймгийн бүх багууд

Бүлэг 10: Баян-Өлгий аймгийн бүх багууд

.....

Бүлэг 29: Говьсүмбэр аймгийн бүх багууд

Түүвэрлэлтийг хийхдээ 2 шатат түүврийн аргыг хэрэглэсэн. Эхний шатанд ТАШН, хоёрдахь шатанд түүвэрлэгдсэн анхан шатны нэгж дэх өрхийг сонгосон. Түүвэрлэлтийн эхний шатанд судалгааны нэгж (баг, хорооны хэсэг) буюу түүврийн анхан шатны нэгж(ТАШН)-ийг түүвэрлэлтийн пропорциональ магадлалт системчилсэн түүврийн аргаар бүлэг тус бүрт түүвэрлэлт хийсэн. Ийнхүү түүвэрлэлт хийхдээ албан бус

хөдөлмөр эрхлэлтийн сонгогдох магадлалыг нэмэгдүүлэх зорилгоор дэд бүлэглэлтийг хийж өглөө. Хөдөө аж ахуйн бус чиглэлээр хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг гишүүнтэй өрхийн хувийн жингээр тодорхойлогч үзүүлэлт болгон сонгож авсан.

Бүлэг доторх судалгааны бүх нэгжийг аймаг, сум, баг, хорооны хэсгийн нэрийн дагуу жагсааж, судалгааны нэгж бүрт тоологдсон өрхийн тоог тавьж түүврийн хүрээг бэлтгэсэн.

Хэмжээнд нь пропорциональ магадлалт түүврийн аргаар анхан шатны нэгжийг сонгоход ТАШН дэх хүн амын тоо M_h -г хэмжээний тодорхойлогч болгон ашигласан. Бүлэглэлт тус бүрээс хэмжээнд нь пропорциональ магадлалт системчилсэн түүврийн арга(ХПМСТА)-ыг түүвэрлэлт хийхэд хэрэглэсэн болно.

Түүвэрлэлтийн үйл ажиллагааг дараах байдлаар үзүүлэв.

" h " бүлэг доторх " i " ТАШН-ийн түүвэрлэгдэх магадлал дараах томъёогоор илэрхийлэгдэнэ.
$$P_h^{(i)} = \frac{a_h M_h}{M_h}$$

Үүнд:

a_h - бүлэг тус бүрээс авсан ТАШН-ийн тоо

$M_h - i$ ТАШН-д түүврийн хүрээнд тодорхойлогдсон хүн амын тоо

$M_h = \sum M_h$ - бүлэг бүр дэх түүврийн хүрээгээр тогтоогдсон нийт хүн амын тоо

" h " бүлэг дэх ТАШН-үүдийг аймаг, сумын нэрийн дагуу жагсааж ТАШН-ийн түүвэрлэлтийг хийсэн ба тогтоогдсон хүн амын тоог хэмжээний үзүүлэлт M_h болгож авсан юм. " M_h " өсөн нэмэгдэх утгуудыг тооцоолж уг утгуудыг ТАШН тус бүрийн харалдаа тавьсан болно. Түүврийн интервал I_h -ийг дараах байдлаар тооцоолсон.

$$I_h = \frac{M_h}{a_h}$$
 - хамгийн ойр бүхэл тоонд шилжүүлнэ.

" R_h " – санамсаргүй тоо нь 0-ээс I_h хүртэлх дурын тоо байх ба үүнийг Excel програмын санамсаргүй тооны функцийн тусламжтайгаар тодорхойлов.

" a_h " тодорхойлогч тоонуудын дарааллыг өмнөх сонгогдсон тоон дээр I_{h1} –г нэмж олсон болно.

$R_h, (R_h + I_{h1}), (R_h + 2I_{h1}), (R_h + 3I_{h1}), \dots, (R_h + (j - 1)I_{h1}), (R_h + (a_h - 1)I_{h1})$

Хоёр дахь шатанд сонгогдсон ТАШН бүрээс түүвэр олонлогийг бүрдүүлэх өрхүүдийг энгийн санамсаргүй түүврийн аргаар сонгосон. ТАШН-үүдээс ирүүлсэн өрхийн жагсаалтанд үндэслэн санамсаргүйгээр 12 өрхийг сонгож, судалгаанд хамруулсан.

Түүврийн жин

Судалгааны түүврийн жин доорх томъёоны дагуу тодорхойлогдоно.

1. Дэд түүвэрлэлт тус бүр дэх түүврийн анхан шатны жин тооцох томъёо

$$M_{srij} = \frac{P_s \times H_{srij}}{n_s \times p_{sri} \times h_{srij}}$$

2. Дэд түүвэрлэлтийг нэгтгэсэн түүврийн анхан шатны нэгжийн жин тооцох томьёо

$$M_{sij} = \frac{1}{2} \times \frac{P_s \times H_{srij}}{n_s \times p_{sri} \times h_{srij}}$$

3. t – р улирлын жин тооцох томьёо

$$M_{tsij} = \frac{1}{2} \times \frac{P_s \times H_{srij}}{n_{tsr} \times p_{sri} \times h_{srij}}$$

Энд P, p, n, H & h -ийн утгууд:

- P – тухайн бүлгийн хэмжээ буюу бүлгийн нийт хүн амын тоо
- p – тухайн анхан шатны нэгж дэх нийт хүн амын тоо
- n – тухайн дэд түүвэрлэлтээр тоологдох түүврийн анхан шатны нэгжийн тоо
- H – тухайн бүлгийн анхан шатны нэгжийн дэд түүвэрлэлт дэх нийт өрхийн тоо
- h – тухайн бүлгийн анхан шатны нэгжийн дэд түүвэрлэлт дэх түүвэрлэгдэх өрхийн тоо

Вариаци болон стандарт алдааны тооцоо

Судалгааны үр дүнгийн нарийвчлал, төлөөлөх чадварыг гаргах нь тооцооны зайлшгүй хэсэг юм.

Тухайн сонгож авсан “ y ” үзүүлэлтийн вариацийг тооцох томьёо:

$$var(y) = e \left[(1 - f_h) \left(\frac{a_h}{a_h - 1} \right) e \left(y_{hi}^2 - \frac{y_h^2}{a_h} \right) \right]$$

Энд:

- f_h – “ h ” бүлгийн түүврийн хувь
- a_h – “ h ” бүлгээс түүвэрлэсэн ТАШН-ийн тоо
- y_{hi} – “ h ” бүлгийн “ i ” тооллогын нэгжийн “ y ” үзүүлэлтийн утга

Судалгааны үр дүнгийн стандарт алдааны утга нь түүвэр хийснээс шалтгаалан ерөнхий олонлогийн бодит утга буюу параметрээс түүврийн утга хэр зэрэг хэлбэлзэж байгааг үзүүлнэ. Стандарт алдаа ($se(y)$)-г түүврийн үндсэн дээр $se(y) = var(y)^{1/2}$ гэсэн томьёогоор тооцно.

Харьцангуй стандарт алдаа буюу вариацийн коэффициент нь cv , түүврийн тооцооны утгын харьцангуй вариацийн утгыг илэрхийлэх ба өөрөөр хэлбэл түүврийн алдаа нь тооцооны утгатайгаа харьцуулахад ямархуу далайцтай байна гэдгийг үзүүлнэ. Вариацийн коэффициентийг дараах аргаар тооцно.

$$cv(y) = se(y)/y$$

Дундаж, харьцаа гэх мэт үзүүлэлтийн тооцооны утгын далайц, хэмжих нэгж нь өөр өөр байдгаас хамааран тухайн судлагдаж байгаа үзүүлэлтийн талаар хийгдсэн янз бүрийн судалгааны үр дүнгийн стандарт алдаануудыг шууд харьцуулах боломж олгодог. Түүврийн хэмжээ болон түүврийн арга нь түүврийн алдаа хэр зэрэг их, бага байхыг тодорхойлох бөгөөд зарим үзүүлэлтийн хувьд түүврийн алдаа өндөр байх боломжтой бөгөөд эдгээр тоог ашиглахдаа анхааралтай байх хэрэгтэй.

9.2. ТҮҮВРИЙН АЛДАА

Түүвэр судалгаа хийгдэж байгаатай уялдан дараах 2 төрлийн алдаа гарч байдаг.

Үүнд:

- 1) Түүврийн алдаа;
- 2) Түүвэрлэлтийн бус алдаа;

Түүвэрлэлтийн бус алдаа нь тоон мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, тархаах үйл явцын үед гардаг. Энэхүү алдаанд судалгааны бэлтгэл үе шат, мэдээлэл цуглуулах үед хийсэн судлаач, мэдээлэгчийн санамсаргүй болон санаатай хийсэн алдаа, боловсруулалтын шатанд гарсан алдааг хамруулан авч үздэг. Түүвэрлэлтийн бус алдаа нь гарсаар байдаг бөгөөд судалгааг явуулах бүхий л үе шатанд багасгах арга хэмжээг авдаг. Нөгөөтэйгүүр түүвэрлэлтийн бус алдааг статистикийн аргаар тооцоолох боломж хомс байдаг. Харин түүврийн алдааг статистикийн аргаар тооцоолдог.

Нийт олонлогоос түүвэрлэн авсан ажиглалт дээр тулгуурлан үр дүнг тооцдоггоос улбаалан түүврийн алдаа гардаг. Түүврийн алдаа тухайн судалгааг хийхэд ашигласан түүврийн төрөл болон түүврийн хэмжээнээс хамаарна. Энэхүү алдааг боломжит түвшинд байлгах үүднээс түүврийн загвар болон түүврийн хэмжээг сонгосон.

Улсын хэмжээнд тодорхойлогдсон түүврийн анхан шатны нэгжээс судалгаа авч үр дүнг тооцсонтой холбоотойгоор судалгааны үр дүн бодит утгаас ямар хэмжээний хэлбэлзэлтэй байгааг түүвэрлэлтийн алдаа илэрхийлнэ. Түүврийн загвар болон түүврийн хэмжээнд тулгуурлан алдааг тооцсон бөгөөд зарим нэг үзүүлэлтийн алдааны хязгаар өндөр байх нь түүврийн загварыг сонгох үе шатанд харагдаж байсан.

Судалгааны түүвэрлэлтийн алдааг дараах үзүүлэлтийн тусламжтайгаар тооцоолсон бөгөөд түүврийн алдааг илэрхийлэх гол үзүүлэлт нь вариацийн коэффициент болно.

- Ерөнхийн олонлогийн үзүүлэлтийн тооцооны утга
- Стандарт алдаа
- Вариацийн коэффициент
- 95 хувийн итгэмжлэгдэх интервал
- Тооцоо хийхэд ашиглагдсан ажиглалтын тоо

Түүвэрлэлтийн алдааг судалгааны үндсэн үзүүлэлтүүдийн хувьд улсын түвшин, хот, хөдөө, хүйс, бүс нутаг, аймгийн хэмжээнд гэсэн ангиллаар тооцсон.

Ажиллах хүч

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Дунджаас хазайх хазайлт	95% итгэмжлэгдэх магдалл		Вариацийн коэффициент (стандарт алдаа)
				Доод	Дээд	
НИЙТ	1 198 333	20 018	189.1	1 197 955	1 198 711	0.9
ХОТ, ХӨДӨӨ						
Хот	684 497	9 584	145.1	684 207	684 787	1.5
Хөдөө	513 836	10 434	136.1	513 564	514 108	1.3
ХҮЙС						
Эрэгтэй	626 610	10 472	126.4	626 357	626 863	1.2
Эмэгтэй	571 723	9 546	258.3	571 206	572 240	2.7
БҮС						
Баруун	179 795	4 134	76.0	179 643	179 947	1.8
Хангай	276 412	4 529	91.9	276 228	276 596	2.0
Төв	206 005	4 428	69.7	205 866	206 144	1.6
Зүүн	88 828	1 992	58.6	88 711	88 945	2.9
Улаанбаатар	447 293	4 935	83.2	447 127	447 459	1.7
АЙМАГ						
Архангай	48 308	868	42.3	48 223	48 393	4.9
Баян-Өлгий	44 816	980	37.9	44 740	44 892	3.9
Баянхонгор	39 148	715	31.3	39 085	39 211	4.4
Булган	28 852	734	21.1	28 810	28 894	2.9
Говь-Алтай	26 798	732	29.2	26 740	26 856	4.0
Дорноговь	28 563	651	25.2	28 513	28 613	3.9
Дорнод	29 043	579	33.2	28 977	29 109	5.7
Дундговь	21 599	801	22.6	21 554	21 644	2.8
Завхан	37 403	828	24.2	37 355	37 451	2.9
Өвөрхангай	57 709	761	44.7	57 620	57 798	5.9
Өмнөговь	25 468	598	26.4	25 415	25 521	4.4
Сүхбаатар	26 400	717	23.7	26 353	26 447	3.3
Сэлэнгэ	42 796	704	25.5	42 745	42 847	3.6
Төв	45 065	815	24.4	45 016	45 114	3.0
Увс	37 337	884	26.7	37 284	37 390	3.0
Ховд	33 441	710	41.5	33 358	33 524	5.8
Хөвсгөл	62 964	774	42.4	62 879	63 049	5.5
Хэнтий	33 385	696	36.6	33 312	33 458	5.3
Дархан-Уул	36 955	579	21.2	36 913	36 997	3.7
Улаанбаатар	447 293	4 935	83.2	447 127	447 459	1.7
Орхон	39 431	677	27.4	39 376	39 486	4.0
Говьсүмбэр	5 559	280	9.6	5 540	5 578	3.4

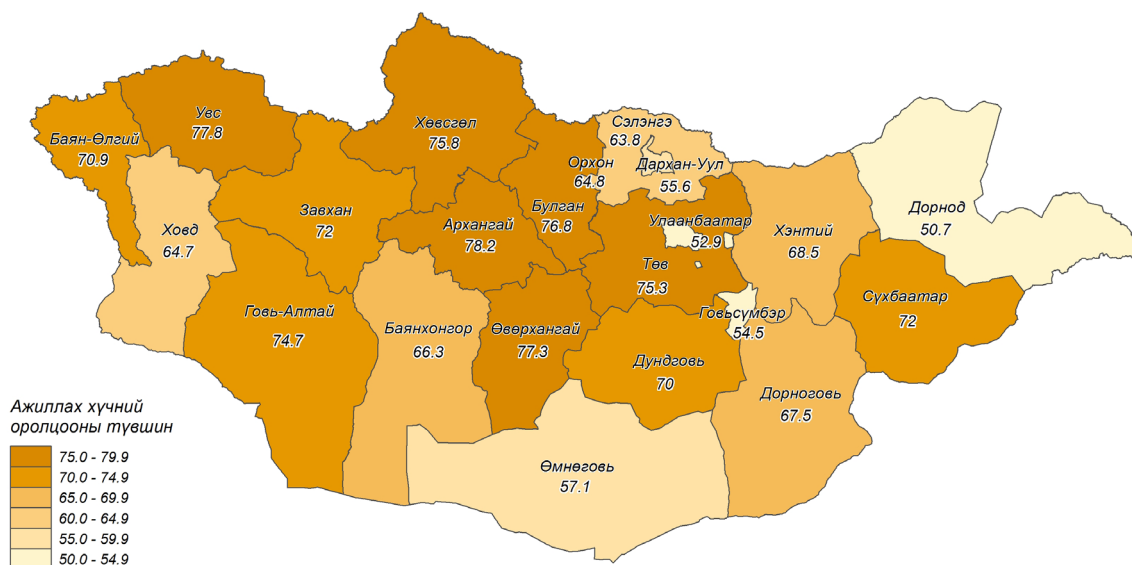
Ажиллагчид

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Дунджаас хазайх хазайлт	95% итгэмжлэгдэх магдалал		Вариацийн коэффициент (стандарт алдаа)
				Доод	Дээд	
НИЙТ	1 103 601	18 315	171.4	1 103 258	1 103 944	0.9
ХОТ, ХӨДӨӨ						
Хот	626 537	8 612	126.5	626 284	626 790	1.5
Хөдөө	477 064	9 703	124.6	476 815	477 313	1.3
ХҮЙС						
Эрэгтэй	579 222	9 608	99.1	579 024	579 420	1.0
Эмэгтэй	524 379	8 707	97.6	524 184	524 574	1.1
БҮС						
Баруун	158 413	3 652	69.3	158 275	158 552	1.9
Хангай	249 387	4 109	92.1	249 203	249 571	2.2
Төв	190 217	4 101	63.2	190 091	190 343	1.5
Зүүн	78 853	1 777	49.8	78 753	78 953	2.8
Улаанбаатар	426 731	4 676	81.6	426 568	426 894	1.7
АЙМАГ						
Архангай	46 183	829	34.3	46 114	46 252	4.1
Баян-Өлгий	34 285	753	39.2	34 207	34 363	5.2
Баянхонгор	36 290	664	30.5	36 229	36 351	4.6
Булган	27 489	700	26.7	27 436	27 542	3.8
Говь-Алтай	23 903	653	26.1	23 851	23 955	4.0
Дорноговь	26 330	601	22.2	26 286	26 374	3.7
Дорнод	26 750	534	28.2	26 694	26 806	5.3
Дундговь	20 238	750	18.2	20 202	20 274	2.4
Завхан	35 326	784	27.2	35 272	35 380	3.5
Өвөрхангай	54 819	723	46.7	54 726	54 912	6.5
Өмнөговь	24 219	569	26.2	24 167	24 271	4.6
Сүхбаатар	24 544	669	22.6	24 499	24 589	3.4
Сэлэнгэ	38 955	641	26.0	38 903	39 007	4.1
Төв	41 292	747	22.5	41 247	41 337	3.0
Увс	33 560	797	22.7	33 515	33 605	2.8
Ховд	31 339	665	31.6	31 276	31 402	4.8
Хөвсгөл	53 485	660	45.8	53 393	53 577	6.9
Хэнтий	27 559	574	32.5	27 494	27 624	5.7
Дархан-Уул	33 969	531	23.7	33 922	34 016	4.5
Улаанбаатар	426 731	4,676	82.1	426 567	426 895	1.8
Орхон	31 121	533	34.0	31 053	31 189	6.4
Говьсүмбэр	5 214	262	13.0	5 188	5 240	5.0

Ажилгүй иргэд

	Тооцооны утга	Ажиглалтын тоо	Дунджаас хазайх хазайлт	95% итгэмжлэгдэх магдалал		Вариацийн коэффициент (стандарт алдаа)
				Доод	Дээд	
НИЙТ	94 732	1 703	51.0	94 630	94 834	3.0
ХОТ, ХӨДӨӨ						
Хот	57 960	972	39.0	57 882	58 038	4.0
Хөдөө	36 772	731	31.0	36 710	36 834	4.2
ХҮЙС						
Эрэгтэй	47 388	864	27.3	47 334	47 443	3.2
Эмэгтэй	47 344	839	26.1	47 292	47 396	3.1
БҮС						
Баруун	21 382	482	26.9	21 328	21 436	5.6
Хангай	27 025	420	25.0	26 975	27 075	6.0
Төв	15 788	327	18.0	15 752	15 824	5.5
Зүүн	9 975	215	14.6	9 946	10 004	6.8
Улаанбаатар	20 562	259	22.3	20 517	20 607	8.6
АЙМАГ						
Архангай	2 125	39	4.6	2 116	2 134	11.7
Баян-Өлгий	10 531	227	10.0	10 511	10 551	4.4
Баянхонгор	2 858	51	5.6	2 847	2 869	10.9
Булган	1 363	34	11.0	1 341	1 385	32.2
Говь-Алтай	2 895	79	8.9	2 877	2 913	11.2
Дорноговь	2 233	50	3.5	2 226	2 240	6.9
Дорнод	2 293	45	9.7	2 274	2 312	21.4
Дундговь	1 361	51	5.5	1 350	1 372	10.7
Завхан	2 077	44	15.6	2 046	2 108	35.3
Өвөрхангай	2 890	38	12.8	2 865	2 916	33.6
Өмнөговь	1 249	29	11.1	1 227	1 271	38.1
Сүхбаатар	1 856	48	9.3	1 838	1 875	19.3
Сэлэнгэ	3 841	63	2.3	3 837	3 846	3.6
Төв	3 773	68	5.6	3 762	3 784	8.2
Увс	3 777	87	9.2	3 759	3 795	10.5
Ховд	2 102	45	12.3	2 077	2 127	27.3
Хөвсгөл	9 479	114	9.3	9 461	9 498	8.1
Хэнтий	5 826	122	5.3	5 816	5 837	4.3
Дархан-Уул	2 986	48	7.9	2 970	3 002	16.4
Улаанбаатар	20 562	259	22.3	20 518	20 607	8.6
Орхон	8 310	144	8.6	8 293	8 327	6.0
Говьсүмбэр	345	18	2.1	341	349	11.7

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, аймгаар

Ажилгүйдлийн түвшин, аймгаар

